

Rapport landbouw West-Vlaanderen

Voorliggend rapport is een realisatie van de vijf Vlaamse Provincies. De interprovinciale werking Landbouw stelde de inhoud samen en verzamelde de data. De interprovinciale werking Data & Analyse ondersteunde dit proces organisatorisch, inhoudelijk en technisch.

provincies.incijfers.be
je stad of gemeente in kaart

Leeswijzer

Voor dit rapport maakten we een selectie van gegevens rond het thema landbouw.

Momenteel zie je het rapport voor **provincie West-Vlaanderen**. Raadpleeg [het rapport online](#) om andere gebieden en vergelijkingsgebieden te kiezen. Je kan een of meer gemeenten of provincies kiezen en zelf de vergelijkingsgebieden aanpassen. Indien je één gebied kiest, dan kan je vergelijken met "bovenliggende" gebiedsindelingen. Als je twee gebieden kiest, dan worden deze naast elkaar gezet. Kies je meer dan twee gebieden, dan worden ze als geheel beschouwd. Je kunt ook [een gebied samenstellen op kaart](#).

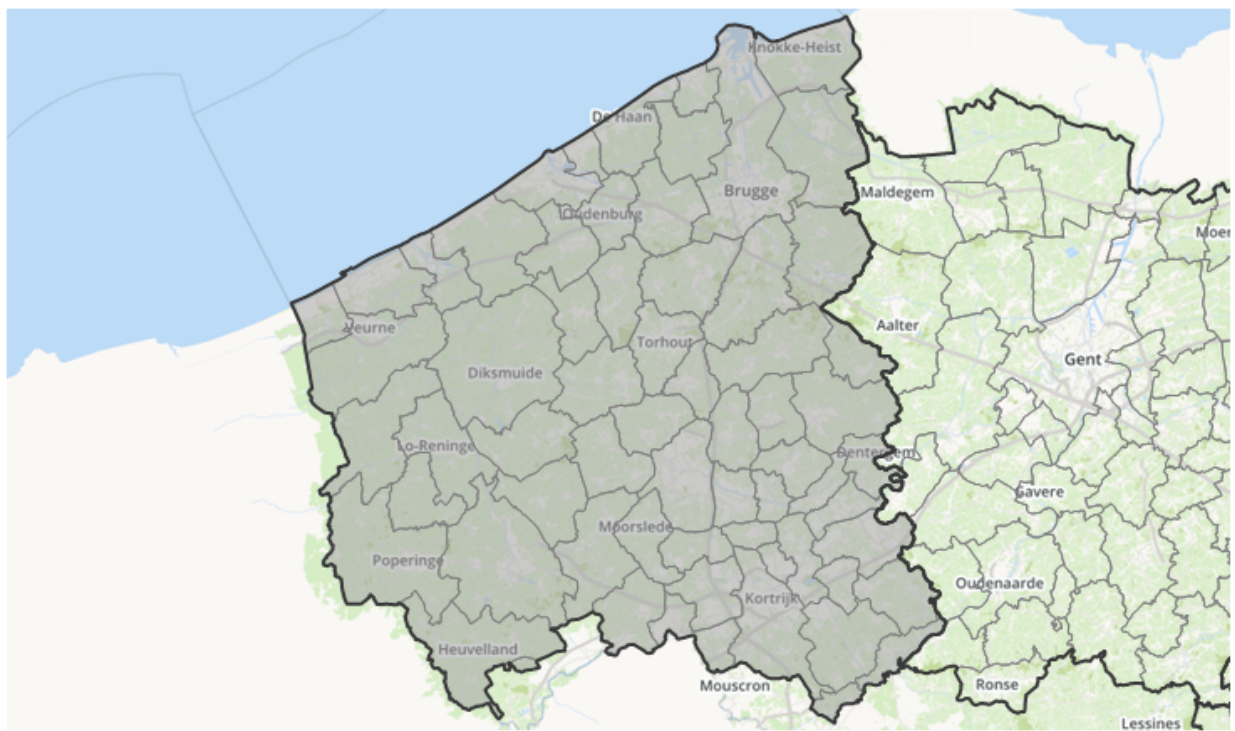
Het huidige rapport vergelijkt **West-Vlaanderen** met **het Vlaams Gewest**. Binnen dit rapport geven we de kaarten weer als een uitsplitsing van het Vlaams Gewest.

Je ziet het rapport zoals dit op **26-6-2023** ter beschikking was via provincies.incijfers.be. De Databank wordt echter voortdurend bijgewerkt. Je kan een up-to-date versie van dit rapport raadplegen [via deze link](#).

Alle cijfers in dit rapport zijn ook raadpleegbaar via onze [Databank](#). Via de knop open je de figuur als presentatie in de Databank, zodat je er zelf verder aan kan werken. Wil je gewoon de cijfers zien die voor de kaarten, figuren en tabellen gebruikt worden, klik dan op of voor een online- of Excel-tabel. Doorheen de tekst voorzien we duiding bij de cijfers. Aan het einde van het rapport vind je een overzicht van de gebruikte bronnen, met telkens een link naar een volledige fiche die de mogelijkheden en beperkingen van de cijfers verder toelicht. Omwille van de privacywetgeving wordt bij sommige gegevens voor kleine aantallen de waarde x weergegeven. Hierdoor worden dan ook op de grafieken geen waarden weergegeven.

Naast dit kant-en-klare rapport kunnen lokale besturen en andere geïnteresseerden ook zelf aan de slag met de data om op een eenvoudige en interactieve manier gegevens samen te brengen en grafisch voor te stellen. Het [Dashboard](#) van provincies.incijfers.be geeft je via de tegels een snel overzicht van het data-aanbod. De optie [Databank](#) geeft toegang tot een brede set gegevens die je zelf kan selecteren en combineren.

Provincies.incijfers.be is een product van de [interprovinciale werking Data & Analyse](#). Zij helpen je graag verder bij vragen over het gebruik van de tool, maar ook bredere vragen rond het gebruik van omgevingsdata bij lokale besturen.

Inhoudsopgave

Leeswijzer

Inleiding

1. Kenmerken van de landbouwsector

1.1 Landbouwbedrijven

1.1.1 Aantal bedrijven

1.1.2 Beroepsmatige en kleine bedrijven

1.1.3 Landbouwtyperingskaart

1.1.4 Biobedrijven

1.2 Oppervlakte landbouwgebied

1.2.1 Oppervlakte landbouwgebruik

1.2.2 Bestemming agrarisch gebied

1.3 Teelten

1.3.1 Oppervlakte voornaamste teelten

1.4 Veestapel

1.4.1 Runderen

1.4.2 Varkens

1.4.3 Legkippen en slachtkuikens

1.5 Intensieve veehouderij: GPBV-bedrijven

1.6 Verbreding

1.6.1 Hoeveproducenten

1.6.2 Zorgboerderijen

2. Economisch belang landbouwsector

2.1 Aantal bedrijven binnen het agrobusinesscomplex

2.1.1 De land- en tuinbouwbedrijven

2.1.2 De toeleverende en verwerkende bedrijven binnen het agrobusinesscomplex

2.2 Omzet agrobusinesscomplex

2.2.1 Omzet van de beroepsmatige land- en tuinbouwbedrijven

2.2.2 Omzet van de toeleverende en verwerkende bedrijven

2.3 Investerings in het agrobusinesscomplex

2.3.1 Investerings in de land- en tuinbouw

2.3.2 Investerings in de toeleverende en verwerkende bedrijven

2.4 Toegevoegde waarde van het agrobusinesscomplex

2.5 Tewerkstelling in het agrobusinesscomplex

2.5.1 Loontrekkende tewerkstelling en vestigingen met loontrekkende tewerkstelling

2.5.2 Zelfstandige tewerkstelling op de land- en tuinbouwbedrijven

2.5.3 Totale tewerkstelling

Begrippenlijst

Voetnoten

Meer informatie over de cijfers en bronnen

Inleiding

Het rapport landbouw geeft de situatie en de evolutie weer van de landbouwsector in **West-Vlaanderen**. Deze momentopname is gebaseerd op de meest recente data waarover we beschikken.

De informatie in dit rapport is nuttig voor iedereen die nood heeft aan recente data als ondersteuning voor beleidsvoorbereidend werk, maar ook voor degenen die een educatieve rol opnemen.

Een **eerste luik** toont een aantal **kenmerken van de landbouwsector**: hoeveel bedrijven zijn er actief, hoeveel ruimte neemt de landbouwsector in, welke teelten zijn er, hoeveel dieren houden de landbouwers, welke oppervlakte biologische landbouw is er aanwezig en in welke mate verbreden de landbouwers hun activiteiten en inkomen.

Een **tweede luik** van dit rapport behandelt **het economisch belang van de land- en tuinbouw**. Daarbij wordt er ingegaan op de situering van deze sector in het agrobusinesscomplex en in de totale economie. De informatie over aantal bedrijven, omzet, investeringen en toegevoegde waarde wordt weergegeven op **provinciaal niveau**, omdat er geen cijfers op het gemeentelijk niveau beschikbaar zijn. Enkel wat betreft de tewerkstelling, van loontrekkenden en zelfstandigen, zijn er cijfers op het gemeentelijk niveau.

Het begrip landbouwbedrijven in dit rapport omvat zowel de landbouwbedrijven als de tuinbouwbedrijven.

Dit rapport geeft een belangrijk deel van de beschikbare gegevens op <https://provincies.incijfers.be> weer, bijkomende of meer gedetailleerde gegevens zijn opvraagbaar bij de provinciale diensten voor land- en tuinbouw.

1. Kenmerken van de landbouwsector

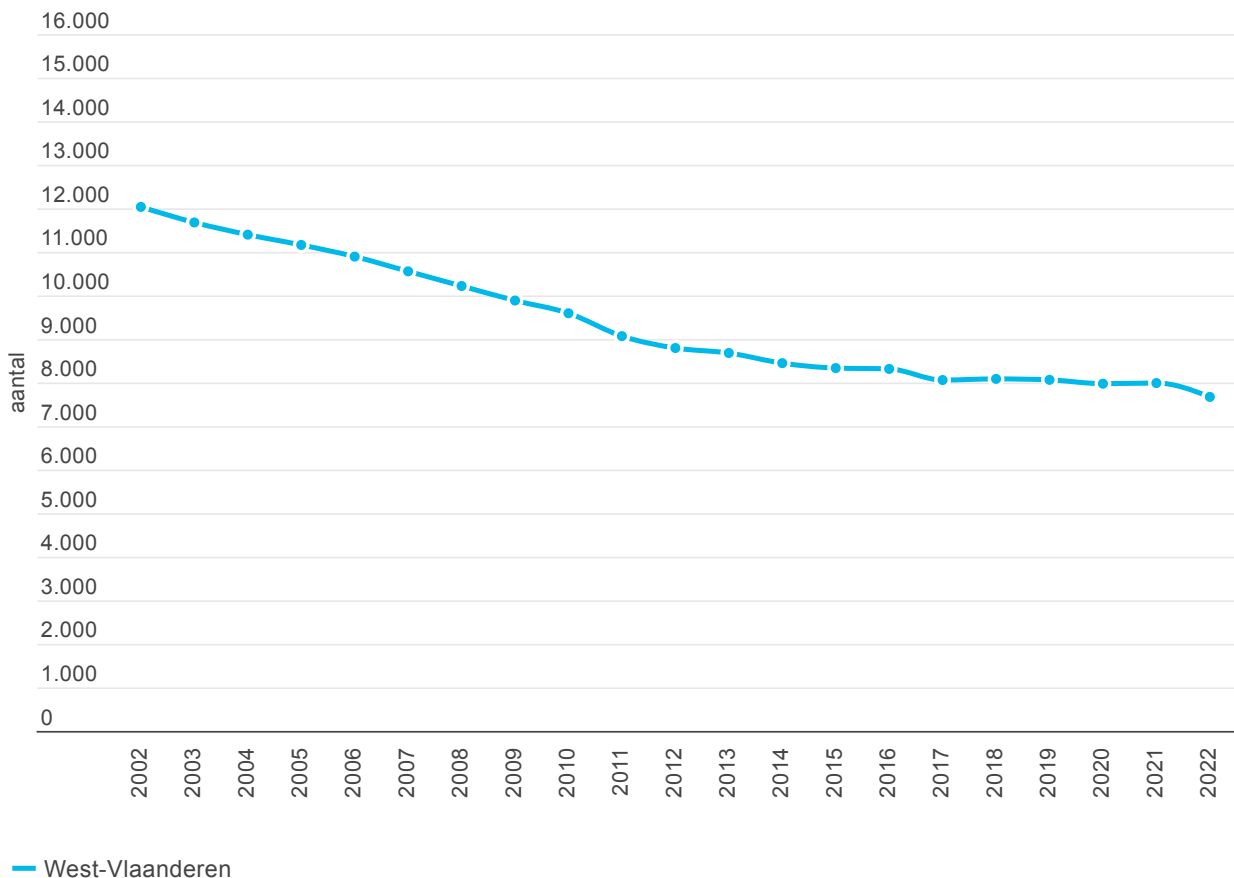
In dit deel geven we een beeld van de land- en tuinbouw op gemeentelijk niveau, meer bepaald voor **West-Vlaanderen**. Cijfers over tewerkstelling (op gemeentelijk niveau) zijn te vinden in rubriek 2.5.

1.1 Landbouwbedrijven

1.1.1 Aantal bedrijven

Deze cijfers van het Belgisch statistiekbureau Statbel geven het aantal bedrijven met landbouwproductie weer. De definitie van Statbel is: elke onderneming die land- en/of tuinbouwproducten voor de verkoop voortbrengt (als hoofd- of nevenactiviteit), of elke onderneming waarvan de gronden niet bewerkt worden maar in goede milieu- en landbouwcondities gehouden zijn en waarvan de bedrijfszetel in België gelegen is.

Grafiek 1 | Bedrijven met landbouwproductie in West-Vlaanderen (2002-2022)

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Voor Vlaanderen was er van 2001 tot en met 2010 een sterke afname van het aantal landbouwbedrijven: een daling van 28% op deze 9 jaar. Bij de overgang 2010-2011 geven de cijfers een afname van meer dan 8% aan. Dit is echter deels het gevolg van de dataverzameling, zoals hieronder aangegeven. De periode die daarop volgt (2011-2022) kenmerkt zich door een daling met 7,4%.

Specifiek voor **West-Vlaanderen** waren er in 2001 nog 12.364 bedrijven, wat evolueerde naar 7.670 in 2022 (zie *grafiek 1*).

De gegevensverzameling door Statbel gebeurde vroeger door middel van enquêtes die via gemeenten bij landbouwers werden verzameld, de zogenaamde 'meitellingen'. Om de administratieve last voor bedrijven te verlagen wordt sinds 2011 meer en meer gebruik gemaakt van bestaande administratieve databanken waarop nog een aantal bewerkingen gebeuren. Een belangrijke brondatabank voor deze gegevens is die van het Departement Landbouw en Visserij.

Uit de originele databank wordt een selectie gemaakt waarbij enkel de economisch actieven worden behouden.

Deze overgang van databron zorgt voor verschuivingen in de cijfers die niet het gevolg zijn van een veranderende realiteit. Bij de overgang 2010-2011 daalt het cijfer van het aantal landbouwbedrijven sterk in heel wat gemeenten, alsook voor Vlaanderen als geheel. Na 2011 werden nog diverse verfijningen doorgevoerd bij de afstemming van de databanken en aan de definities. In 2016 en 2018 bijvoorbeeld werd de definitie van 'land- en tuinbouwbedrijf' telkens aangepast, wat een belangrijke reden is waarom het aangegeven aantal land- en tuinbouwbedrijven in die periode vrij constant bleef i.p.v. afnam zoals daarvoor. Bij de interpretatie van deze cijfers dient men zich dus bewust te zijn van de veranderende methodieken.

Men kan zich afvragen of de evolutie in het aantal landbouwbedrijven in **West-Vlaanderen** sterk verschilt van de evolutie in **het Vlaams Gewest**. *Tabel 1* geeft hierin een inzicht. In de periode 2001-2022 was er in **West-Vlaanderen** een daling van 32,7%, terwijl dat in **het Vlaams Gewest** 36,7% was. Sinds 2011 zien we een daling van het aantal landbouwbedrijven in **West-Vlaanderen** met 9,2%, terwijl dit in **het Vlaams Gewest** daalde met 7,4%.

Tabel 1 | Evolutie van land- en tuinbouwbedrijven (2001-2022)

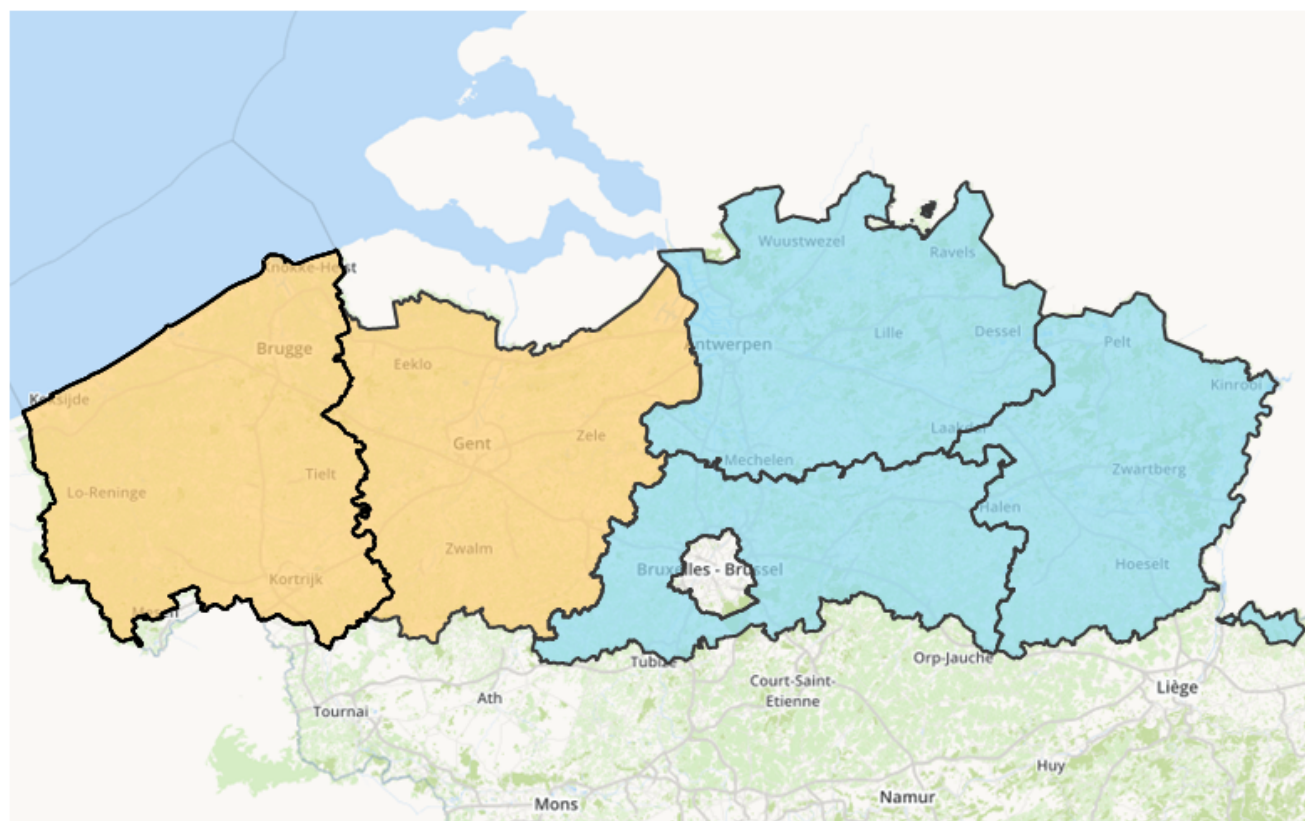
	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
Aantal bedrijven (% t.o.v. Gewest)		
2001	12.364 (31,5%)	39.276 (100%)
2011	9.065 (34,9%)	25.982 (100%)
2022	7.670 (34,2%)	22.449 (100%)
Evolutie doorheen de tijd (%)		
Groeipercentage 2001 - 2022	-32,7%	-36,7%
Groeipercentage 2011 - 2022	-9,2%	-7,4%

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

In Vlaanderen waren er in 2022 nog 22.449 bedrijven of gemiddeld 75 per gemeente. Ter vergelijking: in 2011 waren er 25.982 bedrijven (gemiddeld 84 per gemeente) en in 2001 39.276 bedrijven (gemiddeld 128 per gemeente).

In *kaart 1* wordt per gemeente weergegeven of het aantal bedrijven per km² in 2022 hoger of lager is dan gemiddeld in **het Vlaams Gewest**. De inkleuring van "veel lager" tot "veel hoger" is gebaseerd op z-scores, die een maat geven van hoeveel **West-Vlaanderen** afwijkt van het gemiddelde in **het Vlaams Gewest** (zie voetnoot 1).

Kaart 1 | Bedrijven met landbouwproductie per km² (2022, z-score)

■ veel lager ■ lager ■ gemiddeld ■ hoger ■ veel hoger ■ West-Vlaanderen: 2,4

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

1.1.2 Beroepsmatige en kleine bedrijven

Beroepsmatige landbouwbedrijven zijn land- en tuinbouwbedrijven met een standaard opbrengst (SO) van minstens 25.000 €. De grens van 25.000 € werd door de Europese Commissie bepaald als grens voor beroepslandbouwbedrijven in België. Bij een SO van minder dan 25.000 € spreken we van kleine landbouwbedrijven.

De SO, die wordt gebruikt om de omzet van landbouwbedrijven te berekenen, is de geldwaarde van de bruto landbouwproductie per eenheid (oppervlakte of dier). De SO houdt geen rekening met btw, productbelastingen en subsidies. Specifieke kosten (zaad, meststoffen, voeders, energie, ...) worden niet afgetrokken. De SO zegt niets over de rentabiliteit van de bedrijven aangezien enkel de waarde van de productie en niet de kosten worden meegerekend.

In 2020 zijn er in **West-Vlaanderen** 6.442 beroepsmatige bedrijven en 1.531 kleine landbouwbedrijven (*tabel 2*). Dit betekent dat 80,8% van de bedrijven beroepsmatig is, terwijl dat in **het Vlaams Gewest** 76,6% is (zie *grafiek 2*). *Grafiek 3* toont de evolutie van het aantal beroepsmatige en kleine land- en tuinbouwbedrijven vanaf 2010.

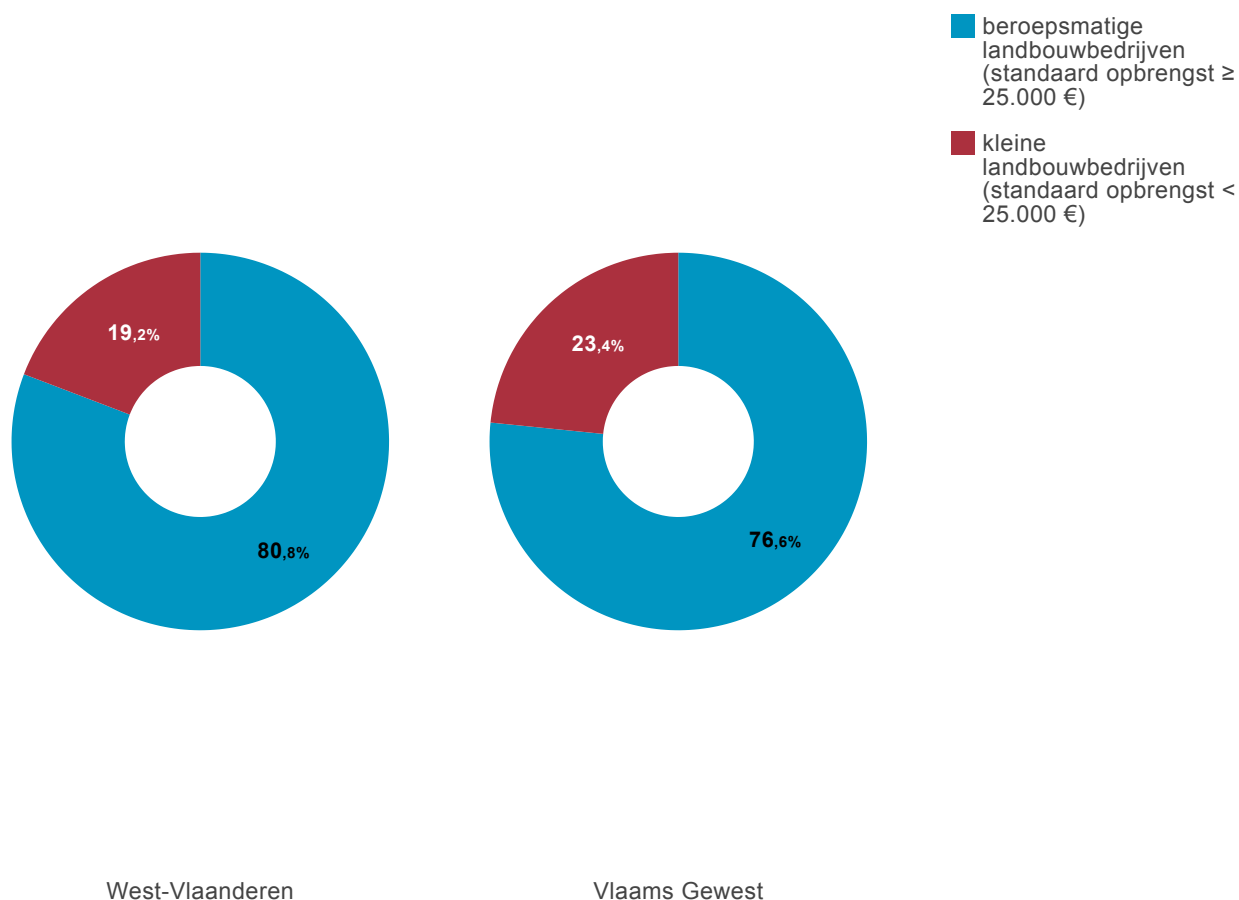
Tabel 2 | Beroepsmatige en kleine landbouwbedrijven (2020)

	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
beroepsmatige landbouwbedrijven (standaard opbrengst ≥ 25.000 €)	6.442	17.799
kleine landbouwbedrijven (standaard opbrengst < 25.000 €)	1.531	5.426

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

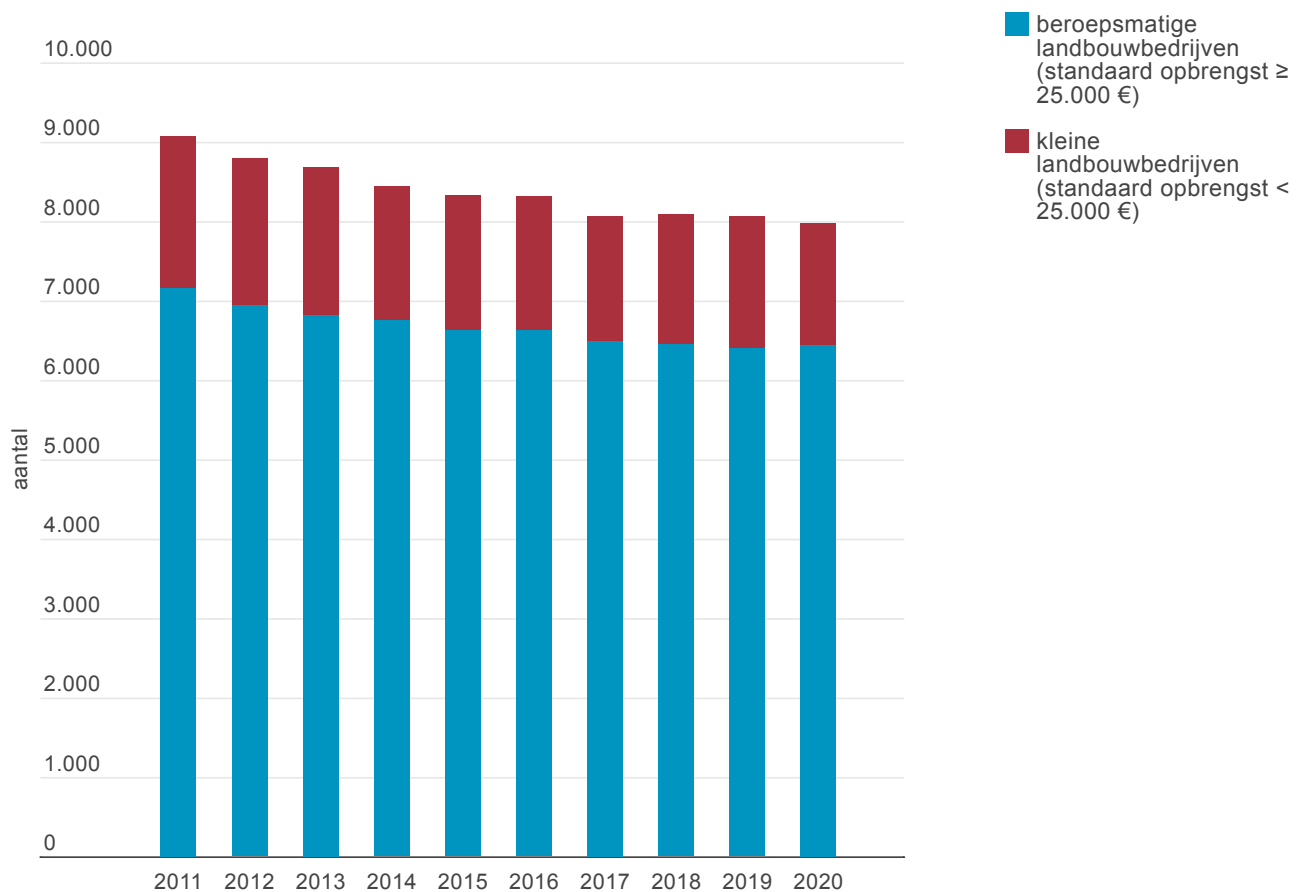
Grafiek 2 | Verhouding kleine vs beroepsmatige landbouwbedrijven (2020)

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 3 | Evolutie van de beroepsmatige en kleine land- en tuinbouwbedrijven in West-Vlaanderen (2011-2020)

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

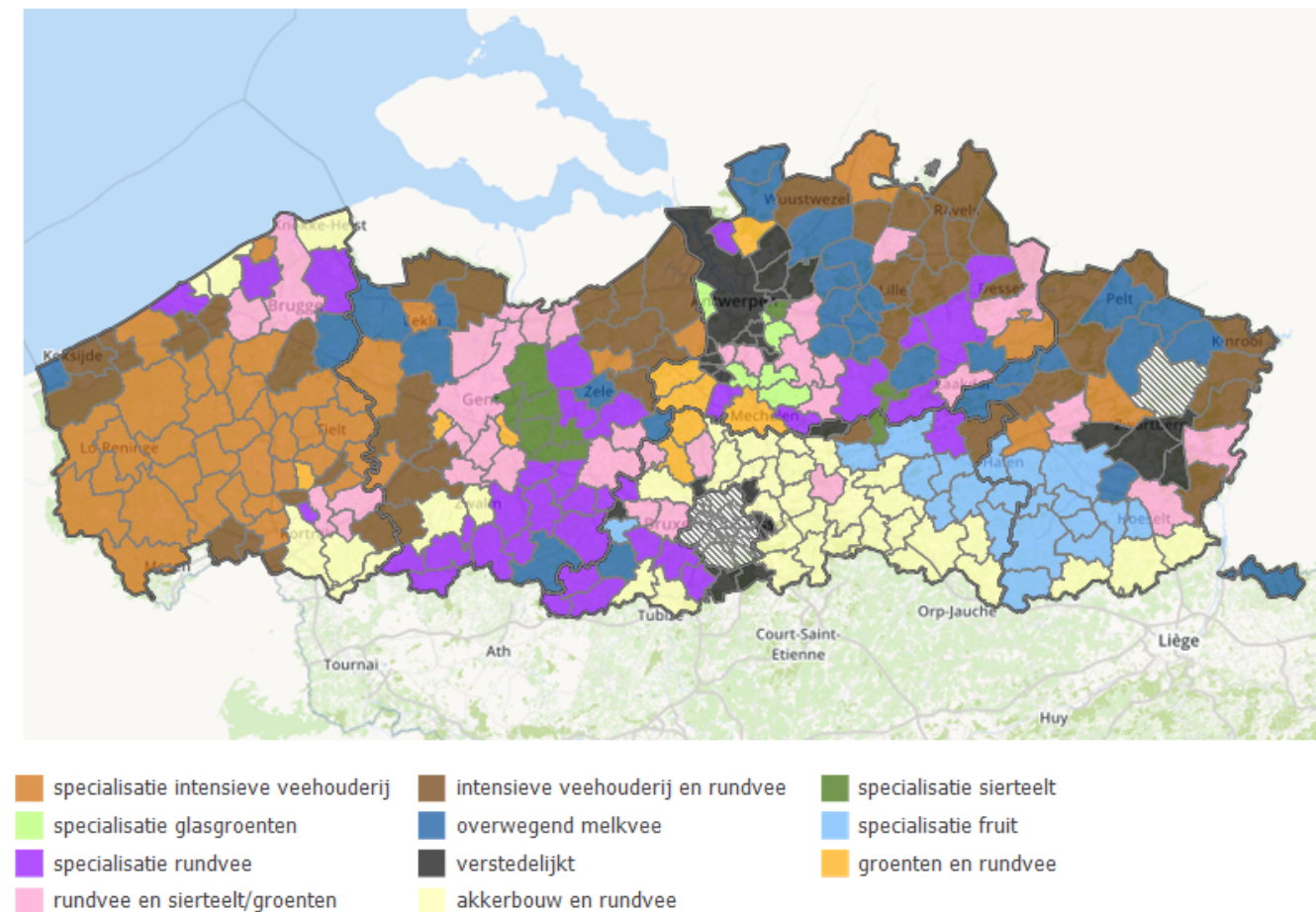

1.1.3 Landbouwtyperingskaart

Om zicht te krijgen op welk bedrijfstype het meest voorkomt in een gemeente, maakt men gebruik van de landbouwtyperingskaart. De landbouwtyperingskaart geeft per gemeente de meest typerende sector uit land- en tuinbouw aan, bijvoorbeeld de specialisatie intensieve veehouderij (varkens en pluimvee) of fruit. Soms is dat een combinatie van twee sectoren, zoals 'akkerbouw en rundvee'. Rundvee omvat de categorieën melkvee en vleesvee.

Deze typering is gebaseerd op een clusteranalyse waarbij de teelten en dieren van de gemeente en van de omliggende gemeenten in rekening worden gebracht ([zie voetnoot 2](#)).

Kaart 2 | Landbouwtyperingskaart Vlaanderen (2018, data 2016)

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Op *kaart 2* is te zien dat er in Vlaanderen een grote ruimtelijke spreiding is met soms ruimtelijke concentraties. Zo ziet men bijvoorbeeld een concentratie van het type 'specialisatie intensieve veehouderij' in West-Vlaanderen, het type 'akkerbouw en rundvee' in Vlaams-Brabant en een kleine cluster 'specialisatie sierteelt' ten oosten van Gent. Een dergelijke clustering heeft vaak historische wortels en is vaak gelinkt aan de locaties van veilingen, slachthuizen en andere agrarisch-logistieke knooppunten.

Tabel 3 toont per provincie het aantal keer dat een bepaalde typering voorkomt. De meest voorkomende typering werd voor elke provincie in vet aangeduid. De kaart werd opgemaakt in 2018 (op basis van gegevens van 2016), dus voor de laatste gemeentefusies.

Tabel 3 | Aantal gemeenten per provincie en per typering (2018, data 2016)

Landbouwtipe	Antwerpen	Limburg	Oost-Vl.	Vl.Brabant	West-Vl.	Totaal
Intensieve veehouderij en rundvee	12	8	14	2	11	47
Specialisatie intensieve veehouderij	3	2	6	0	34	45
Akkerbouw en rundvee	0	4	2	27	7	40
Specialisatie rundvee	8	0	16	8	4	36
Rundvee en sierteelt/groenten	9	4	11	5	5	34
Overwegend melkvee	12	11	8	1	2	34
Verstedelijkt	13	4	0	10	0	27
Specialisatie fruit	0	11	0	9	0	20
Groenten en rundvee	5	0	2	2	1	10
Specialisatie sierteelt	2	0	6	1	0	9
Specialisatie glasgroenten	6	0	0	0	0	6
Totaal	70	44	65	65	64	308

Bron: Departement Landbouw en Visserij

Als men focust op de typologieën dan zijn er enkele opvallende zaken waar te nemen:

- de typering 'intensieve veehouderij en rundvee' komt het meest voor in Vlaanderen (47 keer). Het is echter in geen enkele provincie de meest voorkomende typering.
- de typering 'specialisatie intensieve veehouderij' is de tweede meest voorkomende, vooral door de zeer sterke aanwezigheid in de **provincie West-Vlaanderen** waar 3/4 van de gemeenten met deze typering liggen (34 van de 45).
- de typering 'akkerbouw en rundvee' is de derde meest voorkomende, vooral door de zeer sterke aanwezigheid in de **provincie Vlaams-Brabant** waar 2/3 van de gemeenten met deze typering liggen (27 van de 40).
- de typering 'specialisatie fruit' komt enkel voor in de **provincies Limburg en Vlaams-Brabant** (respectievelijk 11 en 9 gemeenten).
- sierteelt komt slechts in 9 gemeenten voor als enige typering, waarvan 6 in de **provincie Oost-Vlaanderen**.
- rundvee komt als typering niet alleen voor, wel maar liefst 5 keer in combinatie met een andere sector.
- de typering 'specialisatie glasgroenten' komt het minst voor: in 6 gemeenten, allen uit de **provincie Antwerpen**.

Specifiek voor de **provincie West-Vlaanderen** (64 gemeenten): deze provincie kent 7 verschillende typologieën met 'specialisatie intensieve veehouderij' als meest voorkomende (34 keer!)

1.1.4 Biobedrijven

Biologische landbouw is een landbouwworm waarbij extra strenge eisen worden gesteld op het vlak van milieueffecten en dierenwelzijn. De striktere eisen hebben betrekking op de omgang met bestrijdingsmiddelen (of verboden), het gebruik van kunstmest en van genetisch gemodificeerde organismen. Het stelsel van eisen is vastgelegd en wordt gecontroleerd.

Opgelet! In *provincies.incijfers.be* worden cijfers van 31/12 van een jaar steeds weergegeven als cijfers van 01/01 van het volgende jaar. Waar het Departement Landbouw en Visserij het cijfer van 31/12/2019 dus zal weergeven onder het jaar 2019, wordt dit cijfer in *provincies.incijfers.be* weergegeven onder het jaar 2020.

Tabel 4 geeft het aantal biologische landbouwbedrijven volgens Departement Landbouw en Visserij. Een bedrijf mag het biolabel gebruiken na jaarlijkse controle door een erkende controleorganisatie.

Tabel 4 | Evolutie biologische landbouwbedrijven (2015-2022)

	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
2015	80	341
2016	89	369
2017	107	430
2018	115	468
2019	129	514
2020	140	562
2021	146	593
2022	154	621

Bron: LNV | provincies.incijfers.be

1.2 Oppervlakte landbouwgebied

Hoeveel ruimte is er voor landbouw? Deze vraag kan op twee manieren geïnterpreteerd worden. Enerzijds is er de ruimte die juridisch is vastgelegd voor landbouw, namelijk in de bestemming agrarisch gebied. Anderzijds is er de ruimte die functioneel gebruikt wordt door landbouw. De jaarlijkse registratie van de landbouwgebruikspercelen geeft hierop het beste zicht.

1.2.1 Oppervlakte landbouwgebruik

Om de oppervlakte te bepalen die effectief voor landbouw wordt gebruikt in de gemeenten zijn er twee mogelijke bronnen: de landbouwgebruikspercelen van het Departement Landbouw en Visserij en de gegevens van Statbel.

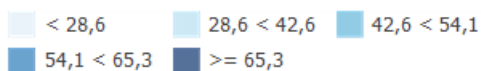
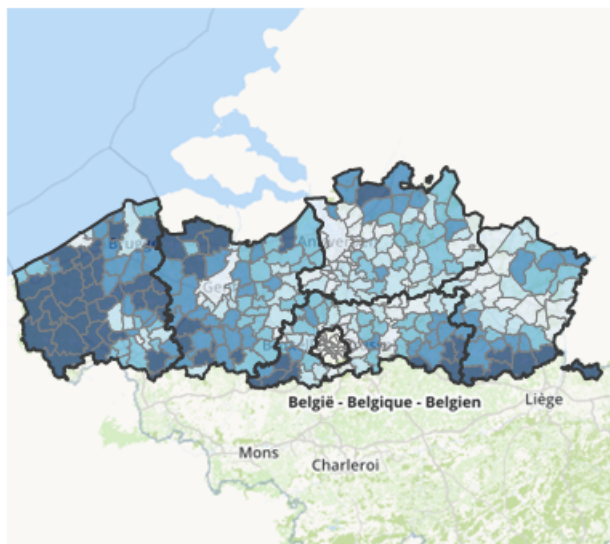
De zogenaamde landbouwgebruikspercelen zijn alle percelen in Vlaanderen en Brussel die geregistreerd worden bij het Departement Landbouw en Visserij in het kader van de 'verzamelaanvraag' (zie voetnoot 3). Bij deze percelen geeft men aan welke oppervlakte een bepaalde teelt in een bepaald jaar inneemt. Deze oppervlakte is op deze website beschikbaar op een zeer gedetailleerd niveau. De landbouwgebruikspercelen worden jaarlijks geregistreerd door land- en tuinbouwers, maar ook door particulieren, terreinbeheerders (bijv. Natuurpunt), onderzoeksinstituten, e.a. Dit wil zeggen dat er ook gronden van niet-landbouwers in de landbouwgebruiksregistratie zitten. De totale oppervlakte is daarom duidelijk hoger dan de gegevens van Statbel waarbij enkel de percelen van economisch actieve land- en tuinbouwers worden weergegeven.

Om op gedetailleerd niveau (gemeente of gedetailleerder) een goed beeld te krijgen van de aanwezige teelten zijn de gegevens van Statbel minder geschikt. Statbel registreert immers alle percelen van een landbouwer in de gemeente waar de bedrijfszetel ligt. De effectieve ligging van het perceel is dus niet bepalend bij Statbel. Daardoor krijgen gemeenten met bijvoorbeeld veel bedrijfszetels en weinig percelen een grotere oppervlakte aangerekend dan er in realiteit aanwezig is. Omgekeerd onderschatten de gegevens van Statbel net de oppervlakte in gemeenten met weinig bedrijven en veel percelen. Van de gegevens van Statbel wordt binnen *provincies.incijfers.be* enkel de oppervlakte cultuurgrond (dus exclusief niet-landbouwoppervlakten zoals gebouwen en bos) en de oppervlakte serres weergegeven. Van de landbouwgebruikspercelen worden zowel de totale oppervlakte als gedetailleerde gegevens per teelt (zie verder) aangegeven.

Op basis van de gegevens over de landbouwgebruikspercelen heeft **West-Vlaanderen** 208.388 ha geregistreerd landbouwgebruik (2021). In **het Vlaams Gewest** was er in 2021 in totaal 678.112 ha landbouwgebruik. In percentage t.o.v. de totale oppervlakte van de gemeente geeft dit volgende cijfers voor 2021: 65,2% landbouwgebruik voor **West-Vlaanderen** en 49,8% voor **het Vlaams Gewest**. Verderop volgt meer gedetailleerd de evolutie van het geregistreerde landbouwgebruik van de verschillende teelten doorheen de tijd.

In *kaart 3* wordt het percentage landbouwgebruik weergegeven. De donker gekleurde (clusters van) gemeenten geven aan waar er veel landbouwgebruik is. In *kaart 4* is het percentage gedetailleerder tot op wijkniveau. De gangbare tendens is een laag percentage landbouwgebruik in een kerngebied en een hoog percentage in het buitengebied.

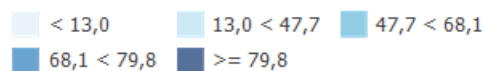
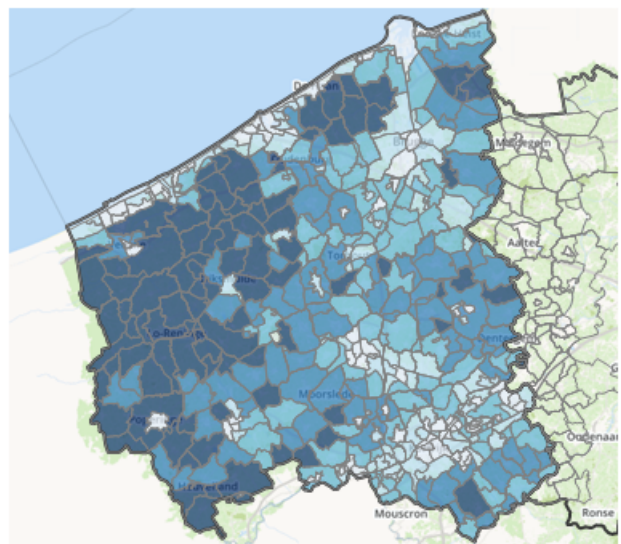
Kaart 3 | Geregistreerd landbouwgebruik, % t.o.v. totale oppervlakte (2021)

Bron: LNV | provincies.incijfers.be

Kaart 4 | Geregistreerd landbouwgebruik, % t.o.v. totale oppervlakte (2021)

Bron: LNV | provincies.incijfers.be

1.2.2 Bestemming agrarisch gebied

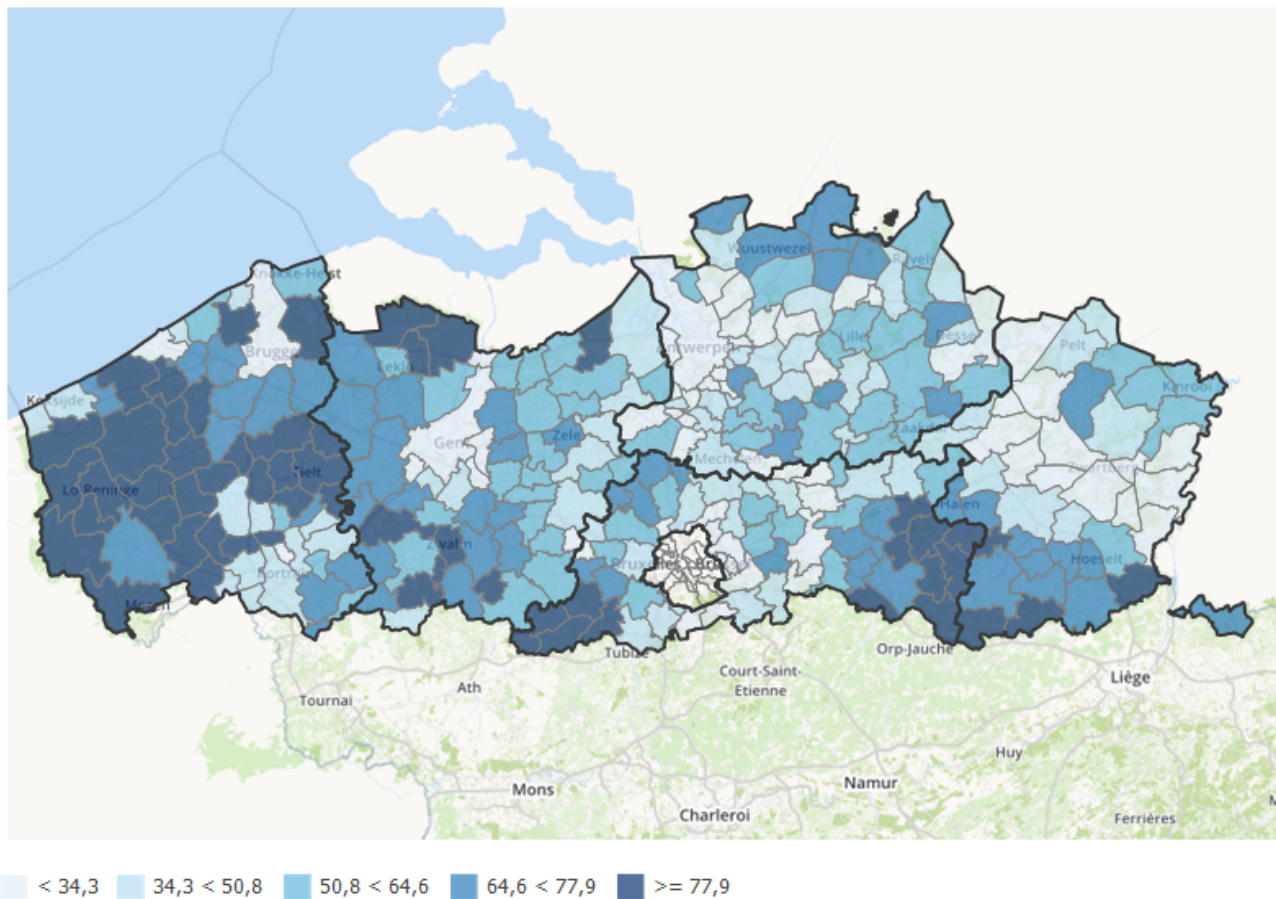
De bestemming werd voor het eerst gebiedsdekkend vastgelegd in gewestplannen (1976-1980). Voor landbouw werd de bestemming 'agrarisch gebied' voorzien. Daarbovenop kunnen bepaalde landbouwactiviteiten in andere bestemmingen liggen (bv. parkgebied). Op een aantal plaatsen werd de bestemming intussen verfijnd en/of aangepast in algemene plannen van aanleg (APA), bijzondere plannen van aanleg (BPA) en ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP). De Vlaamse overheid maakte op basis van deze plannen een overzichtskaart van de actuele bestemming: de ruimteboekhouding.

West-Vlaanderen heeft 232.312 ha met bestemming agrarisch gebied (2022). In datzelfde jaar telde **het Vlaams Gewest** 783.149 ha met bestemming agrarisch gebied.

Om te bepalen welk aandeel van de gemeente een agrarische bestemming heeft, werd de oppervlakte agrarisch gebied uit de ruimteboekhouding gedeeld door de totale oppervlakte van de gemeente (*grafiek 4*). In 2022 heeft **West-Vlaanderen** 73,3% van de oppervlakte een bestemming agrarisch gebied. Ter vergelijking: **het Vlaams Gewest** heeft 57,6% met bestemming agrarisch gebied.

In *kaart 5* is dit percentage met bestemming agrarisch gebied te zien ten opzichte van de totaaloppervlakte van de gemeente. De donker gekleurde (clusters van) gemeenten geven aan waar er veel landbouwgebied is.

Kaart 5 | Bestemming agrarisch gebied,% t.o.v. totale oppervlakte (2022)

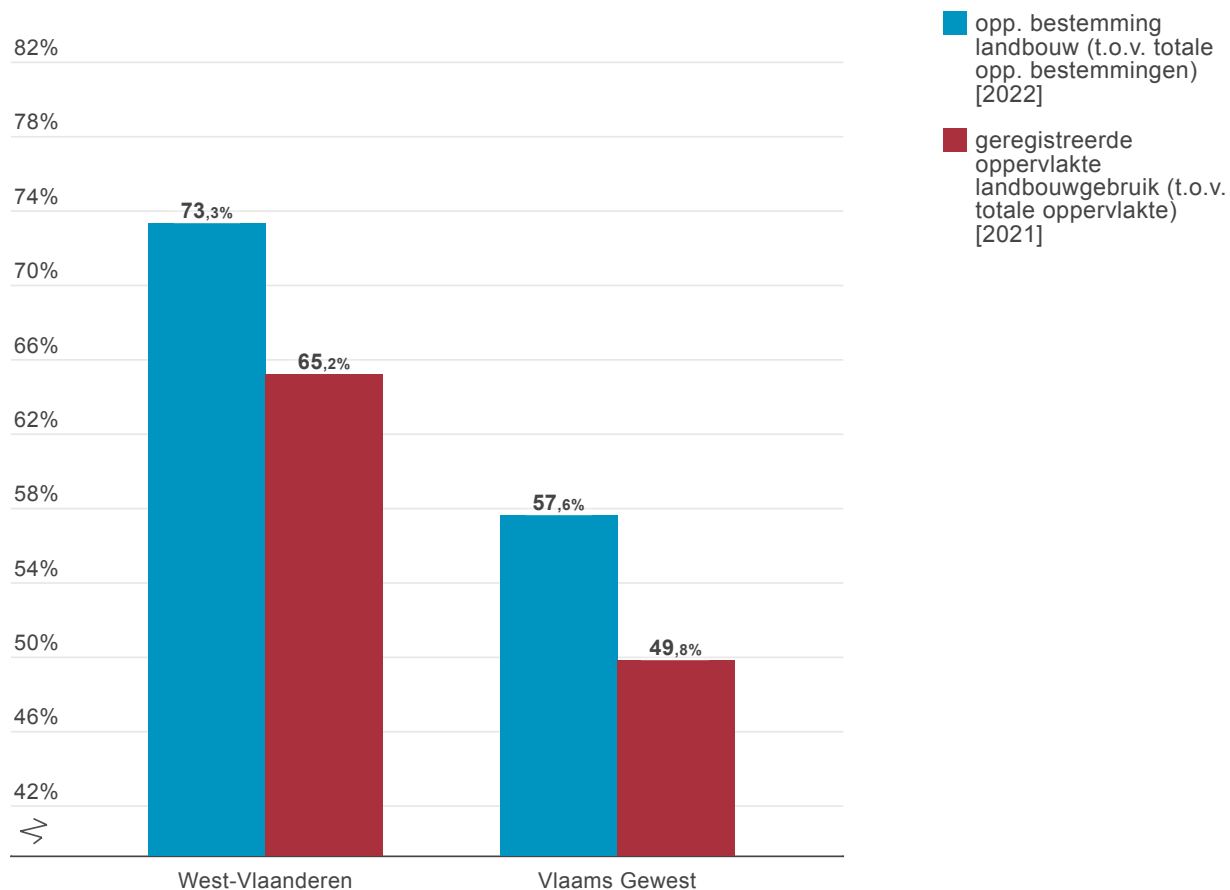

Bron: Dep. Omgeving | provincies.incijfers.be

Bij een vergelijking van de cijfers van de bestemming en het geregistreerd gebruik valt op dat de oppervlakte bestemd voor landbouw (agrarisch gebied) in **het Vlaams Gewest** duidelijk groter is dan de oppervlakte met geregistreerd landbouwgebruik. In 2022 was dit verschil 105.037 ha of 13,4% van het agrarisch gebied.

Grafiek 4 | Oppervlakte bestemd voor landbouw en gebruikt door landbouw

Bron: Dep. Omgeving | provincies.incijfers.be, LNV | provincies.incijfers.be

In realiteit is de oppervlakte bestemd als agrarisch gebied zonder professioneel landbouwgebruik nog groter dan bovenstaande cijfers aangeven omdat:

- de cijfers van het geregistreerd landbouwgebruik ook niet-landbouwgebruik bevatten (bijv. Natuurpunt);
- een deel van het geregistreerd landbouwgebruik buiten de bestemming agrarisch gebied ligt.

Wat is er dan wel aanwezig in dit agrarisch gebied zonder landbouwgebruik? Een divers gamma aan gebruiken zoals tuinen, bos, weiland voor hobbydieren (bijv. paarden, schapen), wegen en bebouwing. Zie voor meer info o.a. de studie [Niet-agrarisch gebruik van het agrarisch gebied in de provincie Antwerpen](#).

1.3 Teelten

1.3.1 Oppervlakte voornaamste teelten

De informatie betreffende teelten wordt overgenomen uit de landbouwgebruikspcelen van het departement Landbouw en Visserij. De opgave van de teelten dient door de landbouwers te gebeuren binnen de verzamelaanvraag. Enkel de info over de hoofdteelt wordt hier overgenomen. De hoofdteelt van een perceel is de teelt die op 31 mei op het perceel aanwezig is. Als er op deze datum geen teelt of grasachtige voortteelt is, dan is het de eerstvolgende teelt die wordt ingezaaid.

Er bestaan honderden teelten binnen de verzamelaanvraag. Om het geheel overzichtelijk te houden, werden deze onderverdeeld in 4 hoofdcategorieën, die elk onderverdeeld worden in een aantal teeltgroepen:

- Grasland: regulier en alternatief grasland
- Akkerbouw: granen zonder korrelmaïs, maïs (silomaïs en korrelmaïs), voedergewassen zonder silomaïs en grasland, nijverheidsgewassen en aardappelen.
- Tuinbouw: groenten & kruiden, fruit en sierteelt & boomkwekerij.
- Overige (o.a. gebouwen en bos)

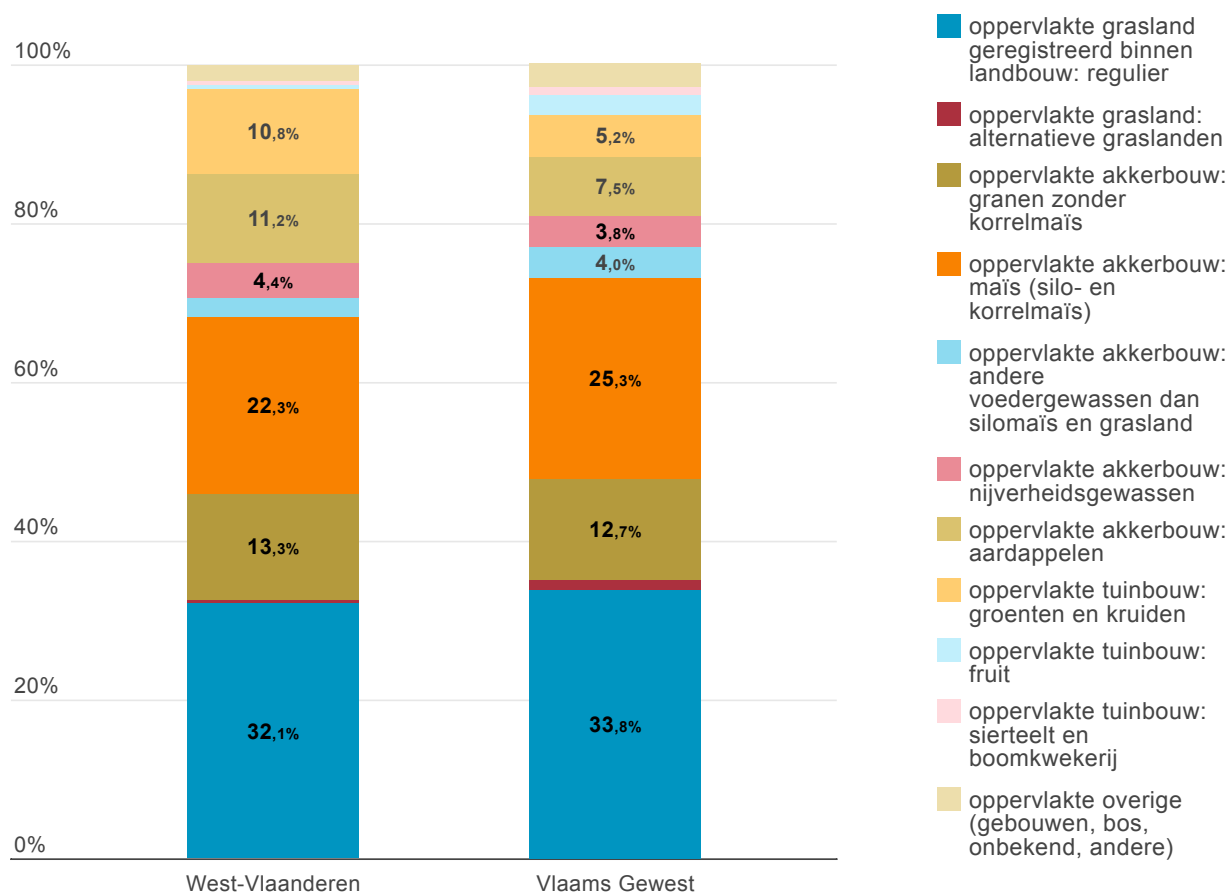
Tabel 5 en grafiek 5 tonen voor **West-Vlaanderen** de totale oppervlakte landbouwgebruik opgedeeld in elf teeltgroepen. Zowel de absolute waarde als het procentueel aandeel worden weergegeven. Ter vergelijking worden voor **het Vlaams Gewest** de percentages aangegeven in het totaal areaal van deze gebieden. Zo wordt duidelijk waar de aanwezigheid van teelten in **West-Vlaanderen** afwijkt van het Vlaamse gemiddelde. In **het Vlaams Gewest** is "oppervlakte grasland geregistreerd binnen landbouw: regulier" de meest voorkomende teeltgroep met 33,8% gevolgd door "oppervlakte akkerbouw: maïs (silo- en korrelmaïs)" met 25,3% en met 85.787 ha "oppervlakte akkerbouw: granen zonder korrelmaïs" (12,7%).

Tabel 5 | Oppervlakte in ha per teeltgroep (2021)

	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
Teelten (aantal en % per gebied)		
Grasland: regulier	66.842 (32,1%)	229.099 (33,8%)
Grasland: alternatieve graslanden	1.126 (0,5%)	8.590 (1,3%)
Akkerbouw: granen zonder korrelmaïs	27.738 (13,3%)	85.787 (12,7%)
Akkerbouw: maïs (silo en korrel)	46.523 (22,3%)	171.414 (25,3%)
Akkerbouw: andere voedergewassen dan maïs en graslanden	5.049 (2,4%)	26.950 (4,0%)
Akkerbouw: nijverheidsgewassen	9.219 (4,4%)	25.576 (3,8%)
Akkerbouw: aardappelen	23.340 (11,2%)	51.024 (7,5%)
Tuinbouw: groenten en kruiden	22.406 (10,8%)	35.400 (5,2%)
Tuinbouw: fruit	784 (0,4%)	17.593 (2,6%)
Tuinbouw: sierteelt en boomkwekerij	1.342 (0,6%)	6.581 (1,0%)
Overige (gebouwen, bos, onbekend, andere)	4.020 (1,9%)	20.098 (3,0%)

Bron: Departement Landbouw en Visserij | provincies.incijfers.be

Grafiek 5 | Oppervlakte van de 11 teeltgroepen, % t.o.v. totale oppervlakte in West-Vlaanderen (2021)

Bron: LNV | provincies.incijfers.be

Sommige teeltgroepen werden verder opgedeeld zodat de waarden van heel wat veelvoorkomende en typische teelten zichtbaar worden. Dit uitgebreider overzicht met 38 teelten en teeltgroepen is te vinden in *provincies.incijfers.be*: klik hier voor het overzicht in [absolute cijfers](#) (zie voetnoot 4).

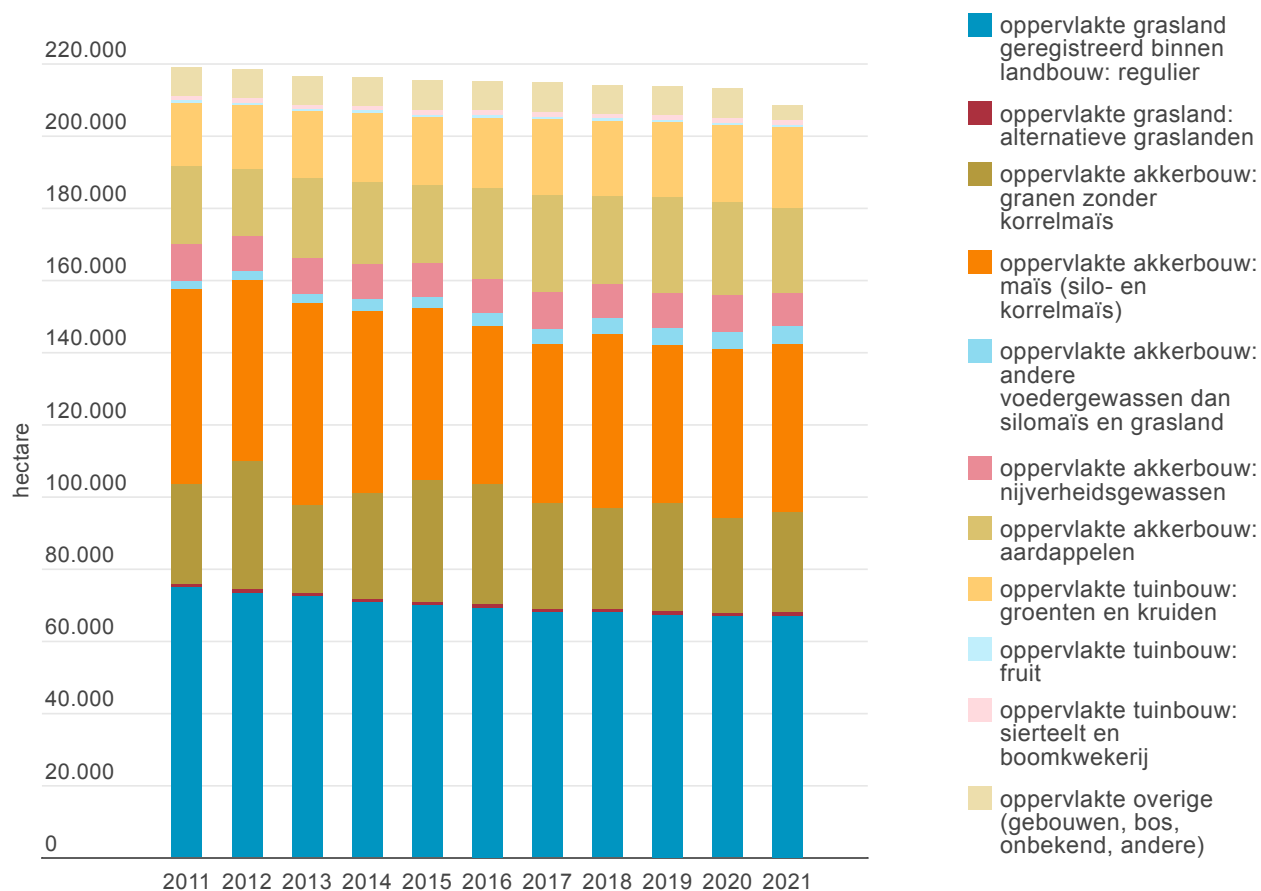
Let er bij de interpretatie van de detailcijfers op dat er doorheen de jaren kleine verschuivingen kunnen optreden in de indeling van de teelten. Zo zaten in 2008 de drie teelt(groep)en 'kers', 'kleinfruit' en 'wijnstokken' in de categorie 'andere fruitteelten'. Bijgevolg kan men daaruit niet concluderen dat er in 2008 geen kersen, kleinfruit of wijnstokken waren. Hetzelfde geldt voor de categorie tomaten die pas in 2009 als individuele teelt werden vermeld, voordien werd deze bij 'overige' gerekend. De originele informatie over de teelten is beschikbaar op perceelsniveau. Voor *provincies.incijfers.be* werden deze gegevens samengevoegd op gebiedsniveau.

Doorheen de jaren zijn er evoluties vast te stellen in de teeltvariëaties. Enerzijds zijn er jaarlijkse schommelingen en anderzijds zijn er opwaartse en neerwaartse trends. Veranderingen kunnen diverse redenen hebben, zoals:

- economische redenen: een teelt die minder opbrengt zoals suikerbieten (nijverheidsgewas) in de periode 2005-2015, of meer opbrengt, zoals aardappelen. Het areaal aardappelen steeg in de periode (2011-2021) in **het Vlaams Gewest** met 6.434 ha of ruim 14,4%. In deze algemene opwaartse trend zijn er jaarlijkse schommelingen.
- weersomstandigheden: in een nat najaar (bv. 2010 en 2012) kunnen er minder nieuwe gewassen zoals wintergranen worden ingezaaid, waardoor er in het volgende voorjaar meer voorjaarsgewassen worden ingezaaid (bv. korrelmaïs).

Grafiek 6 geeft de evolutie van de elf teeltgroepen voor **West-Vlaanderen** weer voor de periode 2011-2021.

Grafiek 6 | Evolutie van de oppervlakte in ha van 11 teeltgroepen in West-Vlaanderen (2011-2021)

Bron: LNV | provincies.incijfers.be

1.4 Veestapel

Elk jaar geven landbouwers hun gemiddelde dierbezetting van het voorgaande jaar aan bij de Vlaamse Landmaatschappij, afdeling Mestbank. Aan de hand van deze gegevens kan er een inschatting gemaakt worden van de veestapel en de bijhorende mestproductie. De kennis van de productie of de uitscheiding van nitraten en fosfaten bij landbouwdieren is een belangrijk gegeven in het kader van de waterkwaliteit van onder meer beken, rivieren, meren en het water dat zich onder de grond bevindt.

Bij de berekening van de gemiddelde dierbezetting per jaar wordt de verblijftijd van een dier op een landbouwbedrijf mee in rekening genomen. Een rund dat een volledig jaar op een landbouwbedrijf aanwezig is telt mee voor 1 in de gemiddelde bezetting. Wordt een rund halverwege het jaar verkocht, dan telt het in de gemiddelde bezetting mee voor 0,5. De som van deze waarden is dan de gemiddelde dierbezetting van een bedrijf voor een bepaald jaar.

We bespreken in dit rapport de runderen, varkens en kippen.

1.4.1 Runderen

De gemiddelde rundveebezetting in **het Vlaams Gewest** werd in 2011 vastgelegd op 1.314.072 runderen. In 2021 gaat het om 1.270.067 runderen (zie *tabel 6*). Sinds 2011 zien we een afname met 3,3%. In **West-Vlaanderen** is er in deze periode afname met 6,4% (van 414.392 naar 387.871 runderen) (zie *tabel 7*).

Tabel 6 | Evolutie gemiddelde rundveebezetting (2011 en 2021)

	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
2011	414.392	1.314.072
2021	387.871	1.270.067

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

Tabel 7 | Evolutie runderen (procentuele groei, 2021 t.o.v. 2011)

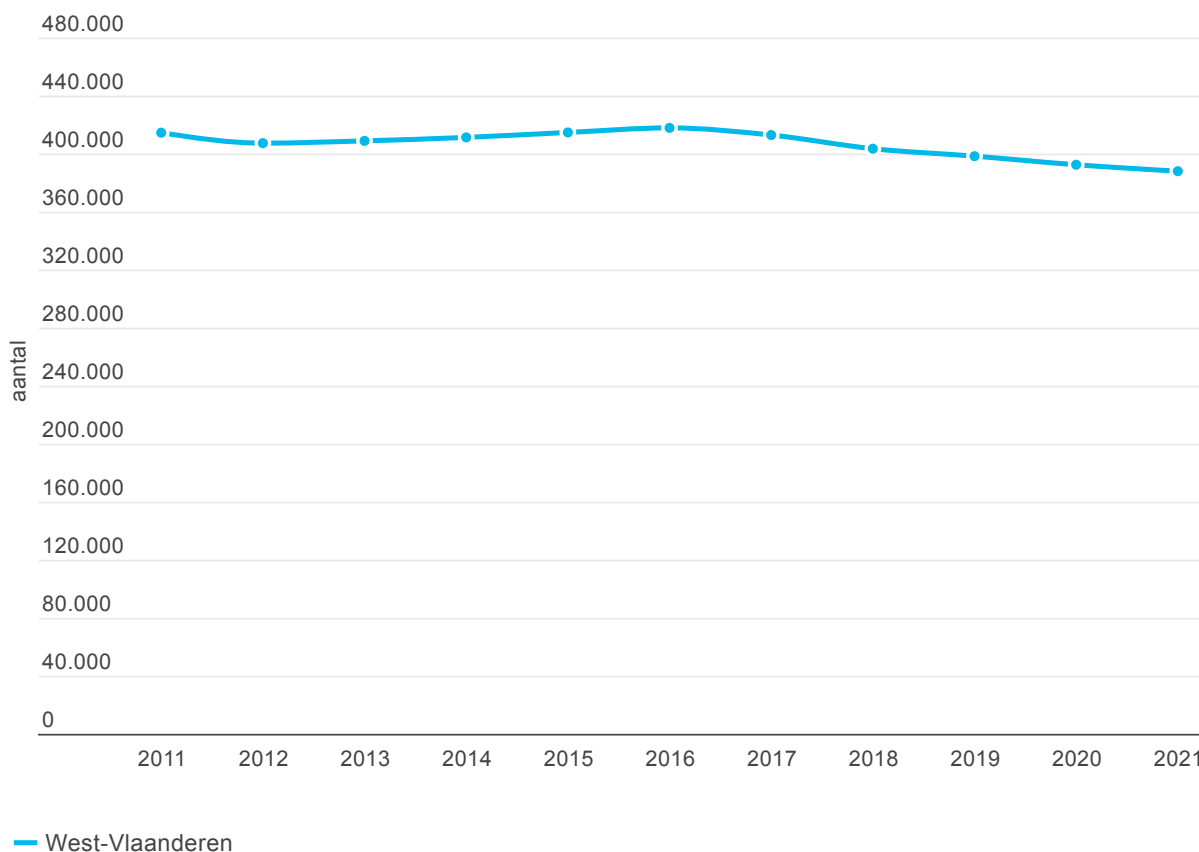
	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
2021	-6,4	-3,3

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

In *grafiek 7* wordt de evolutie van de gemiddelde rundveebezetting uitgezet voor de periode 2011-2021.

Grafiek 7 | Evolutie gemiddelde rundveebezetting in West-Vlaanderen (2011-2021)

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

In **West-Vlaanderen** waren er in 2011 gemiddeld 74.789 melkkoeien en 68.737 zoogkoeien aanwezig, naast een grote groep andere runderen (zie *tabel 8*). In 2021 waren dit gemiddeld 94.259 melkkoeien en 54.485 zoogkoeien. Zoogkoeien worden gehouden in de vleessector. Het zijn de moederdieren voor het opkweken van vleeskalveren. Melkkoeien zijn runderen die worden gehouden voor de melkproductie.

Tabel 8 | Evolutie gemiddelde aanwezigheid van melkkoeien, zoogkoeien en andere runderen in West-Vlaanderen (2011 en 2021)

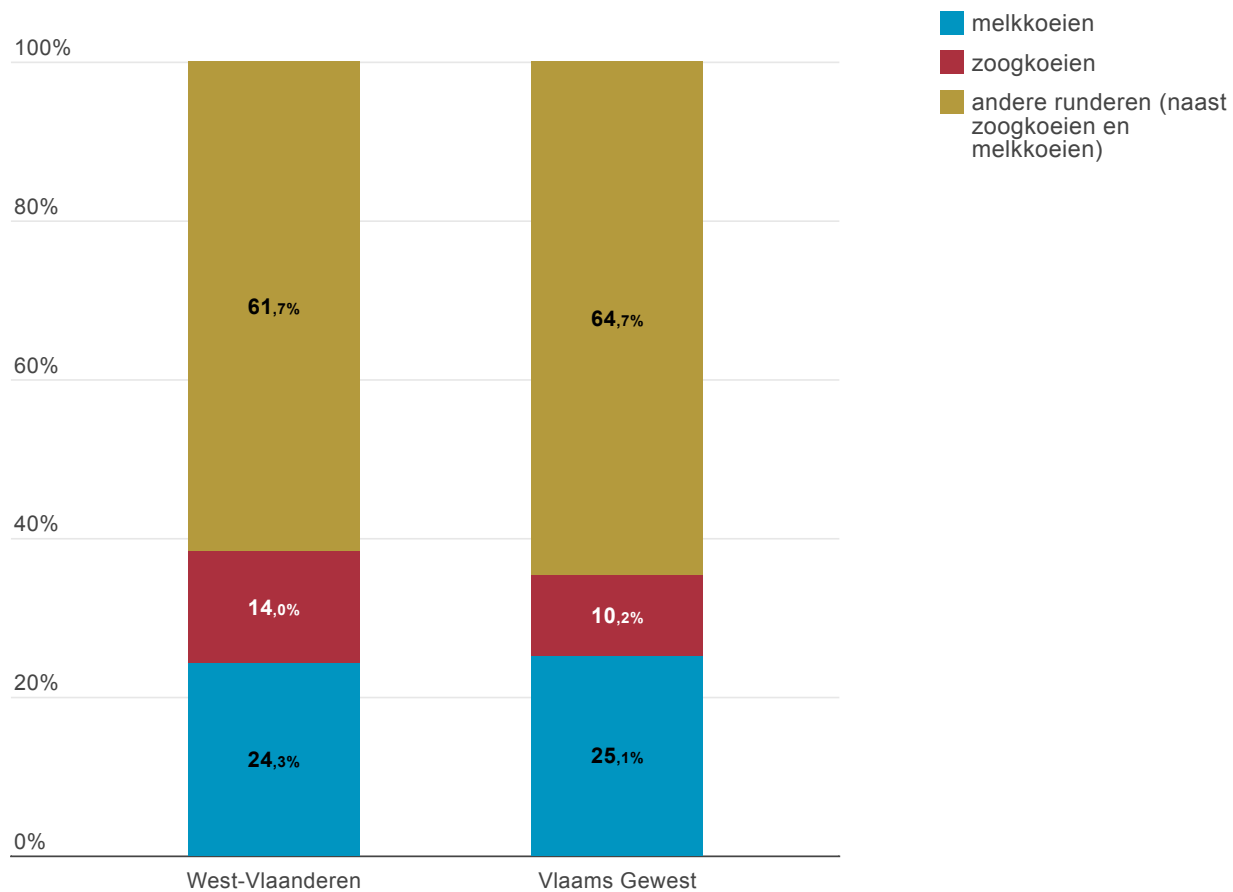
	melkkoeien	zoogkoeien	andere runderen (naast zoogkoeien en melkkoeien)
2011	74.789	68.737	270.866
2021	94.259	54.485	239.127

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

In *grafiek 8* wordt de gemiddelde aanwezigheid van melkkoeien en zoogkoeien in 2021 procentueel voorgesteld.

Grafiek 8 | Gemiddelde aanwezigheid van melkkoeien, zoogkoeien en andere runderen (2021)

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

1.4.2 Varkens

Het gemiddeld aantal varkens in **West-Vlaanderen** bedroeg in het jaar 2011 3.457.087 varkens en in 2021 3.328.183 varkens. Sinds 2011 zien we dus een afname met 3,7%. Terwijl er in **het Vlaams Gewest** een afname is met 6,0% (van 6.231.661 naar 5.855.503 varkens) (zie *tabel 9* en *tabel 10*).

Tabel 9 | Evolutie gemiddelde bezetting van varkens (2011 en 2021)

	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
2011	3.457.087	6.231.661
2021	3.328.183	5.855.503

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

Tabel 10 | Evolutie varkens (procentuele groei, 2021 t.o.v. 2011)

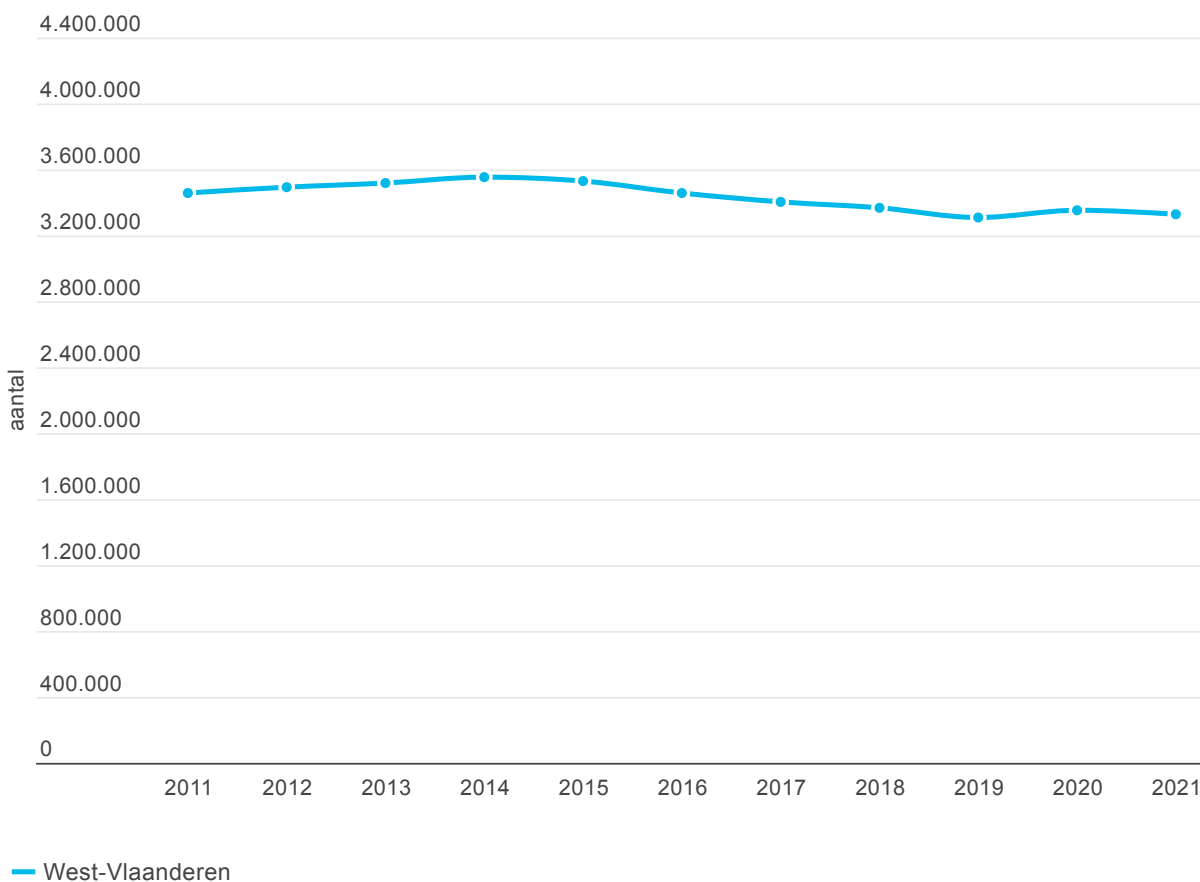
	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
2021	-3,7	-6,0

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

In *grafiek 9* wordt de evolutie van het gemiddeld aantal varkens uitgezet doorheen 2011-2021.

Grafiek 9 | Evolutie gemiddelde bezetting varkens in West-Vlaanderen (2011-2021)

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

De varkenshouderij wordt onderverdeeld in vermeerderingsbedrijven, vleesvarkensbedrijven en gesloten bedrijven. De vermeerderingsbedrijven houden uitsluitend zeugen. De geboren biggen blijven ongeveer vier weken bij het moederdier (zeugen, inclusief biggen tot 7 kg). Daarna verhuizen de biggen (van 7 tot 20 kg) naar de speenafdeling. Wanneer de biggen tien weken oud zijn (ongeveer 20 kg) gaan ze naar de vleesvarkensbedrijven of de vleesvarkensafdeling van gesloten varkensbedrijven waar ze verder groeien tot ongeveer 110 kg om naar de slachterij te gaan. Op gesloten varkensbedrijven vindt de combinatie van de vermeerdering en de vleesvarkenshouderij op hetzelfde bedrijf plaats.

In **West-Vlaanderen** waren er in 2021 gemiddeld 200.354 zeugen, 864.944 biggen, 2.459 beer(en) en 2.260.426 andere varkens van +20kg aanwezig. In 2011 waren dit gemiddeld 234.195 zeugen, 878.910 biggen, 3.275 beer(en) en 2.340.707 andere varkens van +20 kg aanwezig. (zie *tabel 11*).

Tabel 11 | Evolutie zeugen, biggen, beren en andere varkens in (2011 en 2021)

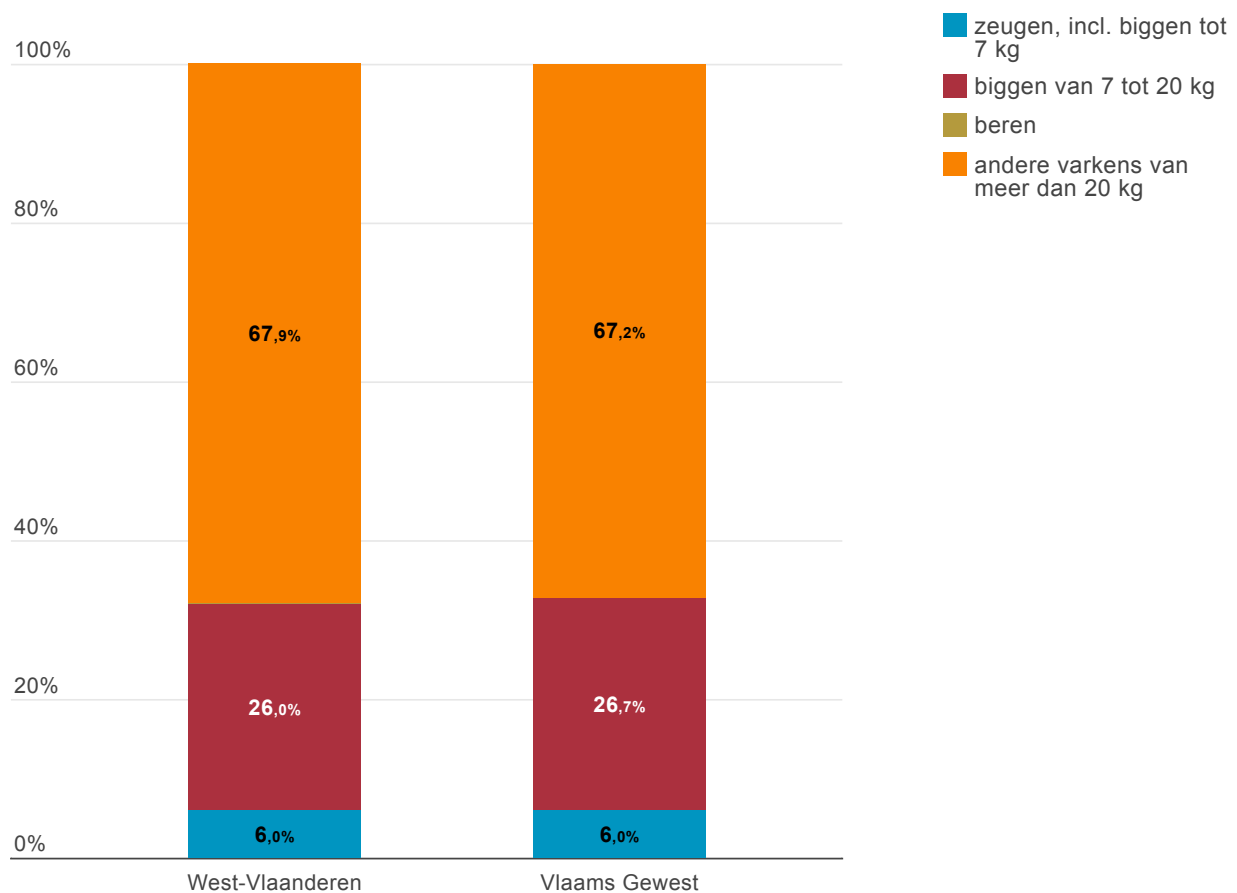
	zeugen, incl. biggen tot 7 kg	biggen van 7 tot 20 kg	beren	andere varkens van meer dan 20 kg
2011	234.195	878.910	3.275	2.340.707
2021	200.354	864.944	2.459	2.260.426

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

In *grafiek 10* worden de verhoudingen tussen de verschillende types varkens procentueel weergegeven.

Grafiek 10 | Gemiddelde aanwezigheid van zeugen, biggen, beren en andere varkens (2021)

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

1.4.3 Legkippen en slachtkuikens

Kippen worden zowel voor het vlees als voor de eieren gehouden. Voor de vleesproductie worden slachtkippen gehouden op vleeskippenbedrijven. De consumptie-eieren worden geproduceerd door de leghennenbedrijven.

Naast de bedrijven met slachtkippen en leghennen, zijn er in beide sectoren vermeerderingsbedrijven. Voor de vermeerdering van de slachtkippen zijn dit landbouwbedrijven met ouderdieren (moederdieren) van slachtkuikens en bedrijven met de opfokpoeljen van de slachtkuikenouderdieren. In de vermeerdering van leghennen zijn er de landbouwbedrijven met opfokpoeljen van legkippen en bedrijven met (groot)ouderdieren van legkippen.

Een kort overzicht (bedrijfskolom) van de verschillende types kippenbedrijven van de vleeskippensector en de leghennensector kan je vinden in de begrippenlijst.

In dit rapport bevat het gemiddelde cijfer van het aantal aanwezige kippen in de vleeskippensector en het gemiddeld cijfer van het aantal aanwezige kippen in de legkippensector ook de dieren uit de vermeerderingsbedrijven.

Het gemiddeld aantal kippen in **West-Vlaanderen** bedroeg in het jaar 2011 9.439.268 kippen en in 2021 14.282.604 kippen. Sinds 2011 zien we dus een toename met 51,3%. Terwijl er in **het Vlaams Gewest** een toename is met 44,5% (van 27.377.931 naar 39.564.107 kippen) (zie *tabel 12* en *tabel 13*).

Tabel 12 | Evolutie gemiddelde aanwezigheid van kippen (2011 en 2021)

	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
2011	9.439.268	27.377.931
2021	14.282.604	39.564.107

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

Tabel 13 | Evolutie kippen (procentuele groei, 2021 t.o.v. 2011)

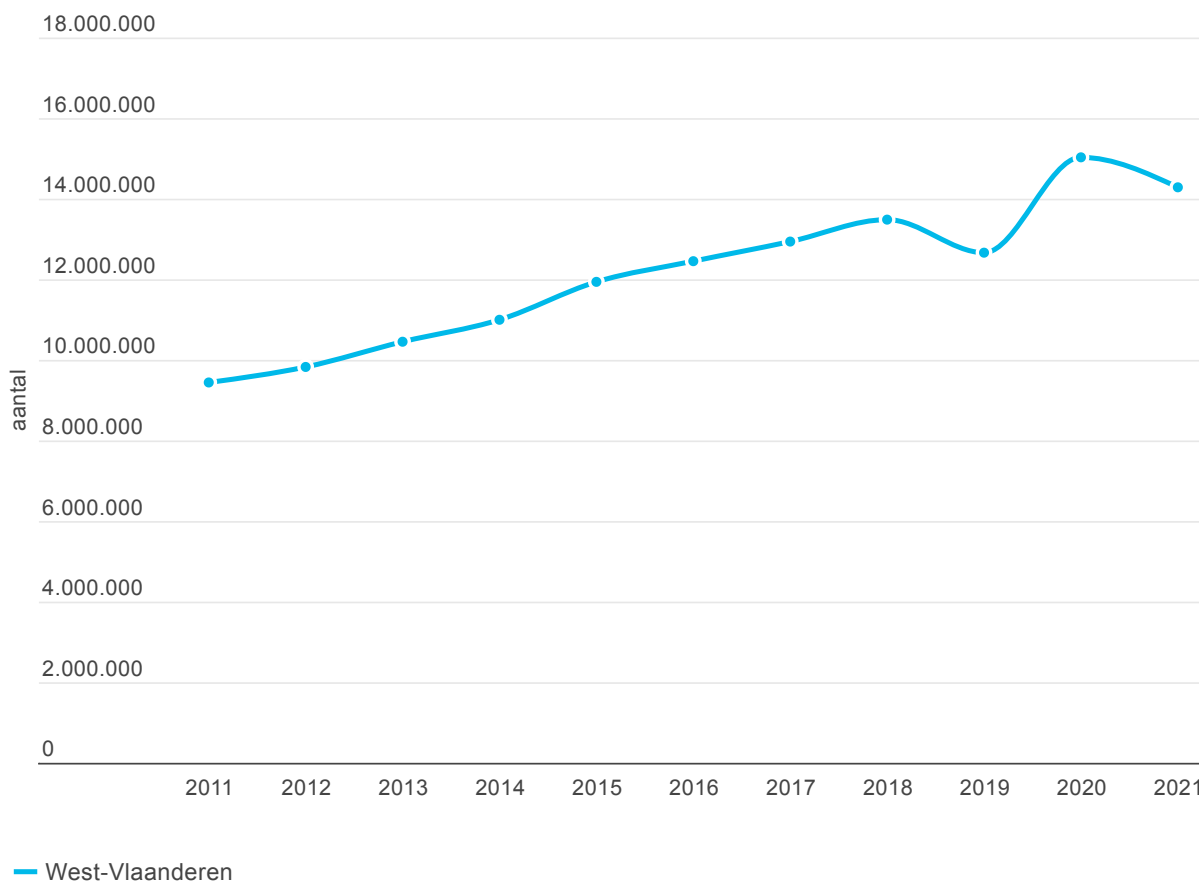
	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
2021	51,3	44,5

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

Onderstaande *grafiek 11* toont de evolutie van de gemiddelde bezetting van kippen in de vleeskippensector en de legkippensector in **West-Vlaanderen** sinds 2011.

Grafiek 11 | Evolutie gemiddelde bezetting van kippen in West-Vlaanderen (2011-2021)

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

In **West-Vlaanderen** waren er in 2021 gemiddeld 8.690.872 slachtkuikens, 2.660.409 legkippen, 1.720.968 ouerdieren en opfokpoeljen (slachtkuikens) en 1.210.355 ouerdieren en opfokpoeljen (legkippen) aanwezig. In 2014 waren dit gemiddeld 5.988.068 slachtkuikens, 2.741.080 legkippen, 1.207.266 ouerdieren en opfokpoeljen (slachtkuikens) en 1.058.897 ouerdieren en opfokpoeljen (legkippen) aanwezig (zie *tabel 14*).

Tabel 14 | Gemiddelde aanwezigheid van vleeskippen en legkippen in West-Vlaanderen (2014 en 2021)

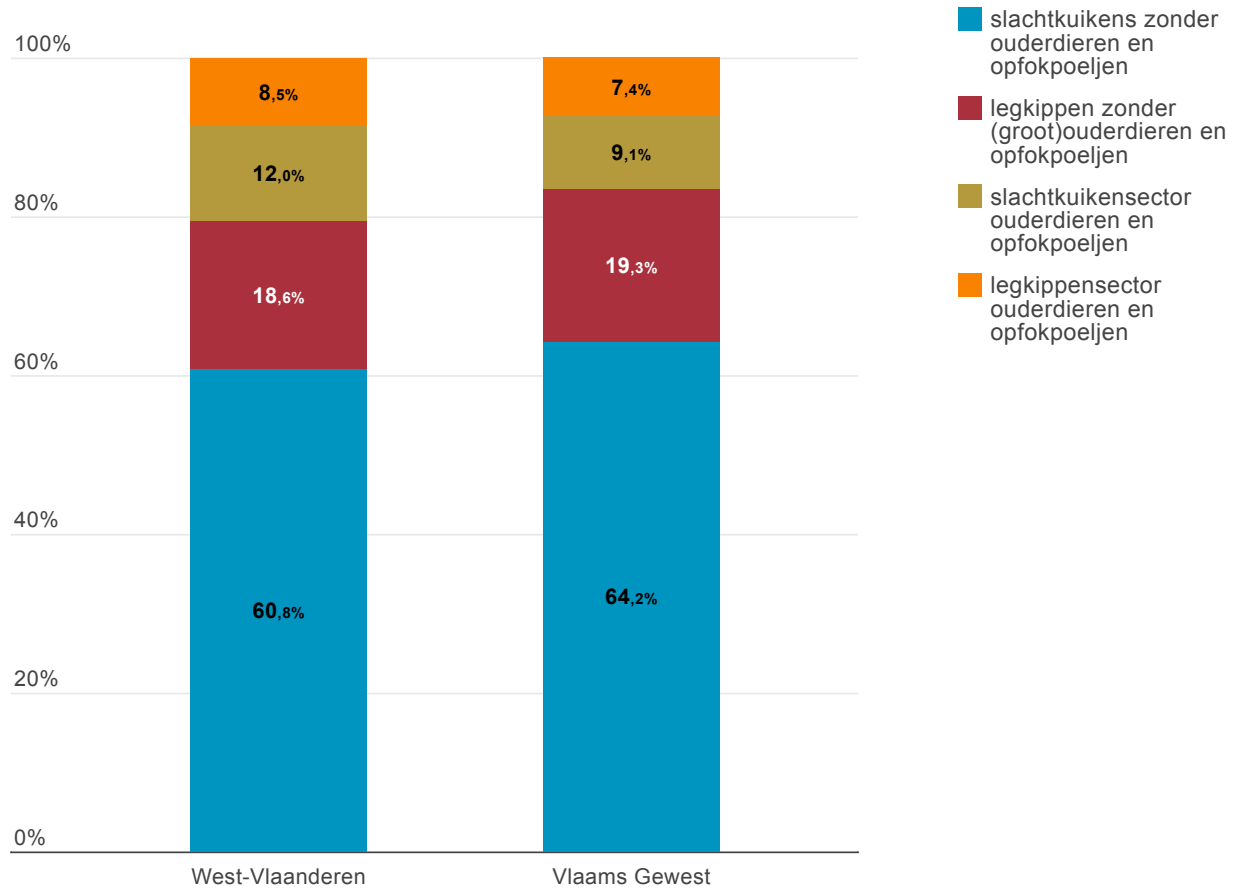
	slachtkuikens zonder ouerdieren en opfokpoeljen	legkippen zonder (groot)ouerdieren en opfokpoeljen	slachtkuikensector ouerdieren en opfokpoeljen	legkippensector ouerdieren en opfokpoeljen
2014	5.988.068	2.741.080	1.207.266	1.058.897
2021	8.690.872	2.660.409	1.720.968	1.210.355

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

Grafiek 12 toont de procentuele verhoudingen tussen de verschillende soorten kippen.

Grafiek 12 | Gemiddelde bezetting van slachtkuikens, legkippen en andere kippen (2021)

Bron: VLM| provincies.incijfers.be

1.5 Intensieve veehouderij: GPBV-bedrijven

Geïntegreerde Preventie en Bestrijding van Verontreiniging (GPBV) is een onderdeel van Europese wetgeving (Europese Richtlijn inzake Industriële Emissies (RIE (2010/75/EU)) waarbij bepaalde vervuilende activiteiten met een mogelijk grote impact op het milieu, aan een aantal bijkomende regels moeten voldoen.

Een van die vervuilende activiteiten is intensieve veeteelt van varkens en pluimvee (rundvee valt hier niet onder). Vanaf een bepaald aantal dieren vallen landbouwbedrijven onder de GPBV-wetgeving en moeten ze bijkomende maatregelen nemen om de negatieve milieueffecten van hun bedrijvigheid te temperen:

- pluimveebedrijven vanaf 40.000 dieren (meer dan 40.000 plaatsen voor pluimvee);
- varkensbedrijven vanaf 2.000 mestvarkens (meer dan 2.000 plaatsen voor mestvarkens, dit zijn varkens die worden opgekweekt voor de slacht);
- varkensbedrijven vanaf 750 zeugen (meer dan 750 plaatsen voor zeugen, dit zijn moederdieren voor de productie van mestvarkens of, opnieuw, zeugen).

De bijkomende maatregelen zijn vervat onder de BBT-conclusies (Best Beschikbare Technieken) die op Europees niveau opgesteld worden en opgenomen zijn onder de Referentiedocumenten voor Beste Beschikbare Technieken (BREF). De BREF geven voor een bepaalde activiteit weer wat de BBT zijn en welke milieuprestaties met deze BBT mogelijk zijn. De BBT-conclusies zeggen met welke techniek of combinatie van technieken een bepaald milieudoel gehaald kan worden. Daaraan is ook een prestatieniveau gekoppeld (bv. een bepaald emissieniveau, verbruiksniveau of ander prestatieniveau). Het is op basis van deze prestatieniveaus dat voor een bepaalde bedrijfsactiviteit men via het toepassen van de BBT een omgevingsvergunning kan verstrekken/verwerven. De in de vergunning aangevraagde emissieniveaus mogen niet hoger liggen dan degene die in de BBT-conclusies opgenomen zijn.

Opgelet! In *provincies.incijfers.be* worden cijfers van 31/12 van een jaar steeds weergegeven als cijfers van 01/01 van het volgende jaar. Waar het Departement Omgeving het cijfer van 31/12/2019 dus zal weergeven onder het jaar 2019, wordt dit cijfers in *provincies.incijfers.be* weergegeven onder het jaar 2020.

Tabel 15 geeft de verschillende GPBV-geklasseerde veeteeltbedrijven weer in **West-Vlaanderen** in vergelijking met de aantallen in **het Vlaams Gewest**.

Tabel 15 | GPBV-veebedrijven (2022)

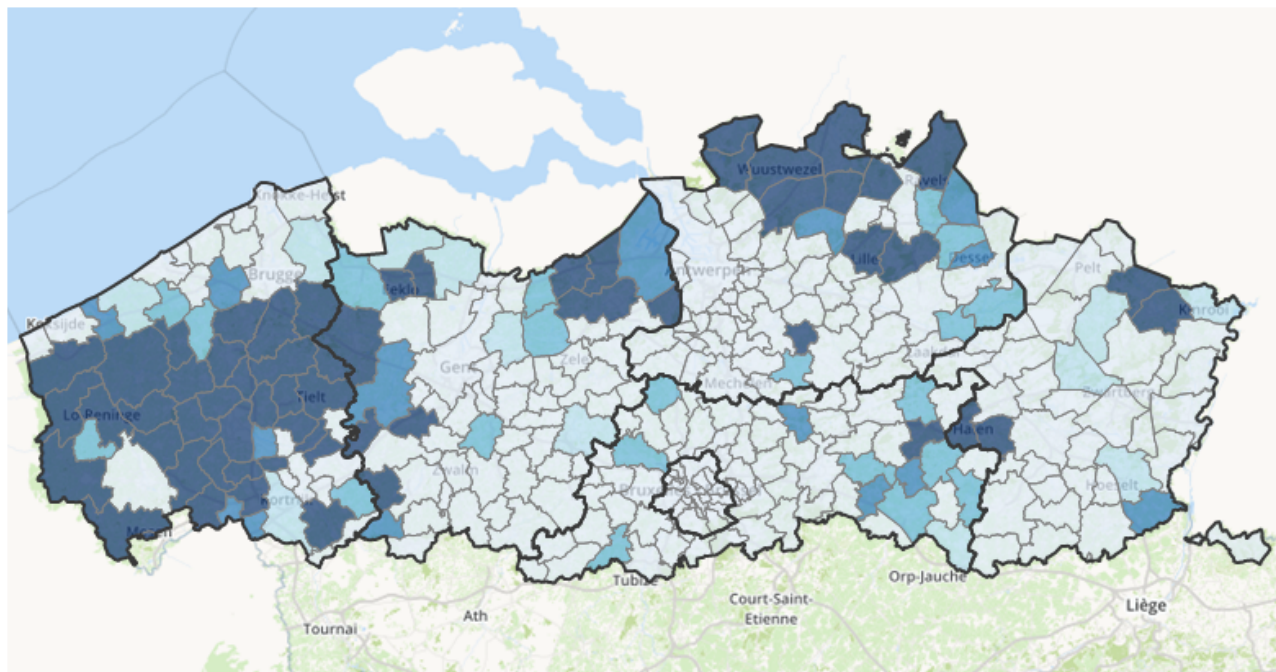
	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
varkensbedrijven vanaf 2.000 mestvarkens	226	422
varkensbedrijven vanaf 750 zeugen	23	46
pluimveebedrijven vanaf 40.000 dieren	194	499

Bron: Dep. Omgeving | [provincies.incijfers.be](#)

Kaart 6, kaart 7 en kaart 8 tonen hoeveel GPBV-bedrijven er per gemeente zijn per 100 km². (Beweeg over de kaart om de concrete waarde voor de gemeente te zien.) Zo worden de concentraties van deze types van bedrijven in Vlaanderen duidelijk zichtbaar.

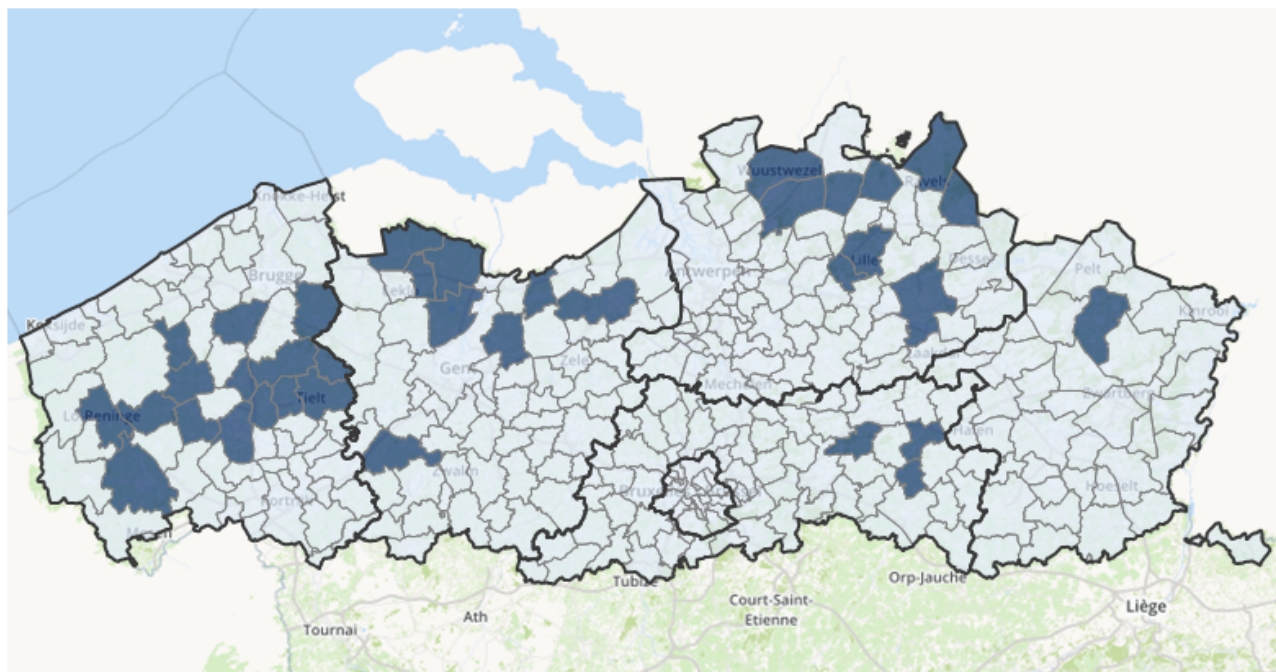
Kaart 6 | Varkensbedrijven met 2.000 of meer mestvarkens, per 100 km² (2022, z-score)

Bron: Dep. Omgeving | provincies.incijfers.be

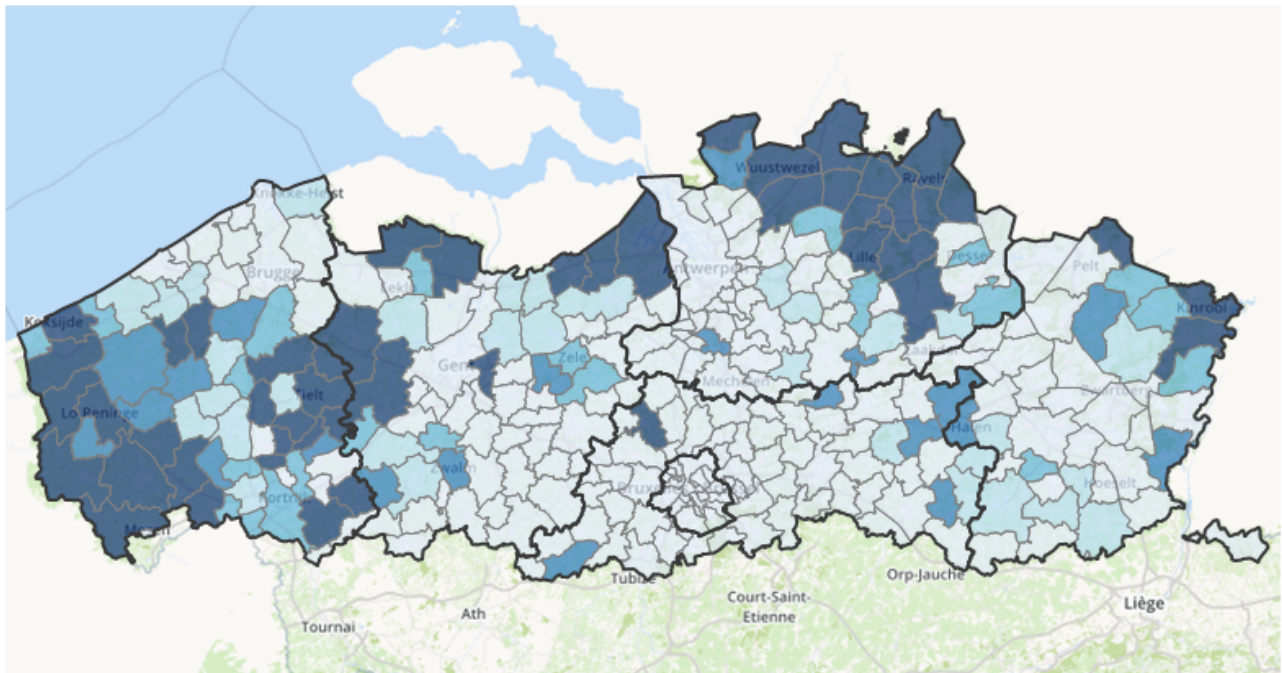
Kaart 7 | Varkensbedrijven met 750 zeugen of meer, per 100 km² (2022, z-score)

Bron: Dep. Omgeving | provincies.incijfers.be

Kaart 8 | Pluimveebedrijven met 40.000 dieren of meer, per 100 km² (2022, z-score)

< 1,45
 1,45 < 2,95
 2,95 < 4,45
 4,45 < 5,95
 >= 5,95

Bron: Dep. Omgeving | provincies.incijfers.be

1.6 Verbreding

Verbreding is een ruime term die wijst op activiteiten die niet strikt behoren tot de land- en tuinbouwactiviteiten, maar wel door land- en tuinbouwers ontwikkeld worden, dikwijls om het landbouwkomen te verduurzamen. Er zijn tal van mogelijkheden voor land- en tuinbouwers om te verbreden: hoevetoerisme, boerderijwinkel, zorgboerderij, landschapsverzorging, ...

Uitgebreide gegevens over de verschillende vormen van verbreding zijn niet opgenomen in dit rapport. De cijfers zijn ofwel niet beschikbaar ofwel te recent om een evolutie te kunnen schetsen. Wat betreft het aantal hoeveproducenten en het aantal zorgboerderijen zijn echter wel voldoende cijfers voorhanden.

1.6.1 Hoeveproducenten

Landbouwbedrijven die ervoor kiezen om hun producten eerst te bewerken of te verwerken alvorens ze rechtstreeks aan de consument te verkopen, worden hoeveproducenten genoemd. De cijfers omvatten het aantal hoeveproducenten die rechtstreeks aan de consument verkopen volgens de data van het Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen (FAVV).

Men kan vier groepen hoeveproducenten onderscheiden:

1. **Hoevezuivelproducenten** produceren melk en verpakken of verwerken ze tot zuivelproducten;
2. **Hoeveproducenten van pluimvee of konijnen** slachten de dieren zelf en verkopen de volledige karkassen op de hoeve, op de markt of verwerken ze in hun eigen restaurant of slagerij op de hoeve;
3. **Hoeveslagers** houden dieren en baten ook een slagerij uit op het landbouwbedrijf. Het slachten van de dieren gebeurt meestal in een erkend slachthuis;
4. **Detailhandelaars en producenten van plantaardige producten** op het landbouwbedrijf telen groenten, fruit of akkerbouwgewassen, verwerken de producten of kopen nog extra producten in en verkopen ze rechtstreeks aan consumenten in hun hoevewinkel.

Het totaal aantal hoeveproducenten is niet eenvoudig de som van bovenstaande groepen. Sommige operatoren behoren immers tot meer dan één groep. Anderzijds zitten er in het totaal aantal hoeveproducenten ook operatoren die niet tot een van de vier groepen behoren, onder meer operatoren die op grote oppervlakte plantaardige producten telen en deze verwerken in hun restaurant, operatoren die foie gras maken van zelfgekweekte ganzen...

Opgelet! In *provincies.incijfers.be* worden cijfers van 31/12 van een jaar steeds weergegeven als cijfers van 01/01 van het volgende jaar. Waar het FAVV het cijfer van 31/12/2020 dus zal weergeven onder het jaar 2020, wordt dit cijfers in *provincies.incijfers.be* weergegeven onder het jaar 2021.

In totaal zijn er 296 hoeveproducenten in **West-Vlaanderen** (2023), terwijl er in **het Vlaams Gewest** 1.049 zijn. In 2013 waren er concreet in **West-Vlaanderen** 232 en in **het Vlaams Gewest** 603 hoeveproducenten (zie *tabel 16*).

Tabel 16 | Evolutie van de hoeveproducenten (2013 en 2023)

	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
2013	232	603
2023	296	1.049

Bron: FAVV | provincies.incijfers.be

1.6.2 Zorgboerderijen

Een zorgboerderij is een bedrijf, vereniging of particulier initiatief waar activiteiten van land- of tuinbouwproductie of andere activiteiten die betrekking hebben op de omgang met planten of dieren, benut worden bij het aanbod van Groene Zorg. Onder Groene Zorg vallen alle mogelijke activiteiten voor een brede waaier van kwetsbare groepen waarbij, in een vrijwillig kader en onder begeleiding, een groene werkomgeving wordt benut met het oog op beleving, dagbesteding, time-out of begeleiding tot een arbeidstraject.

De zorgboerderijen splitst men op in enerzijds land- en tuinbouw zorgboerderijen en anderzijds de andere zorgboerderijen. De eerste categorie omvat professionele land- en tuinbouwbedrijven in hoofd- of nevenberoep. Enkel deze bedrijven kunnen een subsidie als zorgboerderij ontvangen vanwege het Departement Landbouw en Visserij van de Vlaamse Overheid.

De andere zorgboerderijen zijn vaak bedrijven met activiteiten die verbonden zijn aan land- en tuinbouw zoals een manege, een dierenasiel, een kinderboerderij, een bedrijf met tuinaanleg of -onderhoud. Deze andere zorgboerderijen zijn niet-subsidiabel vanwege het Departement Landbouw en Visserij.

Opgelet! In *provincies.incijfers.be* worden cijfers van 31/12 van een jaar steeds weergegeven als cijfers van 01/01 van het volgende jaar. Waar het FAVV het cijfer van 31/12/2020 dus zal weergeven onder het jaar 2020, wordt dit cijfers in *provincies.incijfers.be* weergegeven onder het jaar 2021.

In totaal zijn er 196 zorgboerderijen in **West-Vlaanderen** (2023), terwijl er in **het Vlaams Gewest** 990 zijn (*tabel 17*). In 2019 waren er concreet in **West-Vlaanderen** 221 en in **het Vlaams Gewest** 965 zorgboerderijen.

Tabel 17 | Evolutie zorgboerderijen (2019 en 2023)

	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
2019	221	965
2023	196	990

Bron: Steunpunt Groene Zorg | provincies.incijfers.be

2. Economisch belang landbouwsector

In dit deel wordt een beeld gegeven van het economisch belang van de land- en tuinbouwsector en de toeleverende en verwerkende bedrijven. Behalve op het vlak van tewerkstelling zijn deze cijfers niet op gemeenteniveau ter beschikking. Het aantal bedrijven, de omzet, de investeringen en de toegevoegde waarde worden dus per provincie weergegeven. Voor meer achtergrondinformatie verwijzen we naar het rapport: [Agrobusinesscomplex: een analyse van het ABC in de 5 Vlaamse provincies](#).

2.1 Aantal bedrijven binnen het agrobusinesscomplex

Het volledige agrobusinesscomplex (ABC) bestaat zowel uit land- en tuinbouwbedrijven als industriële bedrijven die verbonden zijn aan de land- en tuinbouwsector. In *tabel 18* staat per provincie het aantal bedrijven uit de land- en tuinbouwsector en de industriële bedrijven die verbonden zijn aan de land- en tuinbouwsector. De cijfers van de industriële bedrijven in het ABC zijn gebaseerd op de btw-aangiften, waarvan de data worden verwerkt door Statbel.

Tabel 18 | Bedrijven in het agrobusinesscomplex

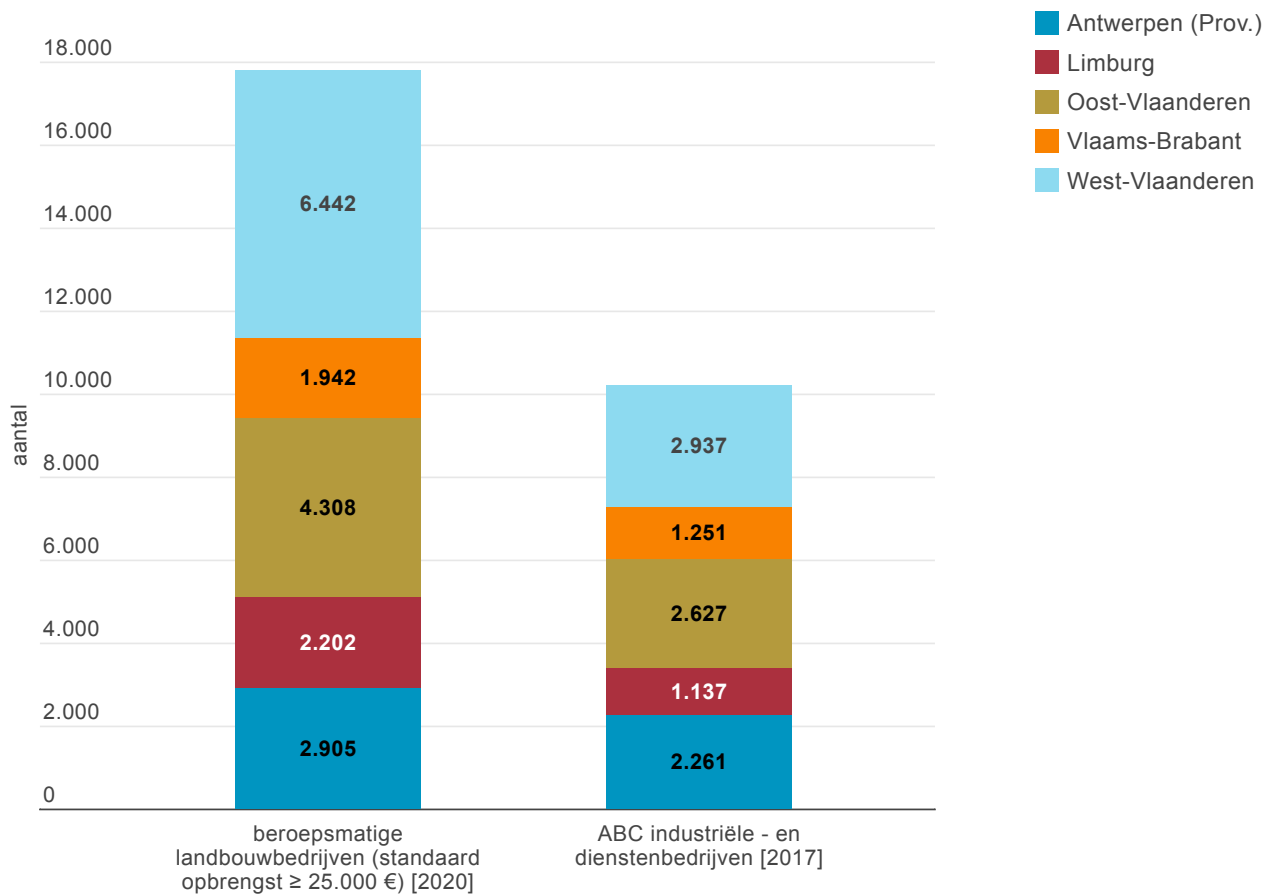
	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen
<u>beroepsmatige landbouwbedrijven (standaard opbrengst ≥ 25.000 €) [2020]</u>	2.905	2.202	4.308	1.942	6.442
<u>ABC industriële - en dienstenbedrijven [2017]</u>	2.261	1.137	2.627	1.251	2.937

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 13 geeft het aantal ABC-bedrijven weer, opgesplitst in de land- en tuinbouwsector en de industriële bedrijven die verbonden zijn aan de land- en tuinbouwsector.

Grafiek 13 | Bedrijven in het agrobusinesscomplex

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

2.1.1 De land- en tuinbouwbedrijven

In dit deel worden enkel de gegevens van de beroepsmatige landbouwbedrijven gebruikt en weergegeven. De landbouwbedrijven zijn verder verdeeld in de belangrijkste specialisaties. Voor de verschillende provincies zijn deze weergegeven in *tabel 19*.

Tabel 19 | Beroepsmatige landbouwbedrijven per type (2020)

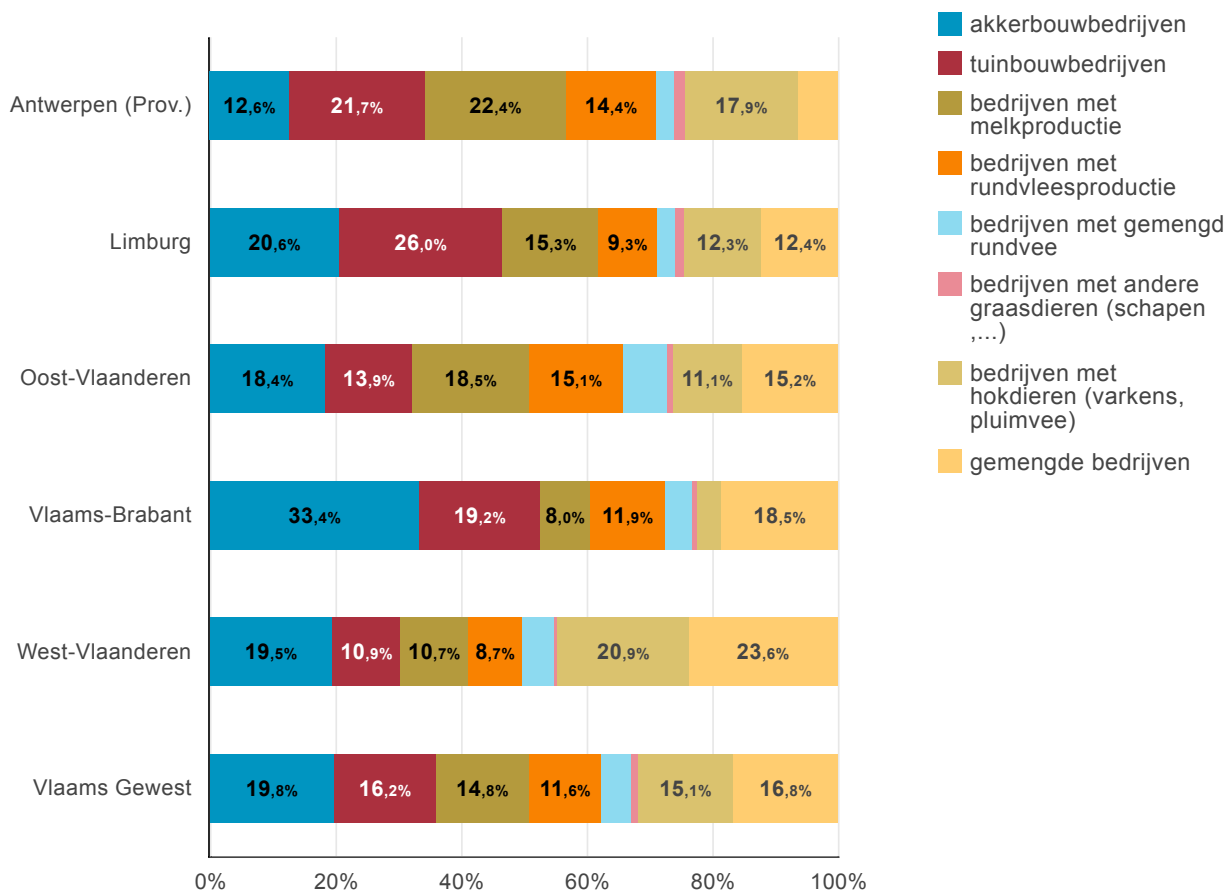
	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen
akkerbouwbedrijven	367	453	794	648	1.259
tuinbouwbedrijven	630	572	600	373	705
bedrijven met melkproductie	651	337	799	155	691
bedrijven met rundvleesproductie	417	204	649	231	562
bedrijven met gemengd rundvee	83	65	296	83	319
bedrijven met andere graasdieren (schapen, ...)	50	29	37	16	39
bedrijven met hokdieren (varkens, pluimvee)	519	270	478	76	1.348
gemengde bedrijven	188	272	655	360	1.519

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

De verhouding tussen de specialisaties van de landbouwbedrijven verschilt per provincie. *Grafiek 14* geeft de beroepsmatige landbouwbedrijven per type voor de verschillende provincies en voor het Vlaams Gewest weer.

Grafiek 14 | Beroepsmatige landbouwbedrijven per sector, % t.o.v. totaal landbouwbedrijven (2020)

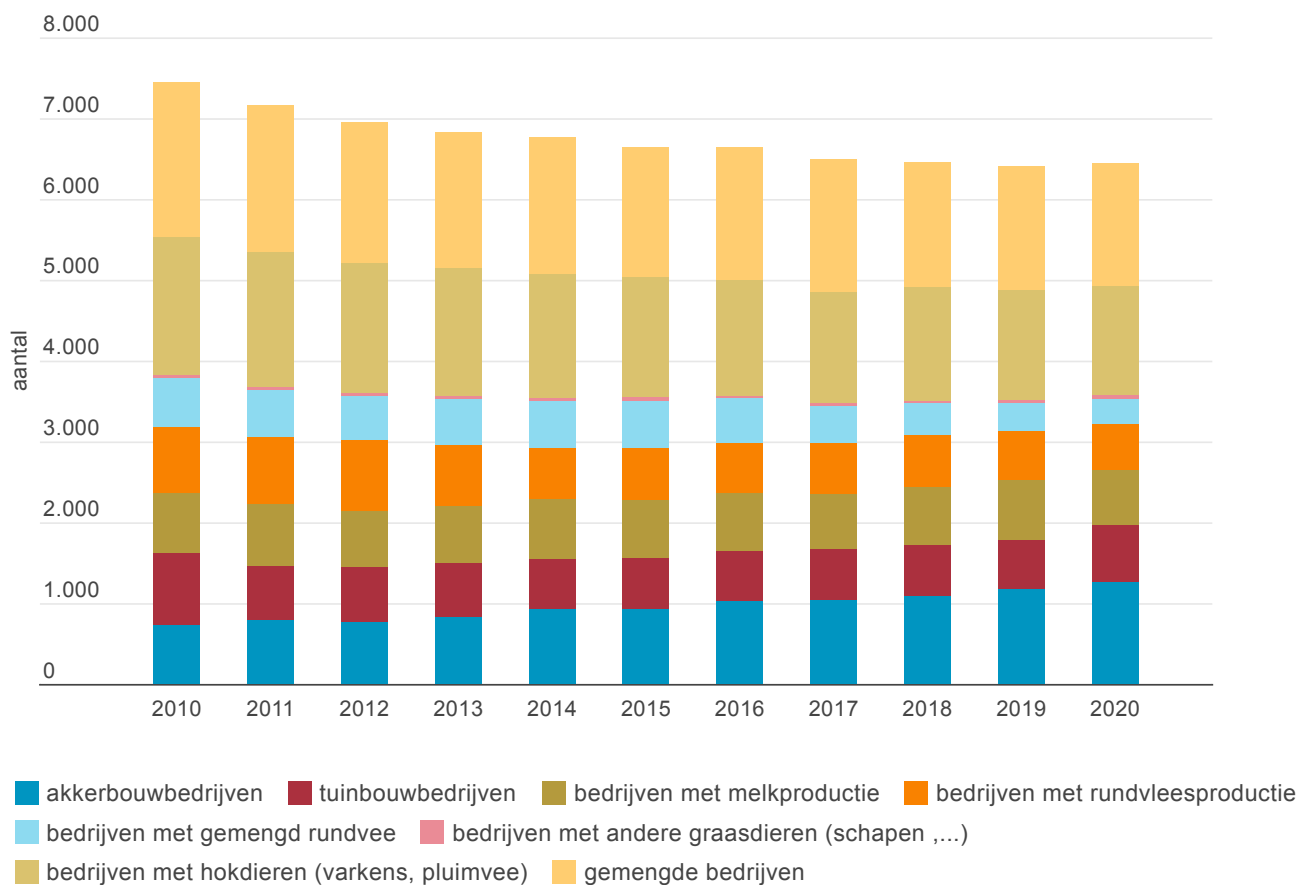

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

De evolutie van de beroepsmatige landbouwbedrijven voor **West-Vlaanderen** wordt weergegeven in *grafiek 15*.

Grafiek 15 | Evolutie beroepsmatige landbouwbedrijven per type voor West-Vlaanderen (2010-2020)

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

2.1.2 De toeleverende en verwerkende bedrijven binnen het agrobusinesscomplex

De industriële bedrijven binnen het ABC zijn de verwerkende en toeleverende bedrijven en diensten. *Tabel 20* toont per provincie het absolute aantal industriële bedrijven per sector uit het ABC voor 2017. *Grafiek 16* geeft de procentuele verdeling weer voor de provincie **West-Vlaanderen** in vergelijking tot het Vlaams Gewest.

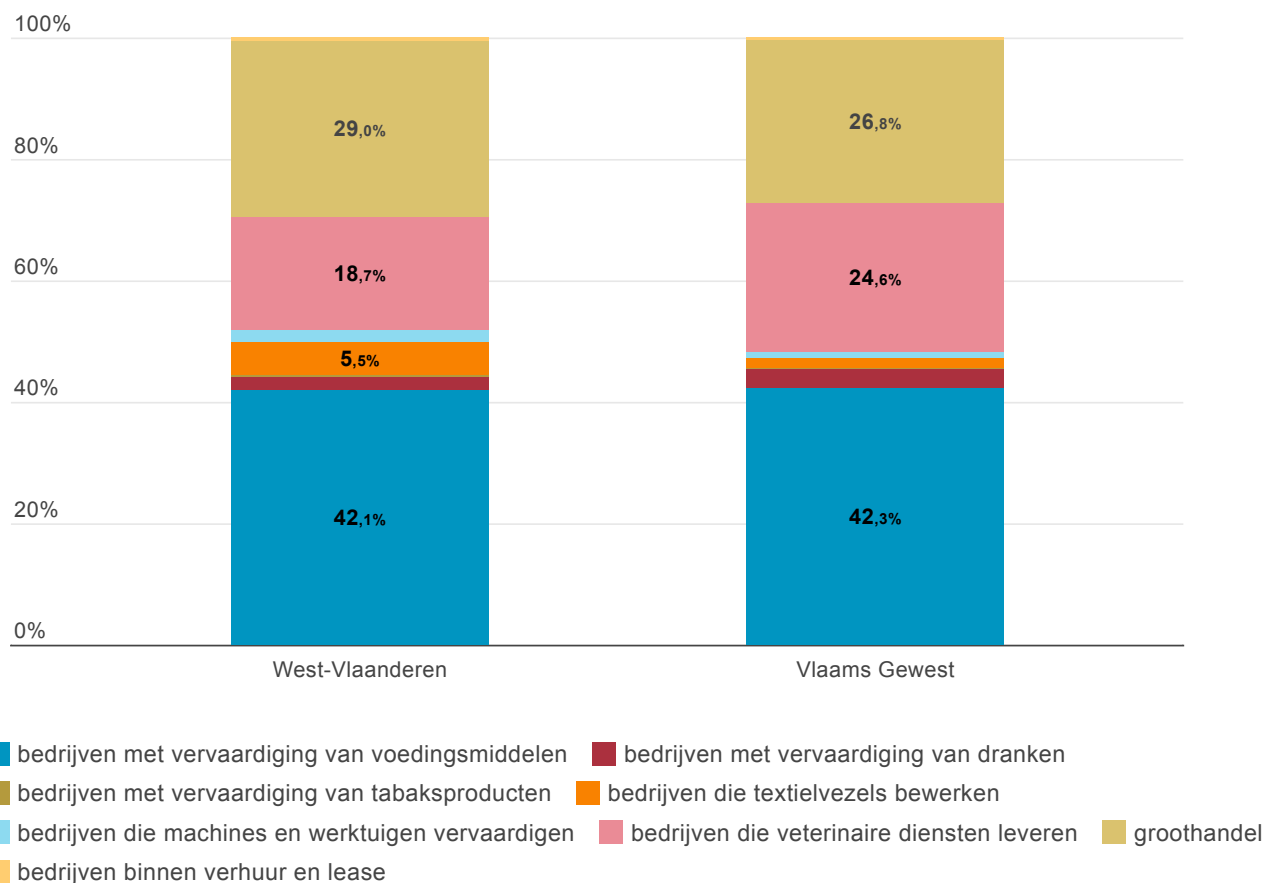
Tabel 20 | Industriële bedrijven binnen het ABC per sector (2017)

	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen
bedrijven met vervaardiging van voedingsmiddelen	1.002	452	1.138	488	1.238
bedrijven met vervaardiging van dranken	81	36	93	53	59
bedrijven met vervaardiging van tabaksproducten	0	0	0	0	10
bedrijven die textielvezels bewerken	0	0	17	0	160
bedrijven die machines en werktuigen vervaardigen	0	8	34	0	55
groothandel	532	317	709	329	851
bedrijven die veterinaire diensten leveren	646	310	628	382	549
bedrijven binnen verhuur en lease	0	15	9	0	15

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 16 | Industriële bedrijven binnen het ABC per sector, % t.o.v. totaal ABC-bedrijven (2017)

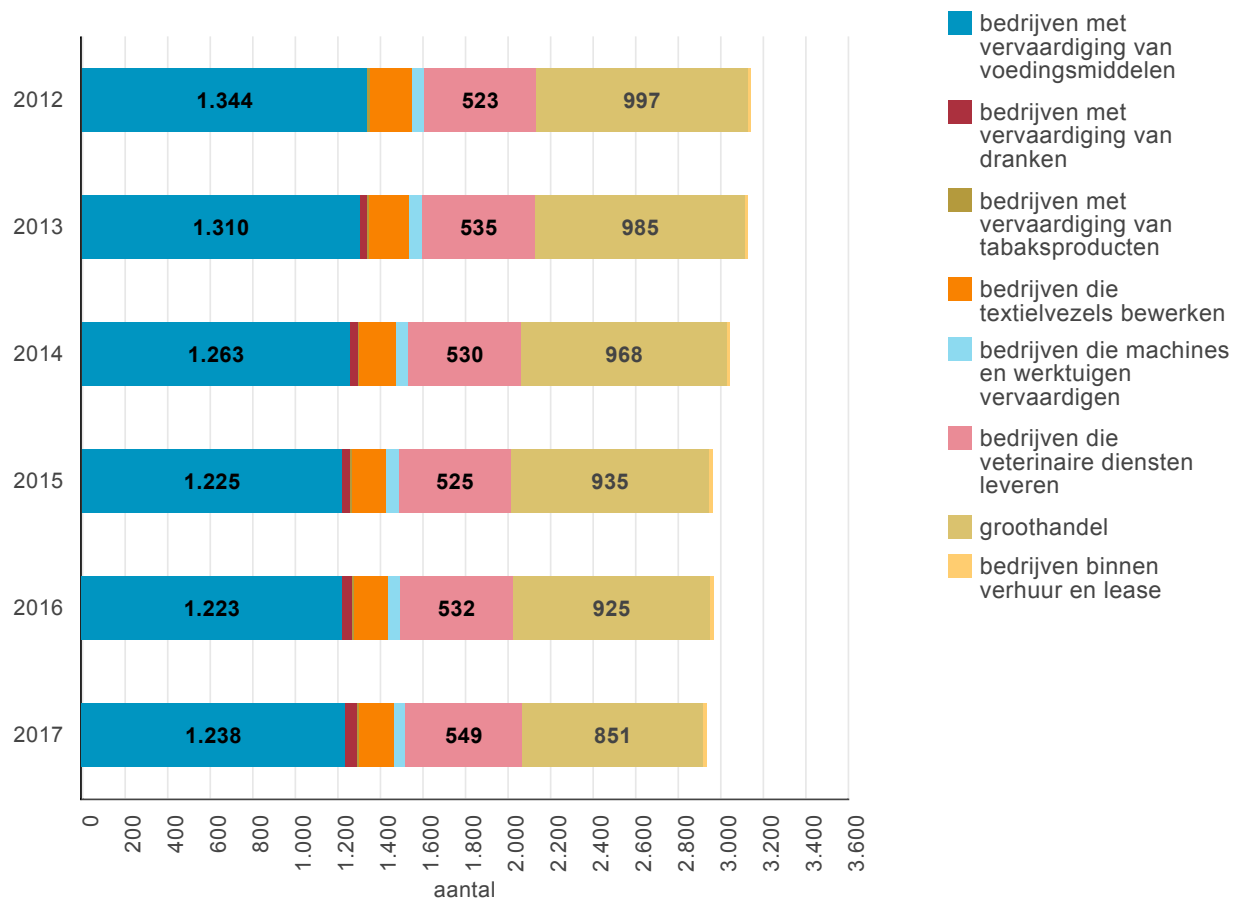

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

De deelsector 'vervaardiging van voedingsmiddelen' uit het ABC, is de belangrijkste sector. Dit is een grote en diverse sector. *Tabel 21* geeft in detail weer over de deelsector 'vervaardiging van voedingsmiddelen'. *Grafiek 17* geeft de evolutie weer over een periode van 5 jaar.

Grafiek 17 | Evolutie industriële bedrijven ABC per type in West-Vlaanderen (2012-2017)

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Tabel 21 | Bedrijven binnen de sector 'vervaardiging van voedingsmiddelen' (2017)

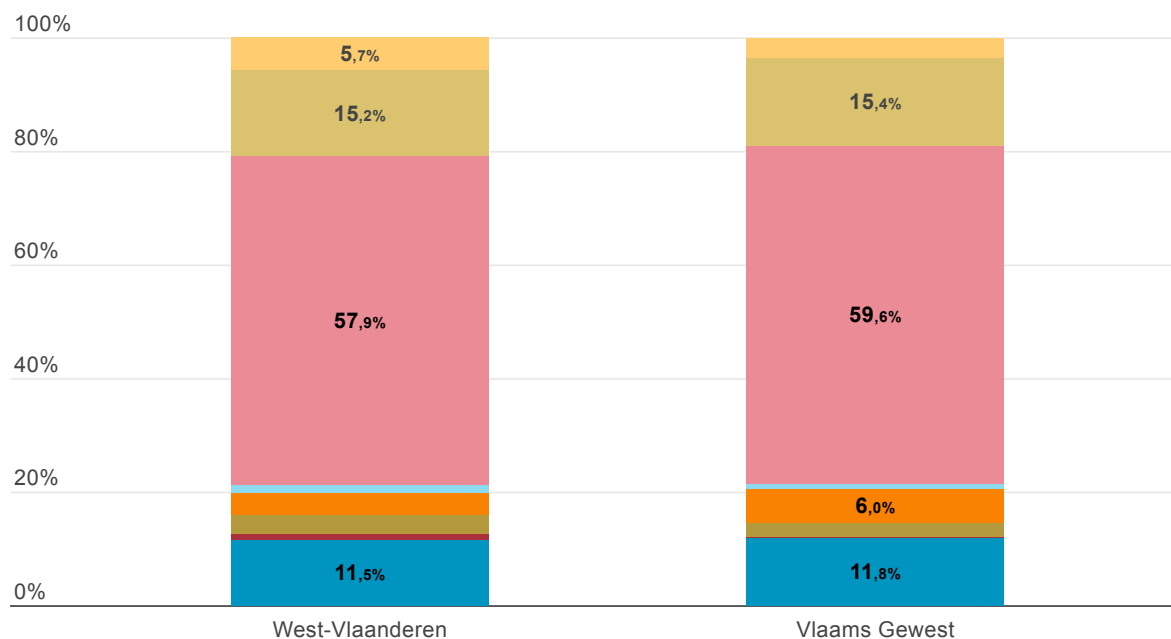
	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen
bedrijven die vlees en vleesproducten verwerken	78	49	188	42	141
bedrijven die vis, schaal en weekdieren verwerken	0	0	0	0	14
bedrijven die groenten en fruit verwerken	25	16	19	0	41
bedrijven die zuivelproducten vervaardigen	68	46	51	39	49
bedrijven die maalderijproducten, zetmeel en zetmeelproducten vervaardigen	0	0	23	0	16
bedrijven die bakkerijproducten en deegwaren vervaardigen	632	269	619	282	715
bedrijven die andere voedingsmiddelen vervaardigen	157	52	173	80	188
bedrijven die diervoeders vervaardigen	21	10	48	0	70

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 18 geeft de procentuele verdeling weer van de bedrijven binnen de sector 'vervaardiging van voedingsmiddelen' in de provincie **West-Vlaanderen** in vergelijking tot het Vlaams Gewest. Terwijl de evolutie over een periode van 5 jaar (2012-2017) van de deelsectoren onder 'vervaardiging van voedingsmiddelen' terug te vinden is in *grafiek 19*.

Grafiek 18 | Bedrijven binnen de sector 'vervaardiging van voedingsmiddelen' naar type, % t.o.v. totaal bedrijven in de sector (2017)

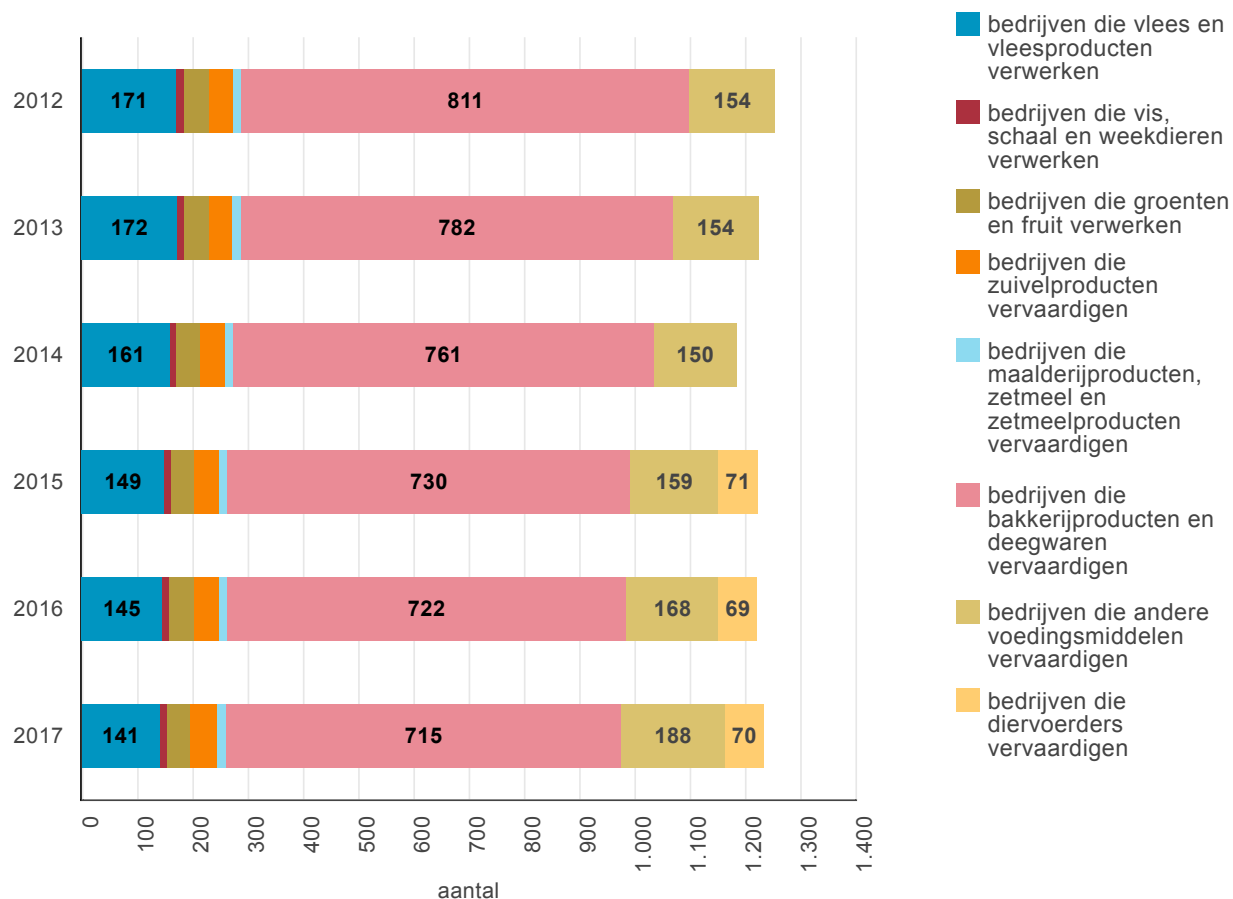

- bedrijven die vlees en vleesproducten verwerken
- bedrijven die vis, schaal en weekdieren verwerken
- bedrijven die groenten en fruit verwerken
- bedrijven die zuivelproducten vervaardigen
- bedrijven die maalterijproducten, zetmeel en zetmeelproducten vervaardigen
- bedrijven die bakkerijproducten en deegwaren vervaardigen
- bedrijven die andere voedingsmiddelen vervaardigen
- bedrijven die diervoeders vervaardigen

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 19 | Evolutie bedrijven in de deelsectoren van 'vervaardiging van voedingsmiddelen' voor West-Vlaanderen (2012-2017)

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

2.2 Omzet agrobusinesscomplex

Het agrobusinesscomplex vertegenwoordigt een belangrijke omzet. De omzetcijfers geven aan hoeveel inkomsten in een bedrijf gedurende een jaar gemaakt zijn. Dit cijfer wordt bepaald door zowel het aantal verkochte producten als de prijs. De evolutie van omzetcijfers geeft een goed beeld van de vraag naar de producten uit een bedrijfstak. In *tabel 22* en in *grafiek 20* is de omzet weergegeven per provincie voor zowel de beroepsmatige landbouwbedrijven als de toeleverende en verwerkende bedrijven uit het ABC.

In dit onderdeel wordt de omzet van de betrokken landbouwbedrijven berekend op basis van de standaardopbrengst (SO). Soms worden andere parameters gebruikt om de omzet aan te geven, maar om zowel op Vlaams als op provinciaal niveau niet-privacygevoelige cijfers te bekomen werd de standaardopbrengst als beste parameter bevonden.

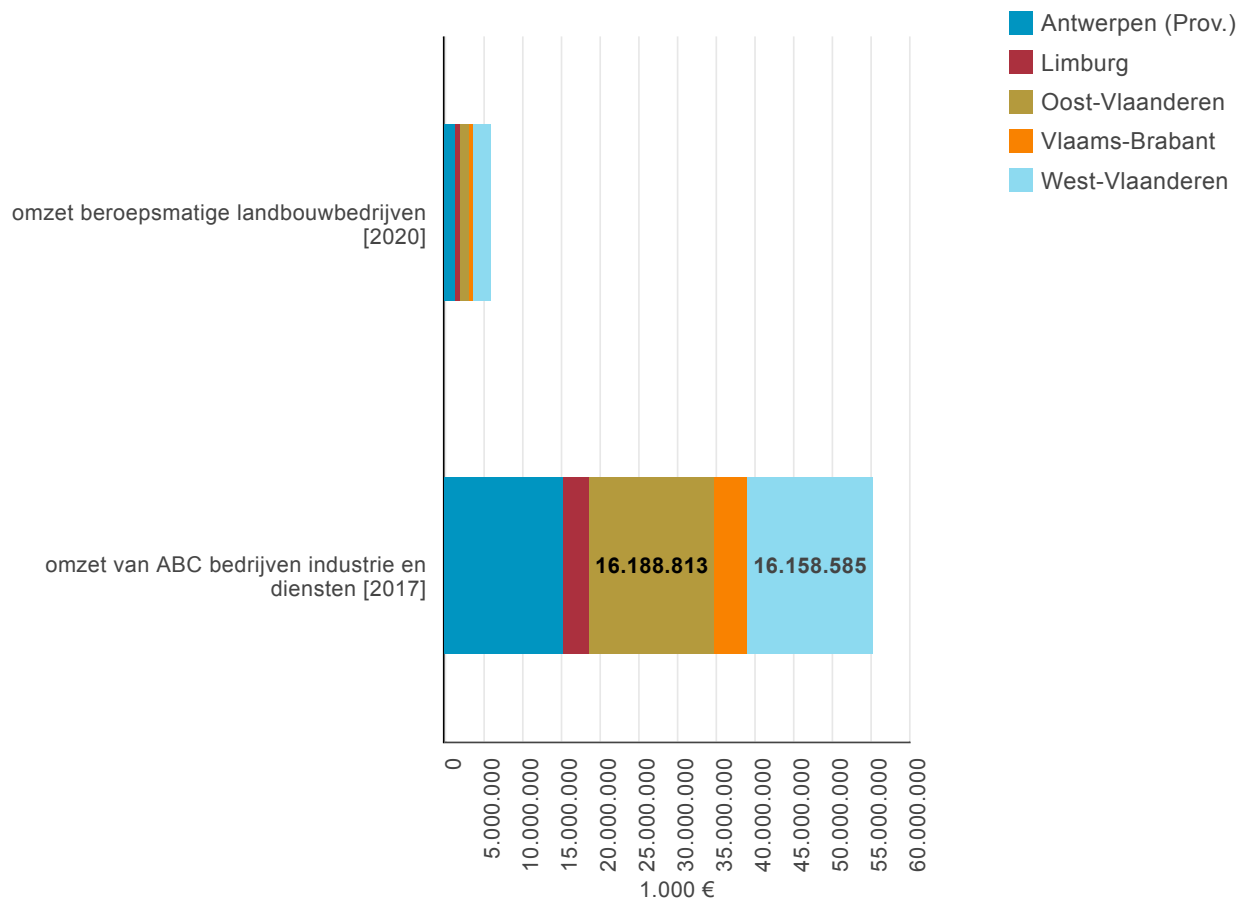
Tabel 22 | Omzet van ABC naar type bedrijven, in 1.000€

	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen
omzet beroepsmatige landbouwbedrijven [2020]	1.366.510	706.220	1.182.210	423.410	2.199.350
omzet van ABC bedrijven industrie en diensten [2017]	15.352.573	3.322.908	16.188.813	4.267.461	16.158.585
omzet ABC bedrijven (landbouw, industrie en diensten) [2017]	16.533.205	3.993.620	17.343.552	4.690.368	18.195.886

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 20 | Omzet van ABC naar type bedrijven, in 1.000€

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

In onze analyse gaan we dieper in op de algemene cijfers door de omzet per productierichting over de tijd heen te doorgronden. De omzet van de toeleverende en verwerkende bedrijven is afkomstig uit de btw kwartaalrapportages.

2.2.1 Omzet van de beroepsmatige land- en tuinbouwbedrijven

In dit deel worden enkel de gegevens van de beroepsmatige landbouwbedrijven gebruikt en weergegeven.

Tabel 23 geeft de omzet weer per provincie per deelsector voor de beroepsmatige landbouwbedrijven. *Grafiek 21* geeft de procentuele verdeling weer van de omzet van de beroepsmatige bedrijven in de provincie **West-Vlaanderen** in vergelijking tot het Vlaams Gewest. *Grafiek 22* toont vervolgens de evolutie van de omzet van beroepsmatige land- en tuinbouwbedrijven over de voorbije 5 jaar (2015-2020).

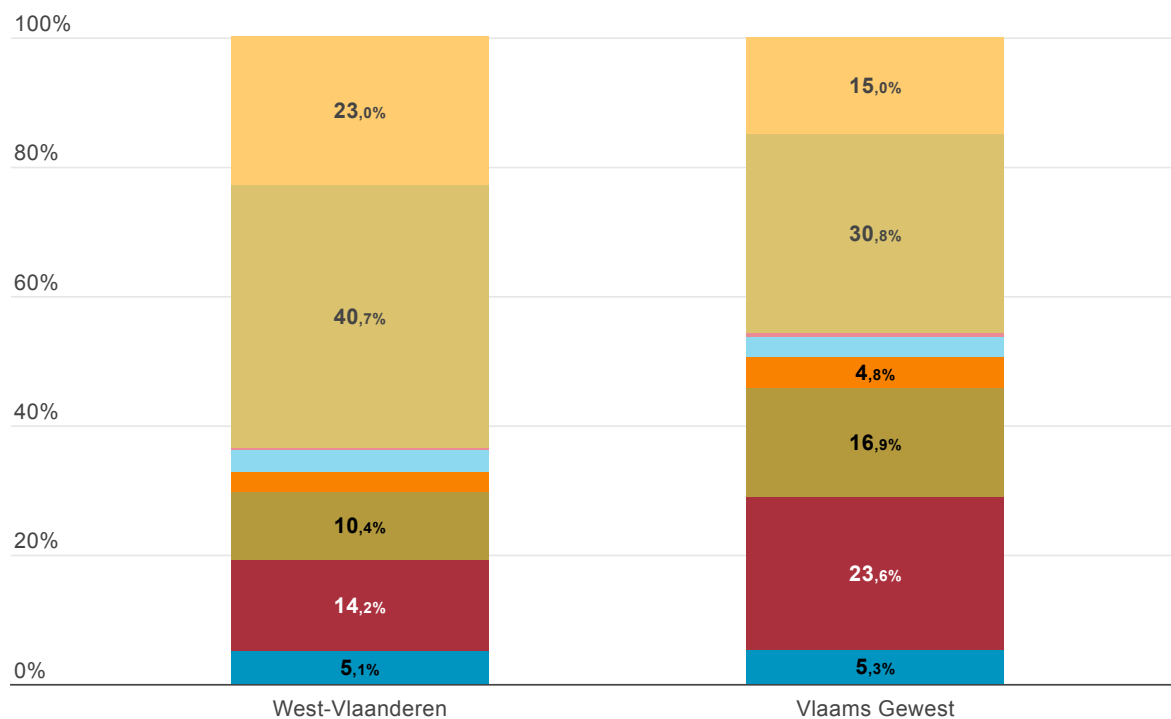
Tabel 23 | Omzet van beroepsmatige landbouwbedrijven per type, in 1.000€ (2020)

	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen
akkerbouwbedrijven	26.870	47.250	58.360	64.180	111.940
tuinbouwbedrijven	432.380	252.730	258.040	129.240	311.960
bedrijven met melkproductie	299.600	140.580	268.120	59.520	227.830
bedrijven met rundvleesproductie	84.020	25.470	72.130	30.390	67.600
bedrijven met gemengd rundvee	19.640	11.870	61.030	13.920	74.030
bedrijven met andere graasdieren (schapen, ...)	11.990	5.510	8.260	1.030	6.360
bedrijven met hokdieren (varkens, pluimvee)	419.550	158.620	294.350	45.890	894.670
gemengde bedrijven	72.480	64.190	161.910	79.240	504.950

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 21 | Omzet van de beroepsmatige landbouwbedrijven per type, % t.o.v. totale omzet (2020)

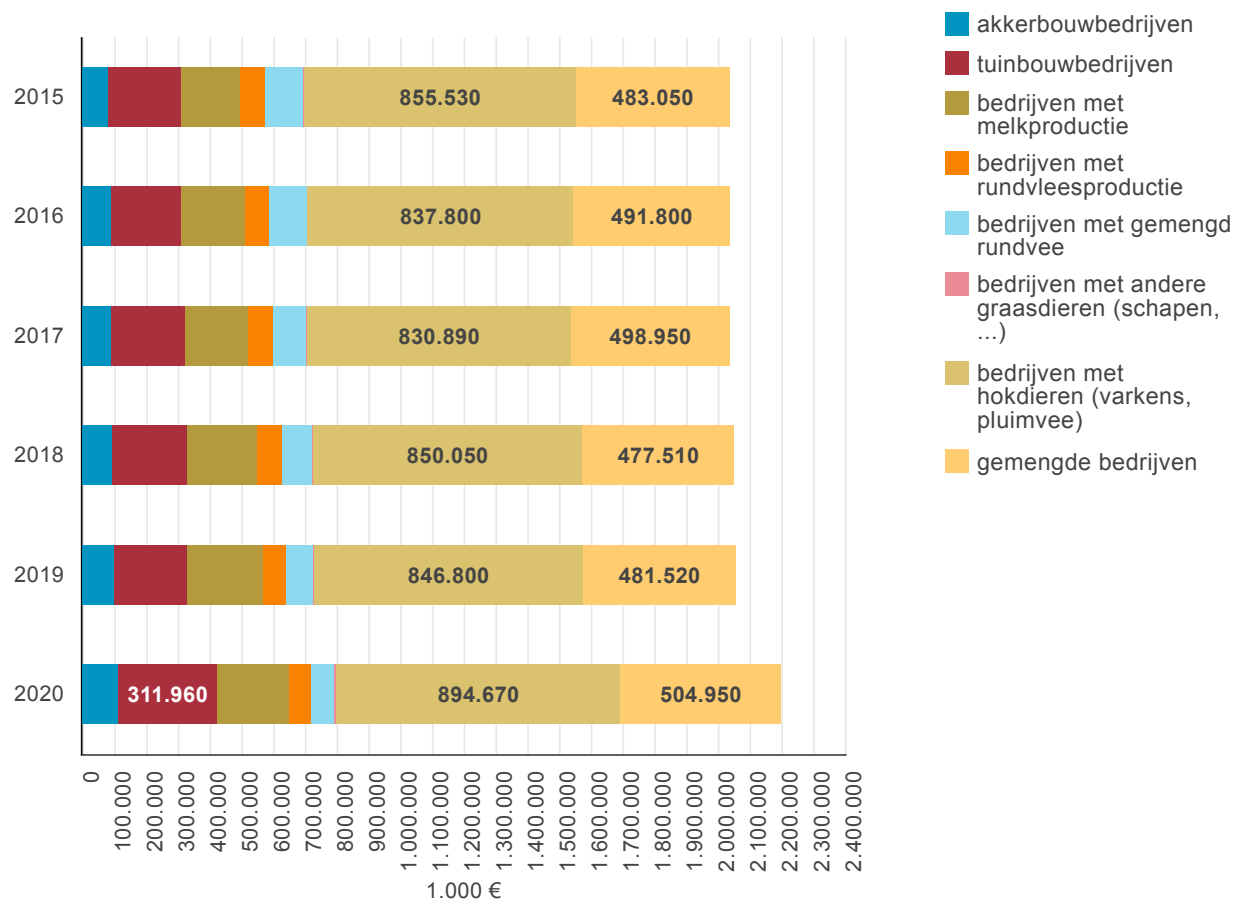

■ akkerbouwbedrijven
 ■ tuinbouwbedrijven
 ■ bedrijven met melkproductie
 ■ bedrijven met rundvleesproductie
■ bedrijven met gemengd rundvee
 ■ bedrijven met andere graasdieren (schapen, ...)
 ■ bedrijven met hokdieren (varkens, pluimvee)
 ■ gemengde bedrijven

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 22 | Evolutie van omzet van beroepsmatige land- en tuinbouwbedrijven in West-Vlaanderen, in 1.000€ (2015-2020)

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

2.2.2 Omzet van de toeleverende en verwerkende bedrijven

De omzet van de toeleverende en verwerkende bedrijven is afkomstig uit de btw kwartaalrapportages. De omzet van deze bedrijven per deelsector over de vijf provincies is terug te vinden in *tabel 24*. Specifiek voor de provincie **West-Vlaanderen** wordt de verdeling van de omzet van de toeleverende en verwerkende bedrijven in *grafiek 23* tegen elkaar afgezet, in vergelijking tot het Vlaams Gewest.

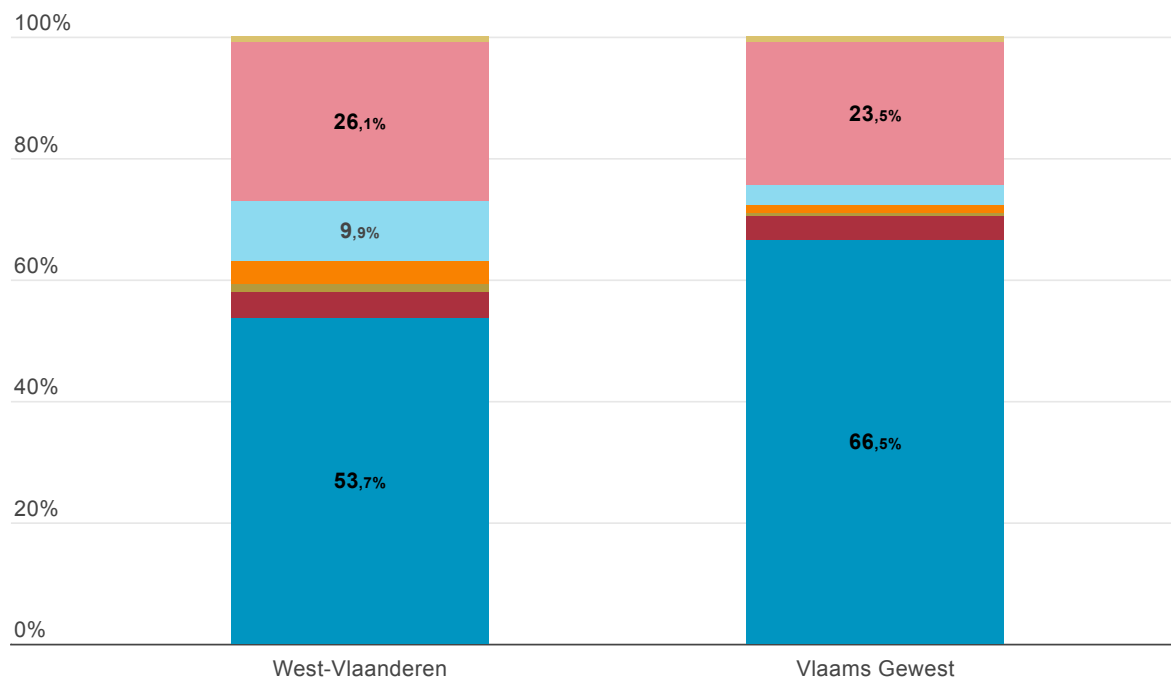
Tabel 24 | Omzet van de toeleverende en verwerkende deelsectoren van ABC, in 1.000€ (2017)

	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen
bedrijven met vervaardiging van voedingsmiddelen	9.487.836	1.982.251	13.523.550	3.115.902	8.678.122
bedrijven met vervaardiging van dranken	833.352	265.372	210.299	203.020	695.468
bedrijven met vervaardiging van tabaksproducten	0	0	0	0	203.814
bedrijven die textielvezels bewerken	0	0	160.264	0	614.778
bedrijven die machines en werktuigen vervaardigen	0	4.999	192.958	0	1.600.992
groothandel	4.911.609	998.983	1.985.632	890.788	4.209.341
bedrijven die veterinaire diensten leveren	119.776	69.618	115.090	57.751	150.330
bedrijven binnen verhuur en lease	0	1.686	1.020	0	5.740

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Tot slot is voor deze geselecteerde regio de evolutie van de toeleverende en verwerkende bedrijven over de periode van de laatste 5 jaar (2012-2017) terug te vinden in *grafiek 24*.

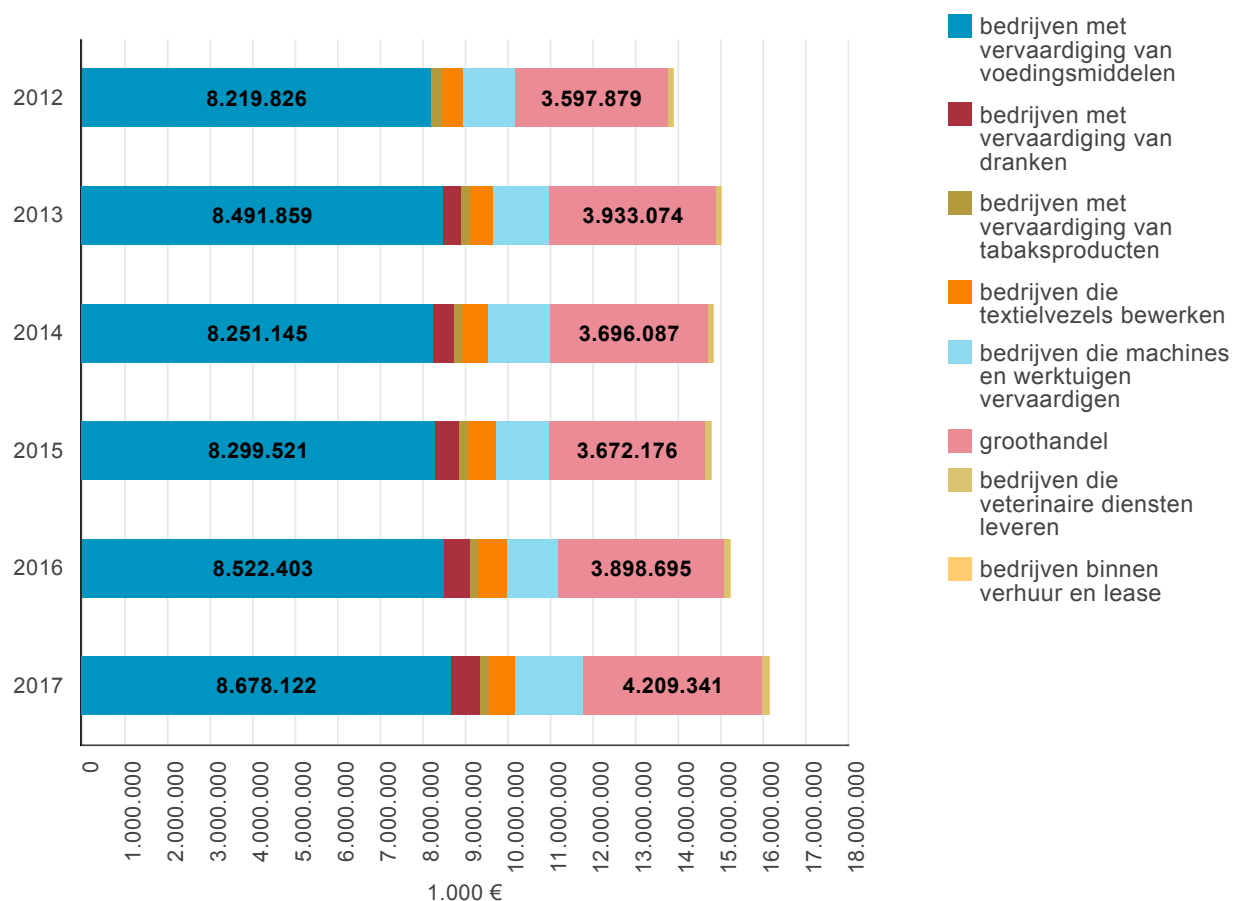
Grafiek 23 | Omzet van toeleverende en verwerkende deelsectoren van ABC, % t.o.v. totale omzet ABC-bedrijven (2017)

- bedrijven met vervaardiging van voedingsmiddelen
- bedrijven met vervaardiging van dranken
- bedrijven met vervaardiging van tabaksproducten
- bedrijven die textielvezels bewerken
- bedrijven die machines en werktuigen vervaardigen
- groothandel
- bedrijven die veterinaire diensten leveren
- bedrijven binnen verhuur en lease

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 24 | Evolutie omzet van sectoren in ABC per type in West-Vlaanderen, in 1.000€ (2012-2017)

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

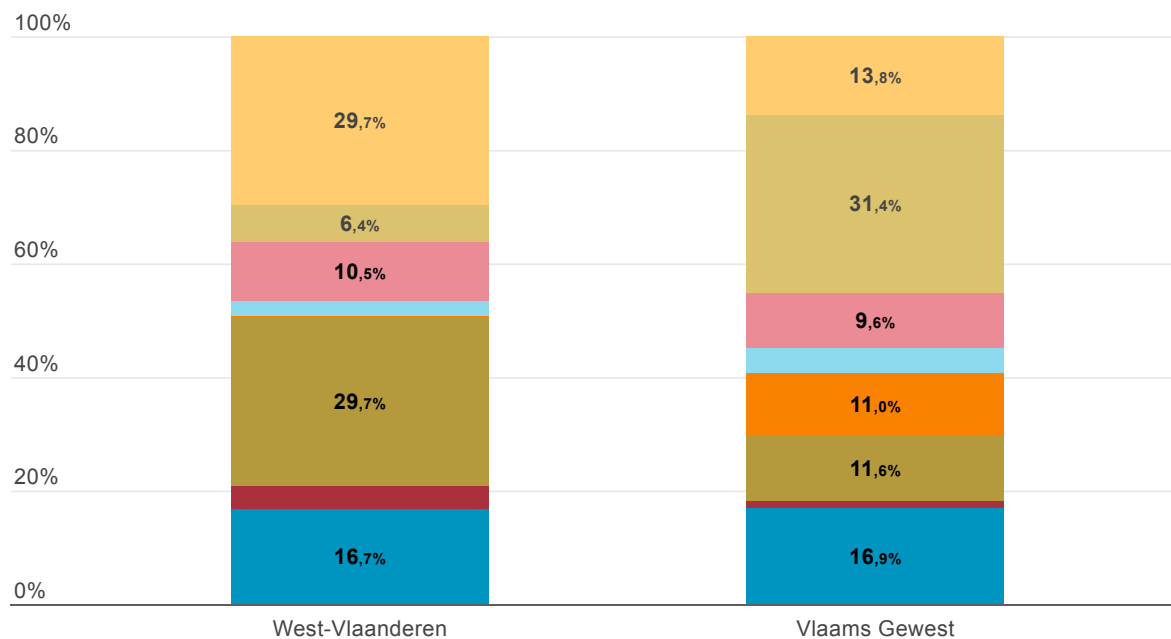
De deelsector 'vervaardiging van voedingsmiddelen' is de belangrijkste actor binnen de toeleverende en verwerkende bedrijven van het ABC. In *tabel 25* is de omzet per provincie en per deelsector van de sector van de voedingsmiddelen weergegeven.

Grafiek 25 geeft de procentuele verdeling weer van de omzet van de sector van de voedingsmiddelen in de provincie **West-Vlaanderen** in vergelijking tot het Vlaams Gewest. *Grafiek 26* toont vervolgens de evolutie van de omzet in de laatste vijf jaar (2012-2017).

Tabel 25 | Omzet van voedingsmiddelensector per deelsector, in 1.000 € (2017)

	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen
bedrijven die vlees en vleesproducten verwerken	891.218	575.709	1.948.775	96.728	1.437.761
bedrijven die vis, schaal en weekdieren verwerken	0	0	0	0	360.968
bedrijven die groenten en fruit verwerken	209.084	474.284	147.562	0	2.559.123
bedrijven die zuivelproducten vervaardigen	188.743	538.717	2.261.119	198.456	18.781
bedrijven die maalderijproducten, zetmeel en zetmeelproducten vervaardigen	0	0	1.104.928	0	224.264
bedrijven die bakkerijproducten en deegwaren vervaardigen	473.338	156.822	869.317	398.608	900.394
bedrijven die andere voedingsmiddelen vervaardigen	1.946.620	151.717	5.500.586	1.013.825	552.749
bedrijven die diervoeders vervaardigen	426.120	18.620	1.031.121	0	2.555.495

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

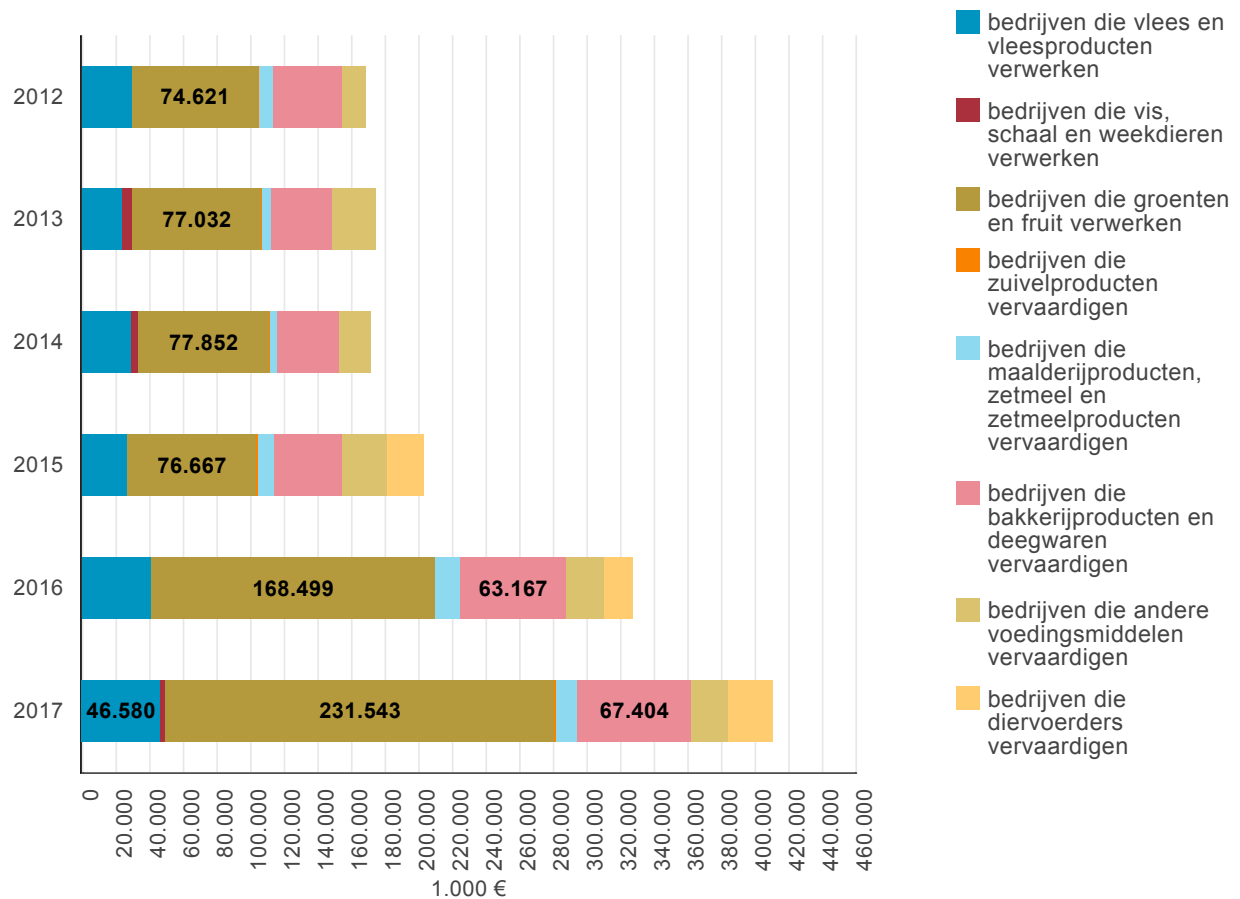
Grafiek 25 | Omzet van de voedingsmiddelensector per deelsector, % t.o.v. totaal omzet ABC-bedrijven in voedingsmiddelensector (2017)

- bedrijven die vlees en vleesproducten verwerken
- bedrijven die vis, schaal en weekdieren verwerken
- bedrijven die groenten en fruit verwerken
- bedrijven die zuivelproducten vervaardigen
- bedrijven die maalderijproducten, zetmeel en zetmeelproducten vervaardigen
- bedrijven die bakkerijproducten en deegwaren vervaardigen
- bedrijven die andere voedingsmiddelen vervaardigen
- bedrijven die diervoeders vervaardigen

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 26 | Evolutie omzet van deelsectoren van vervaardiging van voedingsmiddelen in West-Vlaanderen, in 1.000€ (2012-2017)

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

2.3 Investerings in het agrobusinesscomplex

Als bedrijven financieel rendabel willen blijven, moeten ze regelmatig investeren. Dit geldt ook voor de toeleverende en verwerkende bedrijven binnen het ABC-complex.

Een investering gaat altijd samen met een toekomstvisie. Via de aangegeven investeringen krijgt men een goed inzicht in de financiële gezondheid van het ABC en licht men een tipje van de sluier over de toekomst.

De gegevens van de investeringen zijn voor de land- en tuinbouwbedrijven gebaseerd op de aanvragen voor investeringssubsidie bij het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF). Aangezien het hier enkel over investeringen gaat waarvoor een subsidie werd aangevraagd, kan men verwachten dat de werkelijke investeringen hoger liggen.

Voor de overige ABC-bedrijven zijn de cijfers afkomstig uit de btw kwartaalrapportages.

Investerings kunnen schommelen over de jaren heen.

Tabel 26 geeft een overzicht van de totale investeringen van de landbouwbedrijven en de toeleverende en verwerkende bedrijven binnen het ABC-complex.

Tabel 26 | Totale aangevraagde investeringen van landbouwbedrijven (€) en investeringen in toeleverende en verwerkende bedrijven binnen het ABC-complex, in 1.000€

	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen
aangevraagde investeringen binnen landbouw [€] [2021]	147.734.541	48.118.082	134.250.729	62.392.498	261.962.535
investerings van ABC bedrijven industrie en diensten [1.000 €] [2017]	254.210	89.297	345.495	132.256	598.776

Bron: LNV | provincies.incijfers.be
Statbel | provincies.incijfers.be

2.3.1 Investerings in de land- en tuinbouw

In *tabel 27* zijn de investeringen weergegeven per provincie en per deelsector voor de beroepsmatige landbouwbedrijven, terwijl *grafiek 27* de procentuele verdeling weergeeft van de investeringen voor de beroepsmatige landbouwbedrijven per sector in de provincie **West-Vlaanderen** in vergelijking met het Vlaams Gewest.

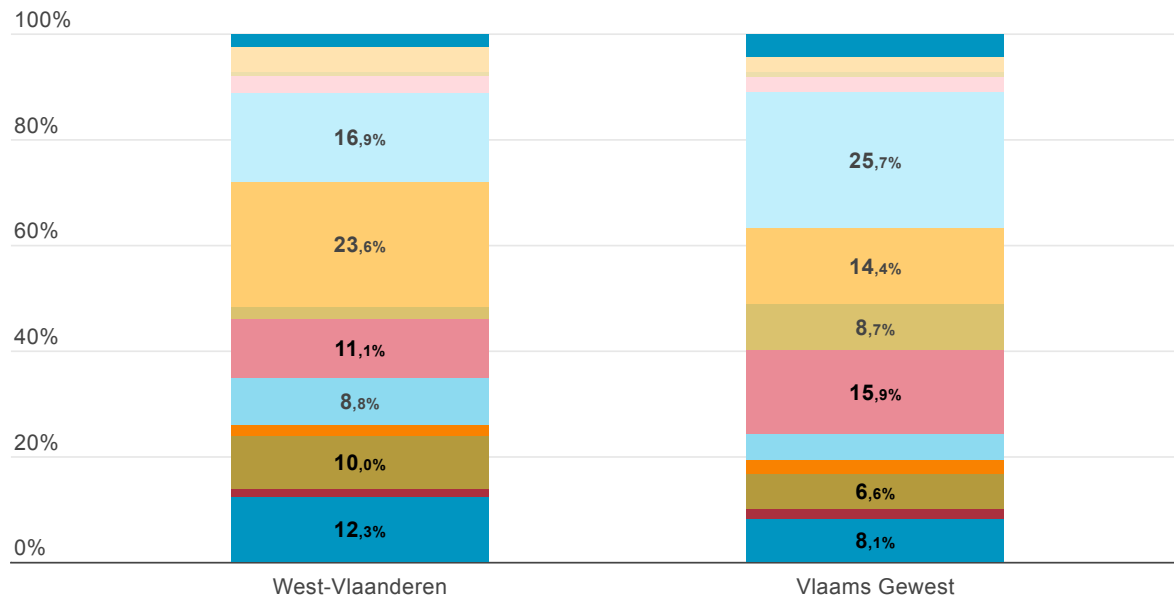
Tabel 27 | Investerings per deelsector voor de beroepsmatige landbouwbedrijven, in € (2021)

	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen
akkerbouw investeringen	4.087.380	2.498.851	5.586.457	5.162.589	25.341.620
boomkwekerij en sierteelt open lucht investeringen	1.699.160	1.178.950	4.457.469	0	3.149.726
veeteelt en gemengde gewassen investeringen	2.548.086	1.922.600	5.773.842	4.074.100	20.571.742
gemengd rundvee investeringen	305.000	368.671	6.305.649	2.102.300	4.526.958
gemengde bedrijven veeteelt investeringen	715.500	386.000	6.752.361	78.000	18.132.089
glasgroenten en sierteelt onder glas investeringen	42.650.702	2.498.351	14.764.560	1.284.457	22.708.734
groenten en fruit open lucht investeringen	4.982.665	14.900.008	6.083.613	15.149.548	5.025.703
intensieve veehouderij investeringen	10.610.675	5.094.682	9.624.007	2.063.572	48.542.467
melkvee investeringen	36.817.352	11.917.107	37.174.043	14.914.957	34.785.956
overige gewassen investeringen	1.223.722	2.639.765	2.245.000	2.841.394	6.815.463
overige graasdieren investeringen	1.094.482	250.040	1.442.753	200.100	1.323.083
overige tuinbouwinvesteringen	3.523.309	217.862	1.738.777	462.996	9.556.414
vleesvee investeringen	6.759.977	1.173.045	3.140.343	6.822.910	4.894.671

Bron: LNV | provincies.incijfers.be

Grafiek 27 | Investerings per deelsector voor de beroepsmatige landbouwbedrijven, % t.o.v. totaal investeringen (2021)

- akkerbouw investeringen
- boomkwekerij en sierteelt open lucht investeringen
- veeteelt en gemengde gewassen investeringen
- gemengd rundvee investeringen
- gemengde bedrijven veeteelt investeringen
- glasgroenten en sierteelt onder glas investeringen
- groenten en fruit open lucht investeringen
- intensieve veehouderij investeringen
- melkvee investeringen
- overige gewassen investeringen
- overige graasdieren investeringen
- overige tuinbouwinvesteringen
- vleesvee investeringen

Bron: LNV | provincies.incijfers.be

2.3.2 Investerings in de toeleverende en verwerkende bedrijven

Tabel 28 toont de investeringen bij de industriële bedrijven uit het ABC voor de belangrijkste deelsectoren en per provincie.

Tabel 28 | Investerings bij de industriële bedrijven van het ABC, in 1.000€ (2017)

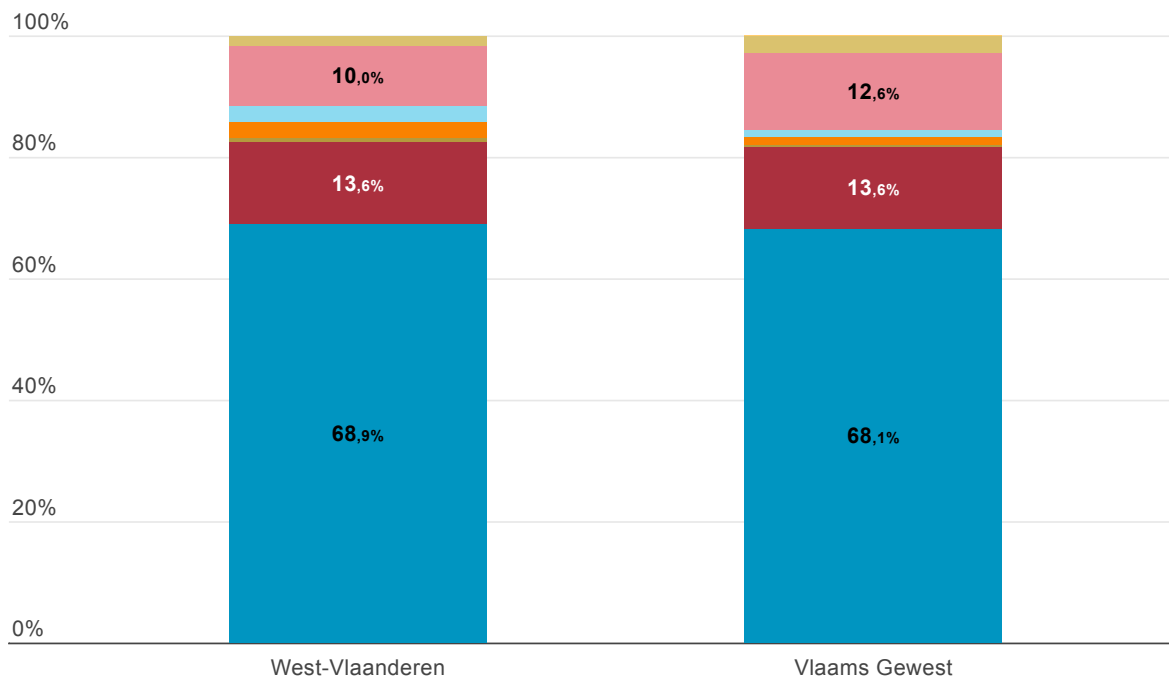
	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen
bedrijven met vervaardiging van voedingsmiddelen	136.928	59.050	264.008	94.192	412.795
bedrijven met vervaardiging van dranken	57.488	12.294	24.907	16.703	81.235
bedrijven met vervaardiging van tabaksproducten	0	0	308	0	3.451
bedrijven die textielvezels bewerken	0	0	721	0	16.455
bedrijven die machines en werktuigen vervaardigen	248	13	2.522	0	15.485
groothandel	49.829	7.763	43.560	17.097	60.092
bedrijven die veterinaire diensten leveren	9.037	9.521	9.096	4.264	9.263
bedrijven binnen verhuur en lease	680	656	373	0	-

Speciale waarden: - Geen waarde

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 28 geeft specifiek de procentuele verdeling weer van de investeringen in 2017 in de provincie **West-Vlaanderen** in vergelijking tot het Vlaams Gewest. *Grafiek 29* geeft vervolgens de evolutie van de investeringen bij de industriële bedrijven van het ABC weer in de laatste vijf jaar (2012-2017).

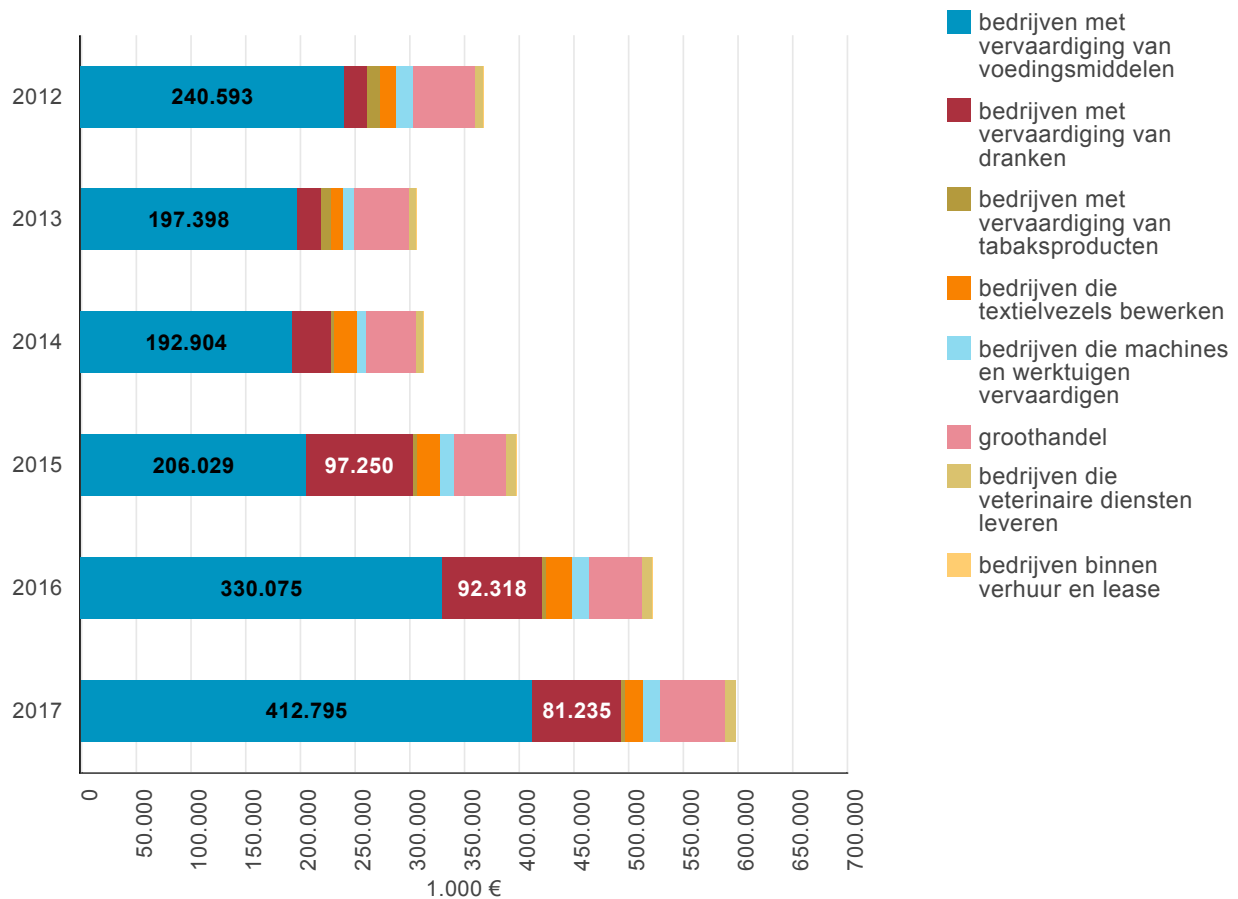
Grafiek 28 | Investerings bij de industriële bedrijven van het ABC, t.o.v. totale investeringen (2017)

- bedrijven met vervaardiging van voedingsmiddelen
- bedrijven met vervaardiging van dranken
- bedrijven met vervaardiging van tabaksproducten
- bedrijven die textielvezels bewerken
- bedrijven die machines en werktuigen vervaardigen
- groothandel
- bedrijven die veterinaire diensten leveren
- bedrijven binnen verhuur en lease

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 29 | Evolutie van investeringen bij industriële bedrijven van het ABC in West-Vlaanderen, in 1.000€ (2012-2017)

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

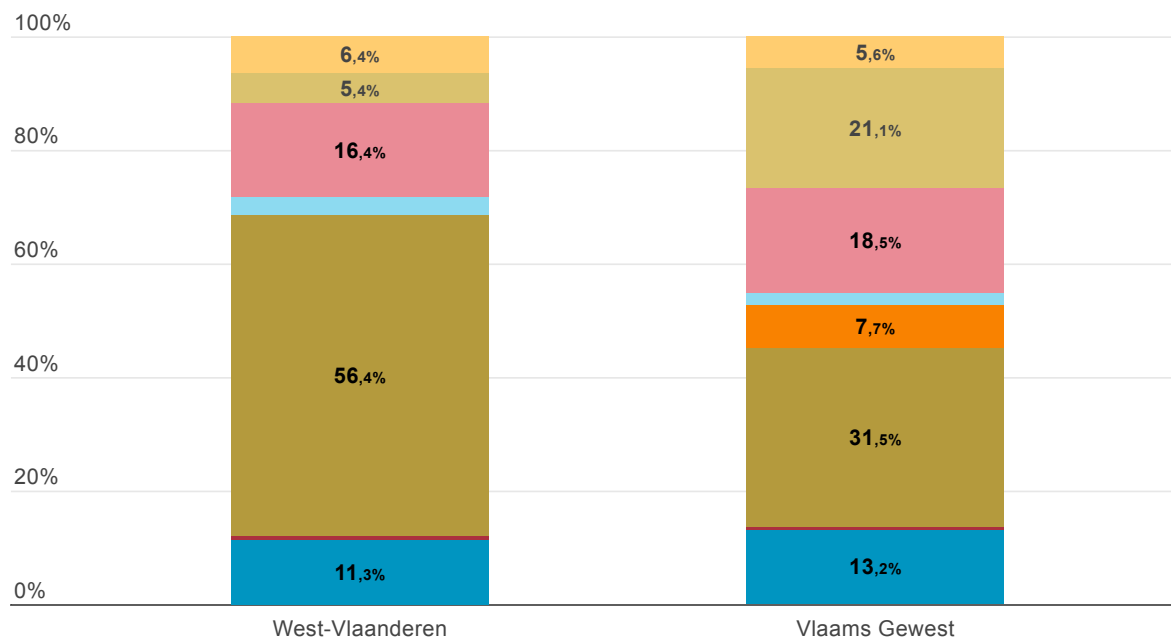
De deelsector 'vervaardiging van voedingsmiddelen' is de belangrijkste actor binnen toeleverende en verwerkende bedrijven binnen het ABC. *Tabel 29* toont de investeringen van de sector van de voedingsmiddelen per provincie en per deelsector.

Grafiek 30 geeft specifiek de procentuele verdeling weer van de investeringen in 2017 in de provincie **West-Vlaanderen** in vergelijking tot het Vlaams Gewest. *Grafiek 31* geeft daarna de evolutie van de investeringen bij de deelsectoren van de sector 'vervaardiging voedingsmiddelen' weer in de laatste vijf jaar (2012-2017).

Tabel 29 | Investerings vervaardiging voedingsmiddelen per deelsector, in 1.000€ (2017)

	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen
bedrijven die vlees en vleesproducten verwerken	12.857	7.937	42.732	3.256	46.580
bedrijven die vis, schaal en weekdieren verwerken	0	0	0	0	3.174
bedrijven die groenten en fruit verwerken	8.899	13.005	17.327	140	231.543
bedrijven die zuivelproducten vervaardigen	7.425	12.235	44.352	1.773	613
bedrijven die maalderijproducten, zetmeel en zetmeelproducten vervaardigen	0	0	4.642	0	12.942
bedrijven die bakkerijproducten en deegwaren vervaardigen	30.333	5.168	46.980	8.900	67.404
bedrijven die andere voedingsmiddelen vervaardigen	55.932	5.278	58.107	39.731	22.113
bedrijven die diervoeders vervaardigen	5.034	179	16.225	0	26.329

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

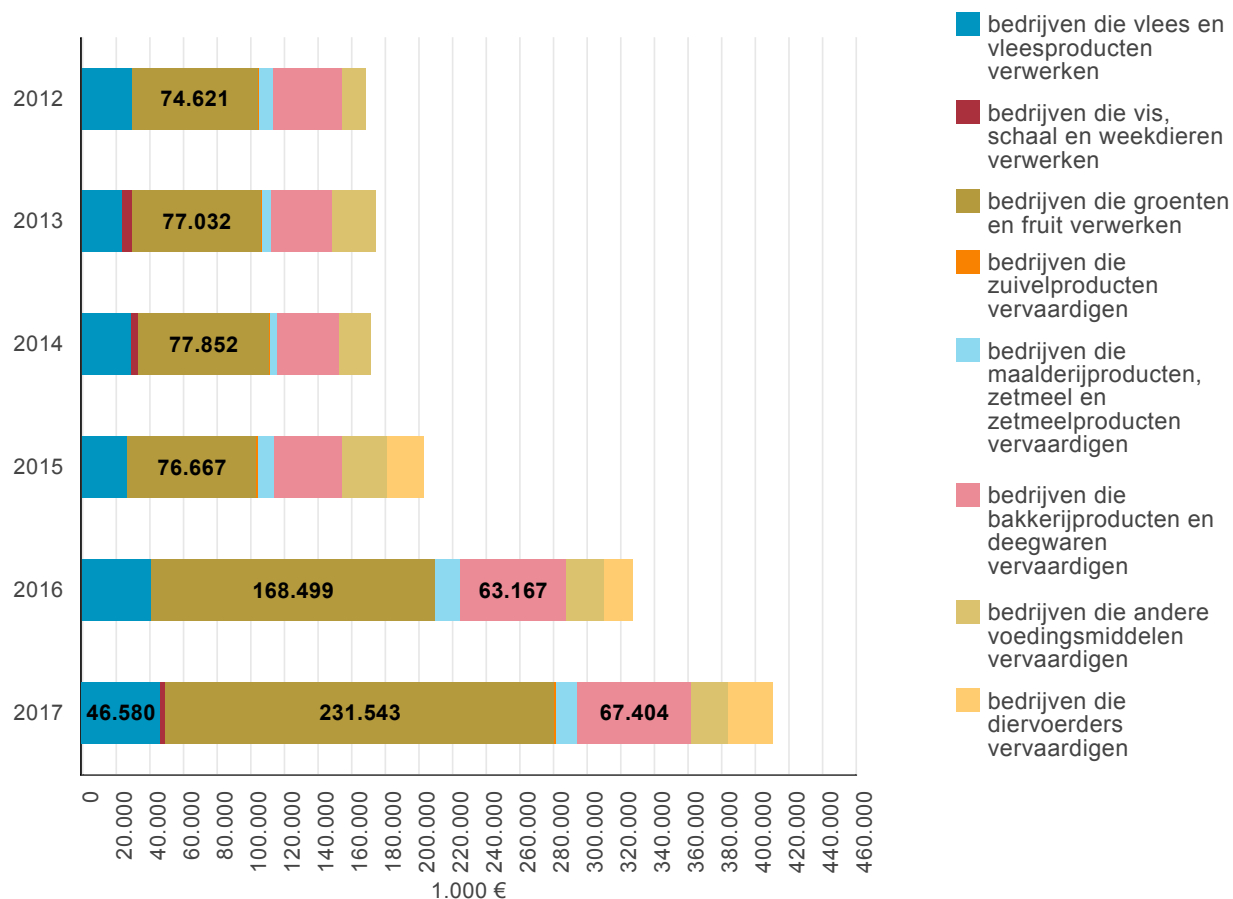
Grafiek 30 | Investerings bij de deelsectoren van de sector 'vervaardiging van voedingsmiddelen', % t.o.v. totaal investeringen (2017)

- bedrijven die vlees en vleesproducten verwerken
- bedrijven die vis, schaal en weekdieren verwerken
- bedrijven die groenten en fruit verwerken
- bedrijven die zuivelproducten vervaardigen
- bedrijven die maalderijproducten, zetmeel en zetmeelproducten vervaardigen
- bedrijven die bakkerijproducten en deegwaren vervaardigen
- bedrijven die andere voedingsmiddelen vervaardigen
- bedrijven die diervoeders vervaardigen

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

Grafiek 31 | Evolutie van de investeringen bij de deelsectoren van de sector 'vervaardiging van voedingsmiddelen' in West-Vlaanderen, in 1.000€ (2012-2017)

Bron: Statbel | provincies.incijfers.be

2.4 Toegevoegde waarde van het agrobusinesscomplex

De bruto toegevoegde waarde geeft het verschil weer tussen de eindproductiewaarde en het intermediaire verbruik, zonder rekening te houden met subsidies en afschrijvingen.

Deze indicator wordt gebruikt om het relatieve economische belang van de landbouw in de economie van het desbetreffende land te meten. Door deze toegevoegde waarde tegen het licht te houden kunnen we uitspraken doen over het algehele economische belang van het ABC in onze economie.

Tabel 30 toont de toegevoegde waarde per provincie voor de landbouw-, bosbouw- en visserijsector evenals de industriële sectoren voeding, dranken en tabak uit het ABC.

Tabel 30 | Toegevoegde waarde per sector van het ABC, in miljoen € (2019)

	Antwerpen (Prov.)	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen
toegevoegde waarde landbouw, bosbouw en visserij	655	323	431	203	782
toegevoegde waarde vervaardiging van voedingsmiddelen, dranken en tabaksproducten	1.479	543	1.596	1.173	1.664

Bron: NBB | provincies.incijfers.be

2.5 Tewerkstelling in het agrobusinesscomplex

Tewerkstelling wordt zowel vanuit loontrekkende als zelfstandige tewerkstelling in beeld gebracht. De cijfers van de loontrekkende tewerkstelling zijn afkomstig van Rijksdienst voor de Sociale Zekerheid (RSZ). Op basis van deze gegevens wordt zowel ingegaan op het totaal aantal loontrekkenden als op de vestigingen met loontrekkende tewerkstelling. De gegevens over de zelfstandige tewerkstelling zijn afkomstig van het Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen (RSVZ).

Het agrobusinesscomplex omvat zowel landbouwbedrijven als toeleverende en verwerkende bedrijven. Op basis van de NACE-codes (een administratieve indeling van activiteiten van bedrijven) worden de tewerkstellingscijfers uitgesplitst naar landbouwactiviteiten enerzijds en toeleverende en verwerkende bedrijven anderzijds. Landbouw wordt hierbij gedefinieerd door NACE-codes 01. De toeleverende en verwerkende bedrijven worden gedefinieerd door volgende sectoren met bijhorende nace-codes:

- vervaardiging van voedingsmiddelen (nace-code 10)
- vervaardiging van dranken (nace-code 11)
- vervaardiging van tabaksproducten (nace-code 12)
- bewerking textielvezels (nace-codes 13.1 en 13.2)
- vervaardiging van chemische producten voor de landbouw (nace-code 20.20)
- vervaardiging van machines voor de landbouw en bosbouw (nace-code 28.30)
- handelsbemiddeling en groothandel in landbouwproducten (nace-codes 46.11, 46.2, 46.3, 46.61)
- veterinaire diensten (nace-code 75)
- verhuur en lease van landbouwmachines (nace-code 77.31)

Opgelet! In *provincies.incijfers.be* worden cijfers van 31/12 van een jaar steeds weergegeven als cijfers van 01/01 van het volgende jaar. Waar RSZ en RSVZ het cijfer van 31/12/2019 dus zal weergegeven onder het jaar 2019, wordt dit cijfers in *provincies.incijfers.be* weergegeven onder het jaar 2020.

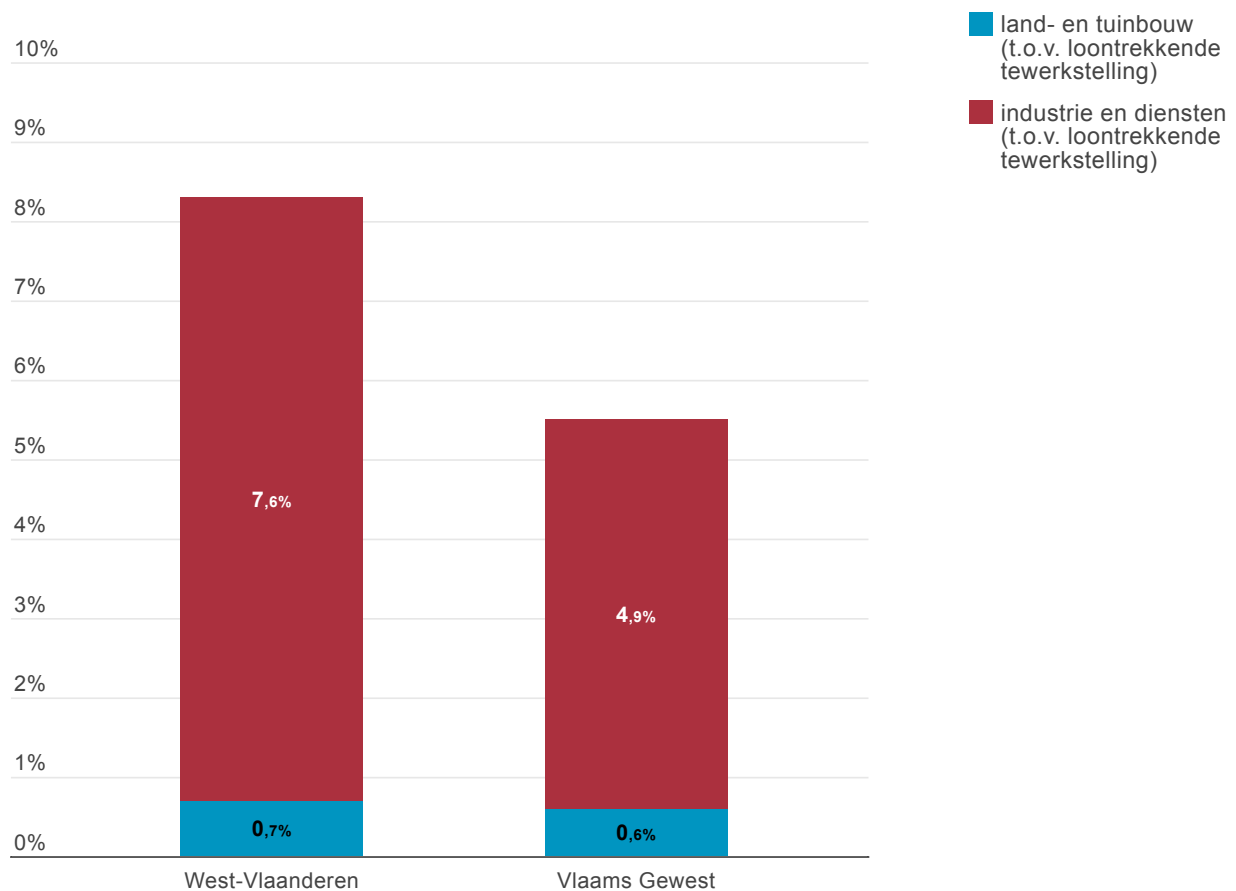
2.5.1 Loontrekkende tewerkstelling en vestigingen met loontrekkende tewerkstelling

In *tabel 31* staat het totale aantal loontrekkenden en het aantal vestigingen (bedrijven) met loontrekkende tewerkstelling binnen het agrobusinesscomplex in **West-Vlaanderen**. De weergegeven percentages tonen het relatief aandeel van de tewerkstelling binnen het ABC ten opzichte van het totaal aantal loontrekkenden, en het relatief aandeel van vestigingen met loontrekkenden binnen het ABC ten opzichte van het totaal aantal vestigingen met loontrekkenden. Er zijn in **West-Vlaanderen** 36.637 loontrekkenden tewerkgesteld in het ABC. Ten opzichte van de totale tewerkstelling van loontrekkenden is dit 8,3%. Het gaat over 2.831 vestigingen met een loontrekkende tewerkstelling in het ABC. De percentages worden eveneens apart aangegeven voor de land- en tuinbouwsector en de toeleverende en verwerkende bedrijven (of industrie en diensten) binnen het ABC (zie ook *grafiek 32* en *grafiek 33*).

Tabel 31 | Loontrekkende tewerkstelling en vestigingen per sector van het ABC (2022)

	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
loontrekkende tewerkstelling in ABC [aantal]	36.637	131.937
loontrekkende tewerkstelling in ABC (t.o.v. loontrekkende tewerkstelling) [%]	8,3	5,5
land- en tuinbouw (t.o.v. loontrekkende tewerkstelling) [%]	0,7	0,6
industrie en diensten (t.o.v. loontrekkende tewerkstelling) [%]	7,6	4,9
vestigingseenheden in ABC [aantal]	2.831	10.332
vestigingseenheden in ABC (t.o.v. vestigingseenheden) [%]	7,7	5,9
land- en tuinbouw (t.o.v. vestigingseenheden) [%]	3,0	2,1
industrie en diensten (t.o.v. vestigingseenheden) [%]	4,7	3,8

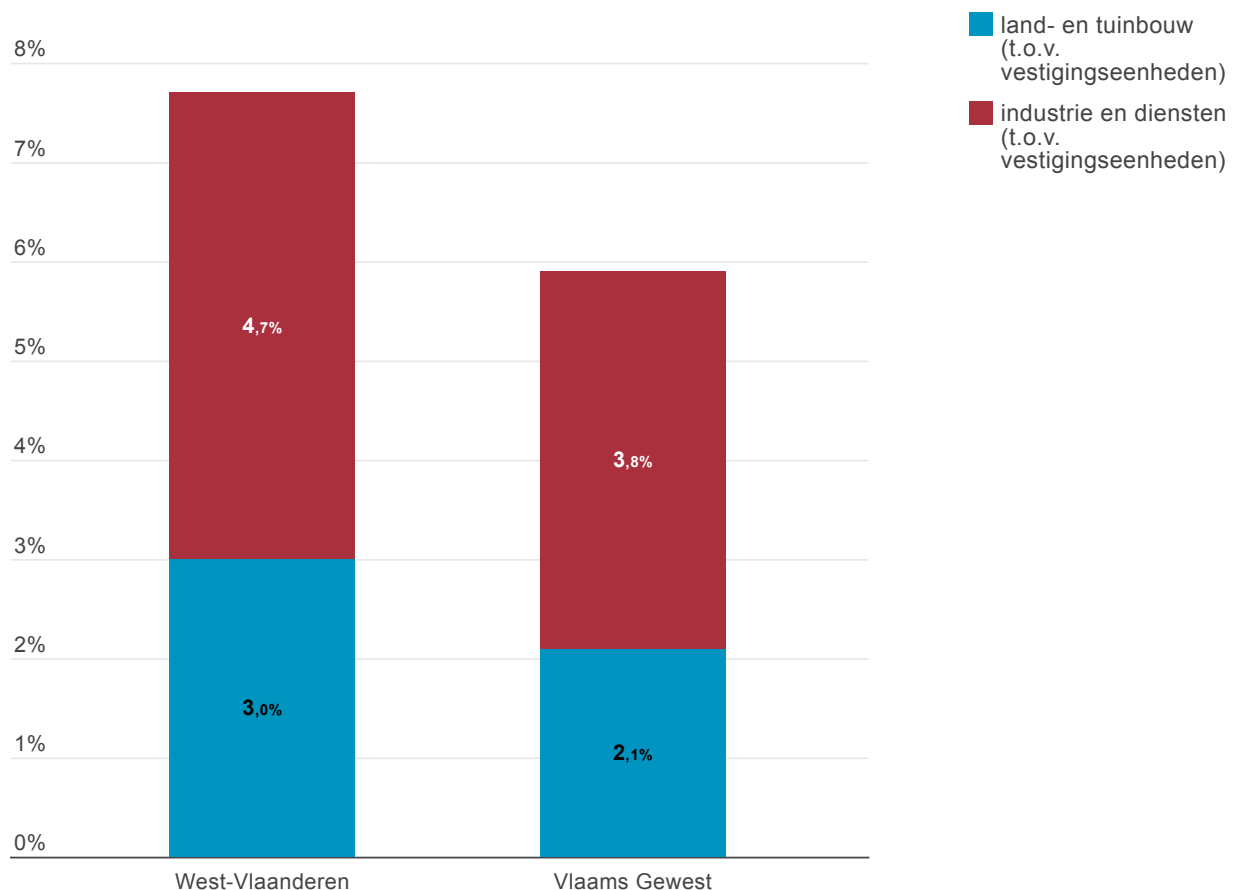
Bron: RSZ | provincies.incijfers.be

Grafiek 32 | Loontrekkende tewerkstelling in ABC, t.o.v. totale loontrekkende tewerkstelling (2022)

Bron: RSZ | provincies.incijfers.be

Grafiek 33 | Vestigingen in ABC, t.o.v totale vestigingseenheden (2022)

Bron: RSZ | provincies.incijfers.be

Tabel 32 geeft de evolutie van de loontrekkende tewerkstelling. De tewerkstelling in de land- en tuinbouw zelf nam toe met 19,6% in **West-Vlaanderen**, die van de andere sectoren in het ABC nam toe met 9,8%. Er is in Vlaanderen een stijgende trend zichtbaar in de loontrekkende tewerkstelling in het ABC van de land- en tuinbouw. De verklaring ligt in de schaalvergroting, waardoor meer beroep gedaan wordt op externe arbeidskrachten.

Tabel 32 | Evolutie van de loontrekkende tewerkstelling en de vestigingen (procentuele groei, 2022 t.o.v. 2016)

	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
loontrekkende tewerkstelling in ABC land- en tuinbouw	19,6	21,1
loontrekkende tewerkstelling in ABC industrie en diensten	9,8	6,9
vestigingseenheden in ABC land- en tuinbouw	3,6	5,2
vestigingseenheden in ABC industrie en diensten	-2,0	1,4

Bron: RSZ | provincies.incijfers.be

Voor de toeleverende en verwerkende bedrijven wordt meer in detail de tewerkstelling per deelsector weergegeven in *tabel 33* en *grafiek 34*.

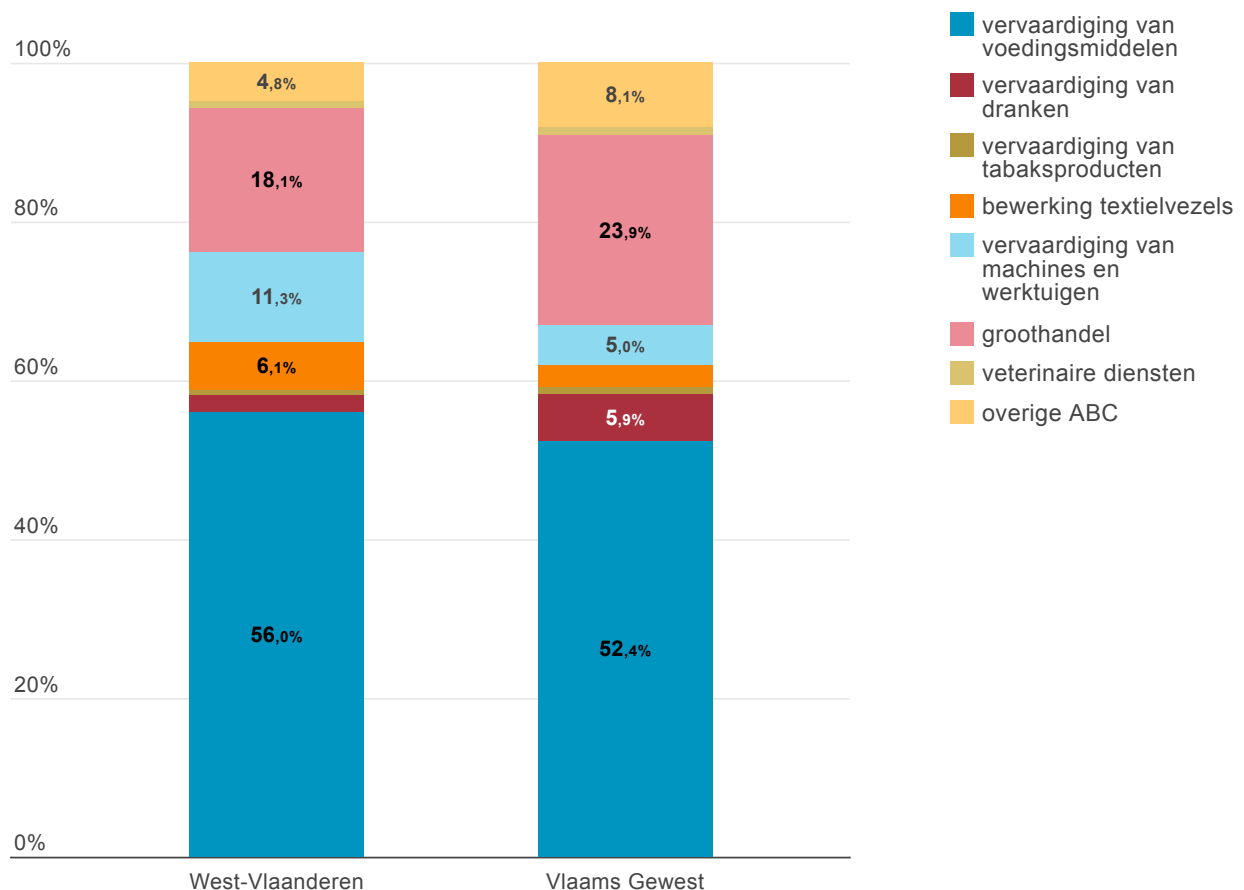
Tabel 33 | Loontrekkende tewerkstelling per deelsector van de toeleverende en verwerkende bedrijven van het ABC (2022)

	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
vervaardiging van voedingsmiddelen	18.708	61.812
groothandel	6.040	28.196
vervaardiging van machines en werktuigen	3.776	5.870
bewerking textielvezels	2.047	3.297
overige ABC	1.618	9.557
vervaardiging van dranken	723	6.928
veterinaire diensten	309	1.257
vervaardiging van tabaksproducten	204	1.078

Bron: RSZ | provincies.incijfers.be

Grafiek 34 | Loontrekkende tewerkstelling per deelsector van de toeleverende en verwerkende bedrijven van het ABC, t.o.v. totaal loontrekkende tewerkstelling in de toeleverende en verwerkende bedrijven van het ABC (2022)

Bron: RSZ | provincies.incijfers.be

Nog voor de toeleverende en verwerkende bedrijven is meer detail beschikbaar over het aantal vestigingen waarbinnen deze tewerkstelling gegenereerd wordt. *Tabel 34* geeft de absolute aantallen en *grafiek 35* geeft de percentages aan van deze deelsectoren.

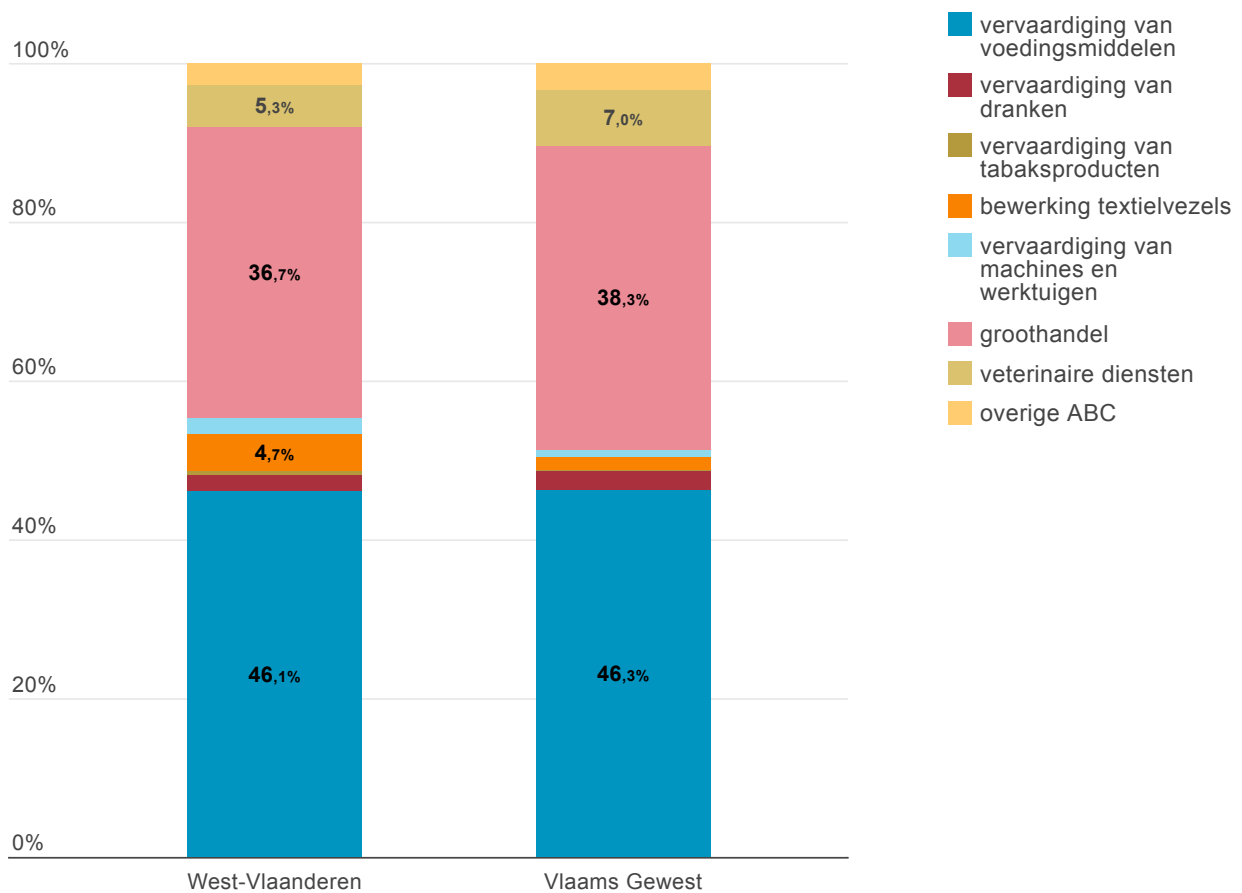
Tabel 34 | Vestigingen van toeleverende en verwerkende bedrijven in het ABC met loontrekkende tewerkstelling per deelsector (2022)

	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
vervaardiging van voedingsmiddelen	796	3.085
vervaardiging van dranken	36	156
vervaardiging van tabaksproducten	7	13
bewerking textielvezels	82	107
vervaardiging van machines en werktuigen	34	62
groothandel	634	2.549
veterinaire diensten	91	465
overige ABC	47	222

Bron: RSZ | provincies.incijfers.be

Grafiek 35 | Vestigingen van toeleverende en verwerkende bedrijven in het ABC per deelsector, t.o.v. totaal vestigingen van toeleverende en verwerkende bedrijven in het ABC (2022)

Bron: RSZ | provincies.incijfers.be

2.5.2 Zelfstandige tewerkstelling op de land- en tuinbouwbedrijven.

Voor de primaire land- en tuinbouwsector, dus zonder de industriële - en dienstenbedrijven, zijn ook gegevens beschikbaar over de zelfstandige tewerkstelling. Naast het totaal aantal zelfstandigen is er ook een uitsplitsing gemaakt naar geslacht, het feit of het gaat over een zelfstandige in hoofdberoep, in bijberoep of na pensioen. In **West-Vlaanderen** zijn er 17.223 zelfstandigen in de land- en tuinbouwsector (zie *tabel 35*). Dit is 11,2% van het totaal aantal zelfstandigen. Dit in vergelijking tot 8,6% in **het Vlaams Gewest**.

Tabel 35 | Zelfstandigen in de land- en tuinbouwsector van het ABC (2022)

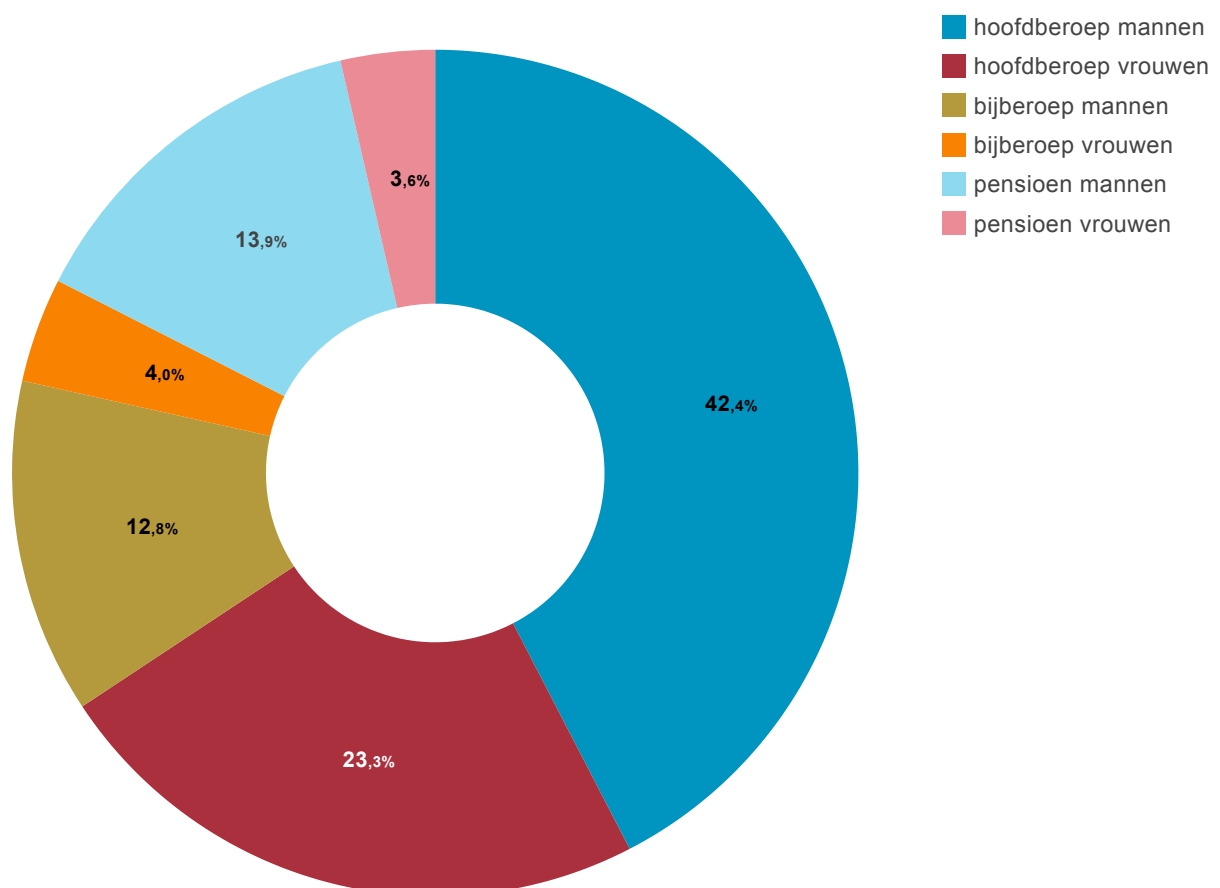
	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
zelfstandigen in land- en tuinbouw [aantal]	17.223	65.078
zelfstandigen in ABC land- en tuinbouw (t.o.v. zelfstandigen) [%]	11,2	8,6

Bron: RSVZ | provincies.incijfers.be

In **West-Vlaanderen** is 65,7% van de zelfstandigen in de land- en tuinbouwsector zelfstandige in hoofdberoep, 17,5% in bijberoep en 16,8% zelfstandige na pensioen. *Grafiek 36* geeft nog een overzicht van de zelfstandigen naar geslacht en statuut en *grafiek 37* geeft een evolutie van het aantal zelfstandigen naar statuut gedurende de laatste tien jaar.

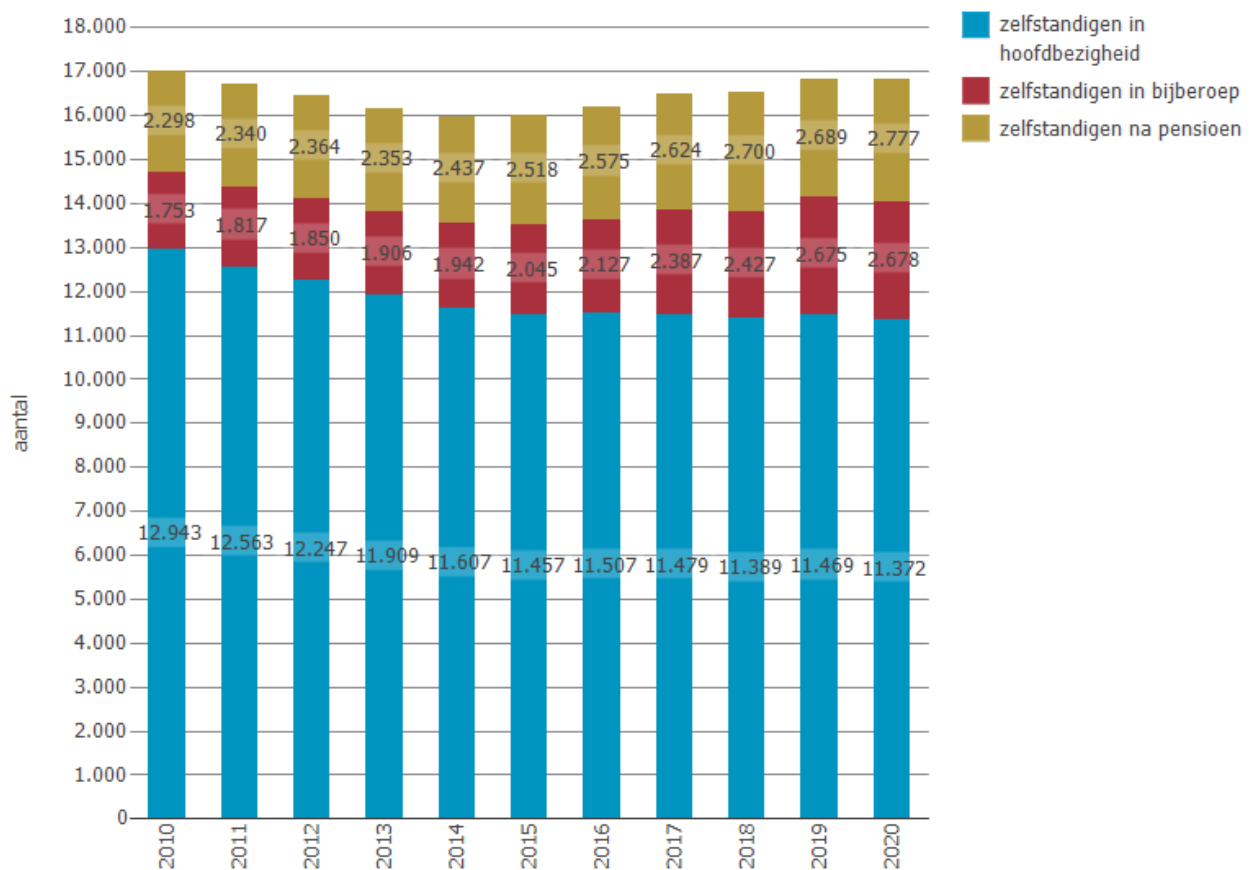
Grafiek 36 | Zelfstandigen in de land- en tuinbouwsector van het ABC, naar geslacht en statuut in West-Vlaanderen (2022)

Bron: RSVZ | provincies.incijfers.be

Grafiek 37 | Evolutie van de zelfstandige tewerkstelling in de landbouw naar statuut in West-Vlaanderen (2010-2020)

Bron: RSVZ | provincies.incijfers.be

2.5.3 Totale tewerkstelling

Om de tewerkstellingscijfers af te sluiten volgt nog een overzicht van de totale tewerkstelling binnen het ABC in **West-Vlaanderen**. Deze cijfers omvatten zowel de loontrekkende tewerkstelling binnen de land- en tuinbouwbedrijven, de loontrekkende tewerkstelling binnen de toeleverende en verwerkende bedrijven, als de zelfstandige arbeidsplaatsen binnen de land- en tuinbouwsector. De graad van detail waarop de arbeidsplaatsen van zelfstandigen ontsloten worden is momenteel onvoldoende om ook de zelfstandige tewerkstelling in toeleverende en verwerkende ABC-bedrijven in beeld te brengen.

Het totaal van deze tewerkstelling in het ABC bedraagt in 2022 in **West-Vlaanderen** 53.860 loontrekkenden en zelfstandigen, ten opzichte van 50.155 loontrekkenden en zelfstandigen in 2018 (zie *tabel 36*). Hiervan zijn 33.425 loontrekkende werknemers tewerkgesteld in industrie en diensten, 3.212 loontrekkende tewerkgesteld in land- en tuinbouw en 17.223 zelfstandigen.

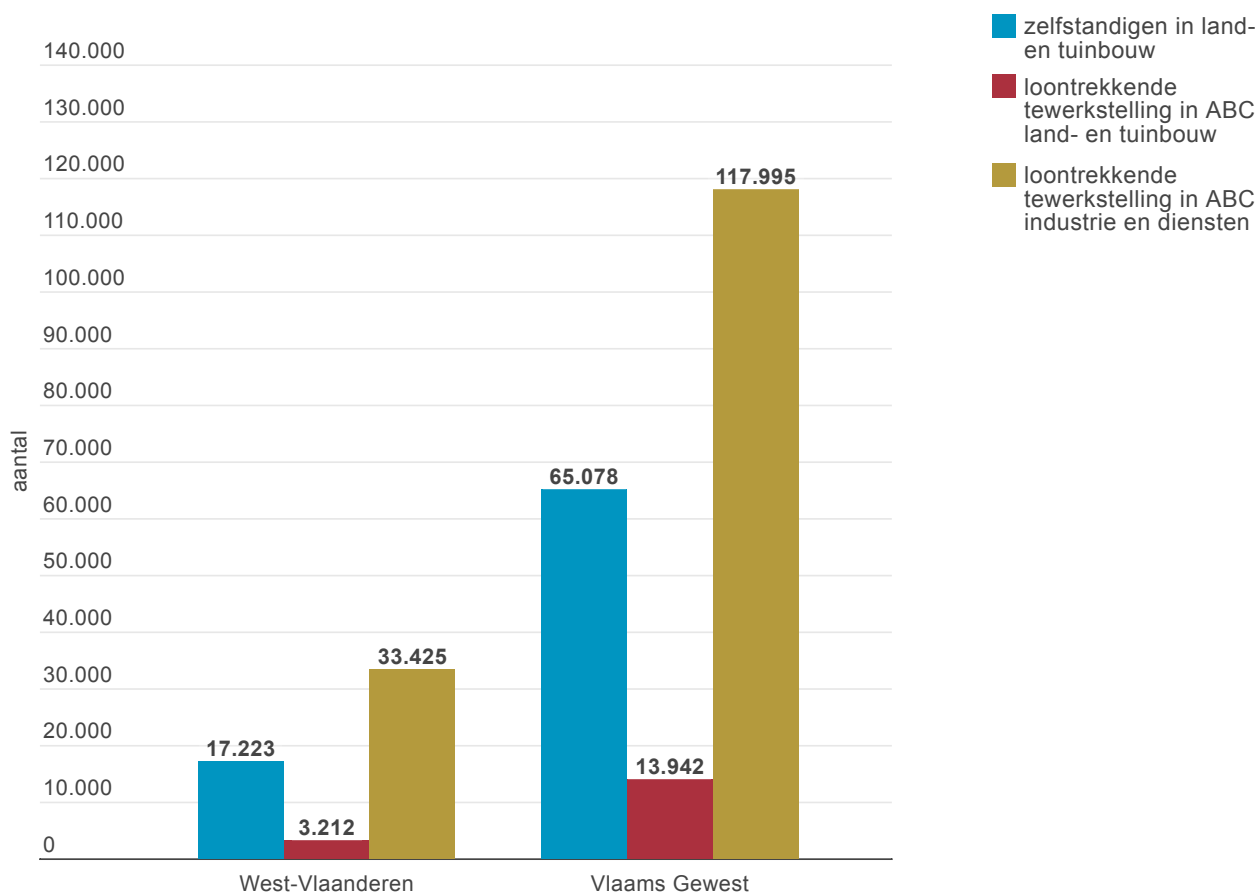
Tabel 36 | Evolutie van de totale tewerkstelling in het ABC, uitgezonderd zelfstandige tewerkstelling in industrie en diensten (2018-2022)

	West-Vlaanderen		Vlaams Gewest	
	2018	2022	2018	2022
loontrekkende tewerkstelling in ABC land- en tuinbouw	2.705	3.212	11.926	13.942
zelfstandigen in land- en tuinbouw	16.516	17.223	58.145	65.078
loontrekkende tewerkstelling in ABC industrie en diensten	30.934	33.425	111.090	117.995
Totaal	50.155	53.860	181.161	197.015

Bron: RSVZ | provincies.incijfers.be
RSZ | provincies.incijfers.be

Grafiek 38 | Totale tewerkstelling in het ABC, uitgezonderd zelfstandige tewerkstelling in industrie en diensten (2022)

Bron: RSVZ | provincies.incijfers.be, RSZ | provincies.incijfers.be

Begrippenlijst

Agrobusinesscomplex (ABC): het ABC bestaat zowel uit de primaire land- en tuinbouwbedrijven, als de verwerkende en toeleverende bedrijven.

NACE: een administratieve indeling van activiteiten van bedrijven.

Bedrijfskolom: bepaalde bedrijven maken deel uit van bedrijfskolommen, waarbij elk bedrijf een schakel van het productieproces voor zijn rekening neemt. Als voorbeelden worden hieronder de bedrijfskolommen van de vleeskippensector en de leghennensector getoond. De leeftijden zijn indicatief.

- Bedrijfskolom vleeskippensector:
 - Fokbedrijven: grootouderdieren
 - Opfokbedrijven ouderdieren: opfokpoeljen (1 dag - 18 weken)
 - Ouderdierenbedrijf (vlees): ouderdieren (18 weken – 13 maanden)
 - Broeierij: bevruchte eieren (broedeieren)
 - Vleeskuikenbedrijven: vleeskuikens (1- 6 weken)
 - Slachterij
- Bedrijfskolom eiproductie:
 - Fokbedrijven : grootouderdieren
 - Opfokbedrijven: poeljen (1 dag - 18 weken)
 - Ouderdierbedrijf (leg) (18 weken - 13 maanden)
 - Broeierij bevruchte eieren (broedeieren)
 - Opfokbedrijven: poeljen (1 dag - 18 weken)
 - Legbedrijven: leghennen (18 weken - 15 maanden):
 - ☐ Eieren : gaan naar eierpakstation
 - ☐ Soepkippen: gaan naar de slachterij

Broeierij: een bedrijf waar door middel van broedmachines eieren worden uitgedroogd.

Beroepsmatige landbouwbedrijven: dit zijn land- en tuinbouwbedrijven met een standaard opbrengst (SO) van minstens 25.000 €. Bij een SO van minder dan 25.000 € spreken we van kleine landbouwbedrijven.

Landbouwtyperingskaart: de landbouwtyperingskaart geeft per gemeente de meest typerende sector uit land- en tuinbouw aan, bijvoorbeeld de specialisatie intensieve veehouderij (varkens en pluimvee) of fruit. Soms is dat een combinatie van twee sectoren, zoals 'akkerbouw en rundvee'. Deze typering is gebaseerd op het aantal en de omzet van de beroepsmatige bedrijven (SO > 25.000 €) per type en per gemeente.

Poelje: hen die pas sinds korte tijd eieren legt.

Speenafdeling/spenen: het overschakelen van zogen naar een volwassen dieet bij zoogdieren.

Standaard opbrengst (SO): de SO wordt gebruikt om de omzet van landbouwbedrijven te berekenen. Het is de geldwaarde van de bruto landbouwproductie per eenheid (oppervlakte of dier).

De SO houdt geen rekening met btw, productbelastingen en subsidies. Specifieke kosten (zaad, meststoffen, voeders, energie, ...) worden niet afgetrokken. De SO zegt niets over de rentabiliteit van de bedrijven aangezien enkel de waarde van de productie en niet de kosten worden meegerekend.

Statistische sector: de kleinste territoriale basiseenheid waarvoor socio-economische statistieken worden opgesteld, gecreëerd door Statbel.

Toegevoegde waarde: de bruto toegevoegde waarde geeft het verschil weer tussen de eindproductiewaarde en het intermediaire verbruik, zonder rekening te houden met subsidies en afschrijvingen.

Verzamelaanvraag: via de verzamelaanvraag geven landbouwers jaarlijks onder meer aan welke teelten en dieren ze waar verzorgen. De verzamelaanvraag is verplicht in te vullen voor de meeste landbouwers (zie ook Randvoorwaarden verzamelaanvraag) en levert voor de overheid enerzijds data en voor de landbouwers anderzijds het recht op bepaalde landbouwsubsidies (beheersovereenkomsten, hectaresten, ...).

Voetnoten

Om terug te keren naar de tekst waar de voetnoot bij hoort, klik op het nummer van de voetnoot.

1. Een z-score geeft weer hoeveel standaardafwijkingen de waarde van een gebied afwijkt van de waarde in het vergelijkingsgebied. Een standaardafwijking is een maat voor hoeveel een willekeurig gebied doorgaans afwijkt van "de standaard" (het gemiddelde). Er is dus een minder grote absolute afwijking van het gemiddelde nodig wanneer alle gebieden gelijkaardige cijfers hebben, dan wanneer de cijfers van de gebieden ver uit elkaar liggen.

De inkleuring volgt steeds deze schaalverdeling:

- z-score kleiner dan -1,50: veel lager dan het vergelijkingsgebied (donkerblauw)
- z-score van -1,50 tot -0,50: lager dan het vergelijkingsgebied (blauw)
- z-score van -0,50 tot 0,50: gemiddeld (grijs)
- z-score van 0,50 tot 1,50: hoger dan het vergelijkingsgebied (oranje)
- z-score hoger dan 1,50: veel hoger dan het vergelijkingsgebied (donkeroranje)

2. Deze kaart wordt om de 2 jaar opgemaakt. De kaart werd opgemaakt eind 2018 op basis van de gegevens van 2016. Meer info over landbouwtyperingskaart is te vinden op de website van het [Departement Landbouw en Visserij](#)

3. Meer info over de registratieplicht is te vinden op de website van het [Departement Landbouw en Visserij](#)

4. Om hiervan de procentuele verhoudingen te berekenen: Klik op het zwarte WIEL-icoontje en selecteer 'Percenteren'.

Meer informatie over de cijfers en bronnen

Gedurende het rapport duiden we de cijfers al kort. Hieronder krijg je een overzicht van de datareeksen waaruit we putten voor dit rapport. We duiden hierin **welke data** we gebruiken, **hoe deze tot stand komt**, wat de **beschikbaarheid** ervan is, en welke **beperkingen** er zijn bij het gebruik van de data.

In dit rapport gebruiken we data van volgende bronnen:

- [Departement Landbouw en Visserij - Biolandbouw | provincies.incijfers.be](#)
- [Departement Landbouw en Visserij - Landbouwgebruikspercelen | provincies.incijfers.be](#)
- [Departement Landbouw en Visserij - VLIF | provincies.incijfers.be](#)
- [Departement Omgeving - GPBV bedrijven | provincies.incijfers.be](#)
- [Departement Omgeving - Ruimteboekhouding | provincies.incijfers.be](#). Opgelet: cijfers van deze bron worden bij ons op een ander jaartal getoond dan bij de bron zelf.
- [Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen | provincies.incijfers.be](#)
- [Nationale Bank van België | provincies.incijfers.be](#)
- [Rijksdienst voor Sociale Zekerheid | provincies.incijfers.be](#). Opgelet: cijfers van deze bron worden bij ons op een ander jaartal getoond dan bij de bron zelf.
- [Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen | provincies.incijfers.be](#). Opgelet: cijfers van deze bron worden bij ons op een ander jaartal getoond dan bij de bron zelf.
- [Statbel - ABC | provincies.incijfers.be](#)
- [Statbel - Landbouwresultaten | provincies.incijfers.be](#)
- [Statbel en Departement Landbouw en Visserij | provincies.incijfers.be](#)
- [Steunpunt Groene Zorg | provincies.incijfers.be](#)
- [Vlaams Energie- en Klimaatagentschap - CO₂-inventaris | provincies.incijfers.be](#)

- [Vlaamse Landmaatschappij - gemeentestatistieken | provincies.incijfers.be](https://provincies.incijfers.be)

